

Marja Tiilikainen

Menestyvät maahanmuuttajanaiset

Väestöntutkimuslaitos Katsauksia E 33 - 2008

Väestöliitto

Väestöliitto Väestöntutkimuslaitos

Kalevankatu 16 B, PL 849, 00101 Helsinki

Puh. (09) 228 050

pop.inst@vaestoliitto.fi

www.vaestoliitto.fi

www.vaestoliitto.fi/tutkimus/vaestontutkimus/monikko/

ISBN 978-952-226-005-5

ISSN 1455-2191

Helsinki 2008

Vammalan Kirjapaino Oy

Julkaisijan esipuhe

MONIKKO on vuosina 2005–2007 toteutettu Euroopan sosiaalirahaston rahoittama ja Equal-yhteisöaloitteeseen kuuluva hankekokonaisuus. Hanketta koordinoi Työterveyslaitos ja siellä erityisesti tutkimusprofessori *Kaisa Kauppinen*. Hankkeen toteuttivat Työterveyslaitos, Väestöliitto/Väestöntutkimuslaitos, Diversa Consulting ja WoM Oy (World of Management). Hankkeen kansainväliset kumppanit olivat Slovakiasta, Liettuasta, Saksasta ja Tanskasta. MONIKKO-hankkeen tavoitteena on ollut tutkimuksen ja työpaikoilla tapahtuvan kehittämistoiminnan avulla löytää sellaisia uusia ratkaisuja ja hyviä käytäntöjä, jotka edistävät sukupuolten välistä tasa-arvoa työssä, purkavat perinteistä työnjakoa naisten ja miesten töihin, edistävät eri-ikäisten vuorovaikutusta ja poistavat maahanmuuttajataustasta johtuvaa syrjintää työmarkkinoilla.

Väestöliitossa vuonna 2004 julkaistun Väestöpoliittisen ohjelman mukaisesti maahanmuutto on olennainen osa suomalaista väestökysymystä. Maahanmuuttajat saapuvat Suomeen enenevässä määrin työn vuoksi. Muuttajia ei ole kuitenkaan nähtävä pelkästään työvoimana: jotta muutto onnistuisi, on saapumisen yhteydessä huomioitava myös inhimilliset ja sosiaaliset tekijät. Tähän liittyen oli luonnollista, että Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos omassa alahankkeessaan ”*Työyhteisöllinen tasa-arvo ja monikulttuurisuus*” keskittyi nimenomaan maahanmuuttajataustaisten naisten integroitumiseen ja työuralla etenemiseen liittyviin kysymyksiin.

Tutkimuslaitoksen kannalta hanke onnistui erinomaisesti. Monilta osin tutkijat tekivät pioneerityötä, sillä Suomeen tulleista maahanmuuttajanaaisista ei juurikaan ollut käytävissä aikaisempaa tutkimustietoa. Osansa hankkeen onnistumiseen on ollut myös innostuneella ja produktiivisella työyhteisöllä sekä tutkimuslaitoksen sisällä että eri alahankkeiden toteuttajien välillä. Väestöntutkimuslaitoksen puolesta haluan erityisesti kiittää hankkeen kahta päättäjää, FT *Tuomas Martikaista* ja FT *Marja Tiilikaista* heidän innostuneesta ja menestyksellisestä tutkimustyöstään. Nyt valmistunut Marja Tiilikaisen työ on oivallinen päätepiste Väestöliiton alahankkeelle sen keskittyessä työuralla menestyviin maahanmuuttajataustaisiin naisiin. Toivottavasti kirja osaltaan antaa tukea ja toivoa niille maahanmuuttajille, jotka etsivät vihreää oksaa uudesta ko-

timaastaan. Haluan kiittää myös tutkimuslaitoksen muuta henkilökuntaa, jonka antama tuki ja apu on ollut osaltaan saattamassa hanketta onnistuneeseen lopputulokseen.

Väestöliiton puolesta haluan kiittää myös koordinaattorina toimineen Työterveyslaitoksen sekä WoM Oy:n ja Diversa Consultingin henkilökuntaa erittäin tuloksellisesta yhteistyöstä. Hanketta on koordinoanut Uudenmaan TE-keskus ja siellä erityisesti ESR-koordinaattori *Auli Vuorela*. Hankkeen ohjaus ja koordinointi ovat sujuneet todella hyvin ja joustavasti.

Helsinki 23.6.2008

Ismo Söderling

Johtaja
Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos

Tekijän esipuhe

Tutkimustyön antoisimpia vaiheita ovat ne innostuksen hetket, jolloin kiinnostava aineisto tempaa mukaansa ja alkaa avautua tutkijalle. Tällaisia hetkiä sain kokea myös tässä tutkimuksessa. 27 nopeassa tempossa tehtyä maahanmuuttajanaisten haastattelua eivät päästäneet otteestaan. Olen lukenut naisten tarinoita kerta toisensa jälkeen hengästyneenä ja ihmetellen, joskus järkyttyneenä tai huvittuneena. Naisten elämäntarinoista huokuu uskomaton elämänvoima ja toivon, että se välittyy myös lukijalle. Olen kiitollinen kaikille tutkimukseen osallistuneille naisille siitä, että he pitivät tutkimusta tärkeänä ja jakoivat kokemuksensa. Kiitän myös kaikkia niitä välittäjinä toimineita ystäviä, tuttaviam ja työnantajia, jotka antoivat vinkkejä sopivista haastateltavista.

Kiitän tutkimusprofessori *Kaisa Kauppista* monipolvisen MONIKKO-hankkeen ansiokkaasta luotsaamisesta sekä Uudenmaan TE-keskusta sujuvasta yhteistyöstä. Väestöliitossa Väestöntutkimuslaitoksen johtaja, dosentti *Ismo Söderling* on vastannut Väestöliiton *Työyhteisöllinen tasa-arvo ja monikulttuurisuus* -osahankkeen toteuttamisesta. Tulin Väestöntutkimuslaitokselle tutkijatohtori, FT *Tuomas Martikaisen* työn jatkajaksi huhtikuussa 2007 tekemään hankkeen viimeisen tutkimuksen – jonka tulokset ovat siis nyt tässä luettavissa – sekä saattamaan projektikonaisuuden päätökseensä. Tuomaksen tamppaamaa polkua oli helppo kulkea. Suurkiitos Tuomakselle sitoutumisesta ja kultaisista neuvoista koko loppuprojektin ajan. Ismoa kiitän ehtymättömästä tuesta, luottamuksesta ja arvokkaista ehdotuksista liittyen sekä projektityöhön että tähän käsikirjoitukseen. Ismon ja Tuomaksen lisäksi olen saanut erinomaisia ehdotuksia käsikirjoituksen parantamiseksi vastaava tutkija, Ph.D. *Minna Säävälältä* ja assistentti, KM *Stina Fågelilta*. Stina on myös oikolukenuut käsikirjoituksen. Tutkimus ei olisi valmistunut tässä aikataulussa ilman fil. yo *Aino Luotosen* tehokasta haastattelujen litterointityötä sekä apua lomakeaineiston käsittelyssä. Kiitokset kuuluvat myös taitosta vastanneelle *Jouni Korkiasaarelle* Siirtolaisuusinstituutista sekä kannen suunnitelleelle *Otto Paakkaselle*. Lisäksi haluan kiittää tutkijatohtori, FT *Minna Ruckensteinia*, joka jo varhaisessa vaiheessa ehdotti kirjan rakenteeksi tarinallista muotoa ja jonka ehdotus jäi tuolloin ajatuksiini itämään.

Helsingissä 11.6.2008

Marja Tiilikainen

Sisällys

Julkaisijan esipuhe	3
Tekijän esipuhe	5
Sisällysluettelo	7
1. Johdanto	9
1.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus	9
1.2 Menetelmät ja aineisto.....	11
1.3 Haastateltavien profiili	16
2. Menestymisen kokemuksia ja polkuja lähtöalueittain	23
2.1 EU-maista tulleet	23
2.2 Muualta Euroopasta tulleet.....	43
2.3 Pohjois-Amerikasta tulleet.....	51
2.4 Etelä-Amerikasta tulleet.....	55
2.5 Aasiasta tulleet	60
2.6 Afrikasta tulleet	72
3. Tasa-arvon ”mallimaassa”	77
3.1 Naisena Suomessa	77
3.2 Perhe ja työ	79
4. Työyhteisön jäsenenä	82
4.1 Suomalainen työkuulttuuri	82
4.2 Haasteita ja onnistumisia.....	84
5. Menestyminen haastateltavien näkökulmasta	88
6. Kotoutumisen kaaria	91
6.1 Yhteenvetoa keskeisistä tuloksista.....	91
6.2 Mitä voisimme oppia?.....	97
Kirjallisuus	101

1.1 Tutkimuksen tausta ja tarkoitus

Maahanmuutto Suomeen on kasvamassa ja monimuotoistumassa. Hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa (2006) korostetaan erityisesti työperusteisen maahanmuuton merkitystä lähivuosina uhkaavan työvoimapulan torjumiseksi. Tämä merkitsee myös maahanmuuttajanaisten määrällistä kasvua riippumatta siitä, tulevatko he maahan opiskelijoina, työntekijöinä tai puolisoina. Vuoden 2007 lopussa maamme vieraskielisestä väestöstä (lähes 173 000) noin puolet oli naisia (Tilastokeskus 2008). Yleisesti ottaen voidaan todeta, että maahanmuutto Suomeen on sukupuolen ja iän mukaan jakautunutta sekä rakenteeltaan erilaista eri lähtöalueilta tulevilla (Martikainen 2007:62).

Palkkatyötä pidetään yleensä keskeisenä yhteiskuntaan integroivana tekijänä (Julkunen 2001). Suomalainen yhteiskunta perustuu pitkälti oletukselle kahdesta ansiotyössä käyvästä perheenelättäjästä, minkä johdosta myös maahanmuuttajanaisten odotetaan ansaitsevan itse elantonsa (mm. Saarinen 2007:131). Maahanmuuttajia suomalaisessa työelämässä on tarkasteltu jo useissa tutkimuksissa (mm. Forsander ym. 2001; Trux 2001; Forsander 2002; Ahmad 2005; Joronen 2005; Heikkilä & Pikkarainen 2008). Erityisesti maahanmuuttajanaisten työllistymiseen liittyviä kysymyksiä on kuitenkin tutkittu selvästi vähemmän. Kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että naismaahanmuuttajien on miehiä vaikeampi työllistyä moninkertaisen syrjinnän takia (Piper 2006:140). Koska maahanmuuttajanaiset on usein nähty kodin piiriin kuuluvina, myöskään työn merkitykseen heille puolison ja äidin roolien lisäksi ei ole kiinnitetty yhtä lailla huomiota (Doyle ym. 2006).

Suomalainen työelämä on eriytynyt sukupuolen mukaan eri ammatteihin ja aloihin sekä eritasoisiin työtehtäviin. Annika Forsander (2007) on todennut, että suomalaisten työmarkkinoiden sukupuolinen järjestelmä on kulttuurinen tuote, joka ohjaa myös maahanmuuttajien sijoittumista työmarkkinoilla ja laajemmin yhteiskunnassa. ”Naisammatit” (esim. hoiva- tai palveluala) ovat kulttuurissamme vähemmän arvostettuja kuin ”miesammatit” (esim. teknillinen ala). Monilla maahanmuuttajaryhmillä on heikon työmarkkina-asemansa vuoksi mahdollisuuksia lähinnä heikomman statuksen ammatteihin, jotka siis paljolti ovat juuri naisammattajeja. Esimerkiksi entisestä Neuvostoliitosta muuttaneet naiset, joilla on teknisen alan koulutus ja pitkä työkokemus meillä miehisinä pidetyistä teollisuuden ammateista, ovat Suomessa usein työllistyneet naisammattajeihin eli hoiva- tai palvelualalle. Teknisille aloille kouluttautuneiden maahanmuuttajanaisten on näin ollen ylitettävä Suomessa sekä maahanmuuttajuuteen että sukupuoleen liittyvät työllistymisesteet. Maahanmuuttajamiesten osalta perinteinen suomalainen ammattialojen sukupuolinen lohkoutuminen näyttää sen sijaan rikkoutuvan: maahanmuuttajamiehet ja -naiset ovat jakaantuneet melko tasaisesti perinteisesti naisvaltaisille aloille kuten sosiaali- ja terveydenhuollon ammatteihin. Tämän ilmiön voidaankin ajatella purkavan totuttua sukupuolenmukaista segregatiota suomalaisessa työelämässä.

Tuula Joronen (2007) toteaa, että maahanmuuttajanaiset ovat työllistyneet miehiä selvästi heikommin riippumatta koulutustasosta, lähtömaasta ja asuinalueesta. Työllistyminen on ollut erityisen vaikeaa musliminaisille. Työllistymisvaikeuksista huolimatta suuri osa maahanmuuttajanaisista suuntautuu aktiivisesti työmarkkinoille. Jorosen tutkimuksen mukaan eroja työllistymisessä eri maahanmuuttajaryhmiin kuuluvien naisten kesken selittivät koulutuserot sekä erot Suomen ja lähtömaiden sukupuolijärjestelmissä. Yrittäjinä itsensä työllistivät erityisesti pakolaistaustaiset sekä suomalaisen miehensä puolisona Suomeen muuttaneet aasialaiset naiset.

Magdalena Jaakkolan ja Anni Reuterin (2007) tulosten mukaan nuoruus, Suomessa hankittu pidempi koulutus, erittäin hyvä suomen kielen taito ja vähintään viiden vuoden asumisaika Suomessa selittivät parhaiten entisen Neuvostoliiton alueelta muuttaneiden naisten työllistymistä. Parhaiten olivat työllistyneet Suomeen alun perin työhön tulleet maahanmuuttajanaiset. Muina esimerkkeinä maahanmuuttajanaisten palkkatyön mahdollisuuksiin linkittyvistä reunaehdoista voidaan mainita kulttuuriset kysymykset naisen asemasta, perheen ja puolison antama tuki, yksinhuoltajuus sekä kotoutumiseen liittyvät ongelmat ja haasteet (esim. Tiilikainen 2003).

Useimmat maahanmuuttajia työelämässä käsittelevät suomalaiset tutkimukset ovat toistaiseksi keskittyneet muista syistä kuin työvoiman tarpeen vuoksi, esimerkiksi paluumuuttajina ja turvapaikanhakijoina, Suomeen tulleiden markkina-asemaan. Tutkimuksissa on selvitetty mm. kulttuurisia sekä syrjintään ja maahanmuuttopolitiik-

kaan liittyviä kysymyksiä (Forsander ym. 2004:232). Sen sijaan globaaleja työmarkkinoita, maahanmuuttajia resurssina ja maahanmuuttajien työelämässä etenemisen mahdollisuuksia on toistaiseksi tarkasteltu vain vähän (esim. Forsander ym. 2004). Työyhteisöjen monikulttuuriseen arkeen (esim. Vartia ym. 2007) ja monimuotoisuuden johtamiseen (esim. Sippola 2007; Tainio 2007) liittyvät kysymykset ovat Suomessa ajankohtaisia uusia tutkimusalueita.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on valottaa toistaiseksi vähän tunnettua aluetta maahanmuuton ja työelämän leikkauskohdassa – menestymistä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää maahanmuuttajanaisten kokemuksia ja näkemyksiä menestymisestä suomalaisessa työelämässä. Millaisia esteitä, haasteita ja työssä etenemistä tukevia tekijöitä he ovat kohdanneet? Kuinka he sovittavat yhteen perheen ja työn? Miten naiset itse määrittelevät työelämässä menestymisen ja menestymisen osana kotoutumisprosessia Suomeen?

Tämä tutkimus niveltyy jo edellä mainittuun ESR-rahoitteiseen MONIKKO -kehittämisen- ja tutkimushankkeeseen, joka toteutui Työterveyslaitoksen koordinoimana konsortiona vuosina 2005–2007 (ks. Kauppinen & Evans 2007). Tutkimus on toteutettu Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksen MONIKKO-alahankkeessa *Työyhteisöllinen tasa-arvo ja monikulttuurisuus*. Tutkimuspainotteisen hankkeen tarkoituksena on ollut lisätä maahanmuuttajanaisten työllistymistä ja työhön osallistumista sekä vaikuttaa heidän työuralla etenemiseensä, työssä viihtymiseensä ja jaksamiseensa. Tätä ennen hankkeessa on julkaistu raportit *Maahanmuuttajaprojektit: Hankkeet ja hyvät käytännöt* (Ruhanen & Martikainen 2006), *Kykyjen mosaiikki? Suomalaisten asiantuntijoiden näkemyksiä moninaisuudesta työelämässä vuonna 2020* (Moisio & Martikainen 2006), *Women from the Indian Subcontinent in Finland: Patterns of Integration, Family Life, Employment and Transnationalism among Marriage Migrants* (Martikainen & Gola 2007) sekä *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ* (Martikainen & Tiilikainen 2007). Tämä on projektin ja koko MONIKKO-hankkeen viimeinen julkaisu.

1.2 Menetelmät ja aineisto

Tutkimus koostuu 27 maahanmuuttajanaisten haastattelusta. Aloin etsiä haastateltavia lähettämällä tiedon tutkimuksesta Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seuran ETMU ry:n sekä RASMUS-verkoston sähköpostilistoille. Levitimme tietoa tutkimuksesta myös MONIKKO-hankkeen sidosryhmien ja Väestöliiton verkostojen kautta. Lisäksi hyödynsin omia verkostojani ja otin suoraan yhteyttä tuntemiini maahanmuuttajanaisiin. Suomen- ja englanninkielisessä haastattelukutsussa

kerroin etsiväni haastateltavaksi ”pääkaupunkiseudulla työssäkäyviä naisia, jotka ovat syntyneet Suomen ulkopuolella ja joiden voidaan katsoa väljästi ottaen menestyneen työelämässä. Menestystä ei kuitenkaan määritellä tiukasti etukäteen, vaan naisten omat menestyksen kriteerit ovat yksi tutkimuskysymyksistä”. Lisäksi mainitsin etsiväni ”erityisesti ulkomailla syntyneitä naisia, joilla on esimiesasema, jotka ovat menestyviä yrittäjiä, joilla on pysyvä työsuhde, joilla on asiantuntija-asema omalla toimialueellaan tai jotka eivät kuulu mihinkään em. ryhmään, mutta itse kokevat olevansa työelämässä menestyneitä”.

Aloitin haastateltavien etsimisen toukokuun 2007 alussa. Toteutin haastattelut ajalla 14.5.2007–28.9.2007, mutta haastatteluista valtaosa (21) oli tehty jo kesäkuun loppuun mennessä. Tein haastattelut sellaisena ajankohtana ja sellaisessa paikassa, mikä haastateltaville parhaiten sopi. Haastatteluista 7 toteutui Väestöliiton tiloissa Helsingissä, 11 haastateltavan työpaikalla, 6 haastateltavan kodissa ja 3 kahvilassa. Kahta haastattelua lukuun ottamatta haastattelut toteutuivat pääkaupunkiseudulla. Haastateltavista 4 asui pääkaupunkiseudun ulkopuolella olevissa kaupungeissa. Suurin osa haastatteluista toteutui ”virka-aikaan”, mutta osan tein haastateltavien toiveesta iltaisin ja viikonloppuisin. Haastateltava sai valita, halusiko hän haastattelun tehtäväksi suomeksi vai englanniksi. Loppujen lopuksi tein haastatteluista 6 pääosin englanniksi, loput suomeksi. Haastattelujen pituus vaihteli 77 minuutista 161 minuuttiin, mutta keskimääräinen haastattelu-aika oli 1,5–2 tuntia. Tallensin haastattelut pienoislevyille (mini-disc), joista tutkimusavustaja valt. yo Aino Luotonen litteroi haastattelut tekstiksi. Puretun tekstin yhteispituus rivivälillä 1,5 ja fontilla 12 oli 900 sivua.

Haastattelun alkaessa kerroin vielä uudestaan tutkimuksen tarkoituksesta ja varmistin haastateltavan suostumuksen haastatteluun sekä aineiston käyttöön tutkimustarkoituksessa. Kerroin myös, että haastateltavan anonymiteetti tullaan säilyttämään tutkimuksen kaikissa vaiheissa. Kukin haastateltava sai palkkioksi kaksi elokuvalippua sekä lupauksen siitä, että hänelle lähetetään oma kappale valmista julkaisua. Kertomusten ja haastattelulainauksen yhteydessä oleva numero on haastattelun järjestysnumero, jonka jälkeen lainauksissa on mainittu myös haastattelun sivunumero. Osasta haastattelulainauksista numerot on tarkoituksellisesti jätetty pois tunnistamisen estämiseksi.

Haastattelujen aluksi pyysin haastateltavaa kertomaan vapaamuotoisesti siitä, millaisen tien hän oli kulkenut päästäkseen nykyiseen asemaansa suomalaisessa työelämässä. Oma kertomus vaihteli melko paljon pituudeltaan ja rikkaudeltaan eri haastateltavien kesken. Spontaanin narratiivin avulla tarkoitukseni oli tavoittaa haastateltavan oma kokemus hänelle merkityksellisistä Suomeen tuloon, (työ)elämään ja menestymiseen liittyvistä asioista. Kertomuksen jälkeen tein täsmentäviä kysymyksiä seuraavista teemoista:

- muuttotilanne
- perhe ja sosiaaliset verkostot
- koulutus ja opiskelu ennen Suomeen tuloa sekä Suomessa
- työura ennen Suomeen tuloa ja Suomessa
- perhe-elämän ja työn yhteen sovittaminen
- työn merkitys Suomeen kotoutumisen kannalta
- menestyminen
- tulevaisuuden suunnitelmat

Lähtökohdiltaan käytetty menetelmä muistutti Väestöliiton Väestöntutkimuslaitoksella toteutetussa FEMAGE-hankkeessa käytettyä haastattelumenetelmää (ks. Säävälä 2007), mutta käytännössä haastattelun pääpaino oli kuitenkin temaattisissa kysymyksissä. Haastattelun jälkeen pyysin haastateltavia paikan päällä vielä täyttämään 5-sivuisen strukturoidun taustatietolomakkeen, jossa oli 50 monivalinta- tai muuten helposti täytettävää kysymystä mm. seuraavista asioista:

- syntymävuosi ja -paikka
- kansalaisuus
- etninen ja uskonnollinen tausta
- äidinkieli ja muu kielitaito
- maahantuloajankohta
- oma sekä vanhempien ja puolison koulutustausta
- siviilisääty
- lasten lukumäärä ja yhteydenpito heihin
- asumismuoto
- taloudellinen tilanne

Lomake oli saatavana sekä suomen- että englanninkielisenä ja sen täyttämiseen kului 5–10 minuuttia. Tutkimusavustaja Aino Luotonen teki vastauksista excel-pohjaisen yhteenvedon. Lomakeaineisto sekä nauhoitettu ja litteroitu haastatteluaineisto on arkistoitu ilman nimitietoja Väestöliittoon.

Olin suunnitellut analysoivani aineiston ja esittäväni tulokset temaattisten kokonaisuuksien pohjalta. Aineistoa lukiessani kuitenkin havahtuin kertomusten kiinnostavuuteen ja rikkauteen. Naisten ainutkertaisista tarinoista avautui kiinnostava perspektiivi kertojien omaan elämänkaareen, ajan mukana tapahtuviin muutosprosesseihin sekä suomalaiseen maahanmuuttohistoriaan. Päätin lopulta rakentaa kunkin haastattelun pohjalta lyhyen tarinan siitä, miltä työelämäpolku ja menestyminen olivat kunkin haastateltavan kohdalla näyttäneet. Lisäksi annoin kullekin tarinalle sitä mielestäni kuvaavan otsikon. Olen muokannut alunperin englanninkieliset haastattelut suomen kielelle ja muutenkin yhdenmukaistanut kirjoitettujen tarinoiden kieliä. Olen

myös saattanut muuttaa joitain yksityiskohtia ja jättänyt kovin henkilökohtaiset asiat tarinoiden ulkopuolelle. Olen kuitenkin pyrkinyt sisällyttämään tarinoihin niin paljon alkuperäistä ilmaisutapaa kuin mahdollista.

On mahdollista, että ainakin jotkin henkilöistä ovat tunnistettavissa siitä huolimatta, että nimiä ei tarinoiden yhteydessä mainita ja taustietoja on ”sumennettu”. Koska olin luvannut haastateltavilleni anonymiteetin, lähetin kirjoittamani kertomuksen jokaiselle haastateltavalle nähtäväksi ja kommentoitavaksi joko sähköpostitse tai kirjeitse. Sain vastauksen kaikilta haastatelluilta, osalta muistutuksen jälkeen. Vastaajista 13 ehdotti pieniä korjauksia. Korjauspyynnöt koskivat hyvin pieniä yksityiskohtia – esimerkiksi joitain perheeseen liittyviä tietoja tai epäselviä ilmauksia haluttiin muuttaa. Yleisesti ottaen tarinoihin oltiin erittäin tyytyväisiä.

Tarinoiden hyväksyttäminen alkuperäisillä kertojilla oli tärkeää myös siksi, että kyseessä oli loppujen lopuksi tutkijan tulkinta ja konstruktio haastateltavan kokemuksista. Tutkijana pystyin antamaan tietyn muodon kertomuksille, jotka haastattelutilanteessa saattoivat polveilla ja rönsyillä paljonkin. Pyrin nostamaan esiin haastatteluista yhtäältä vahvasti esiin nousevia teemoja, niiden kokemuksellisen ytimen, sekä toisaalta rakentamaan mielestäni merkityksellisten elementtien ympärille rakentuvia juonellisia kokonaisuuksia. On selvää, että kirjoitetut tarinat ovat pelkistettyjä ja riisuttuja kuvauksia tapahtumien kulusta. Tarinoita kirjoittaessani mielessäni oli päällimmäisenä kysymys siitä, miltä menestyminen kunkin kohdalla oli näyttänyt tai mitä se oli vaatinut. En orjallisesti noudattanut tarinoita kirjoittaessani tiettyä kaavaa, vaan läksin liikkeelle kertomuksen sisäisestä dynamiikasta. Joskus saatoin tietoisesti nostaa eri tarinoissa esiin hiukan erilaisia teemoja, että pystyisin paremmin tuomaan esiin kokemusten monimuotoisuuden. Lisäksi oma subjektiivinen asentoni (ks. Huttunen 2002:29–30) suhteessa kuulemiini tarinoihin – se minkä itse ihmisenä ja tutkijana olen kokenut tärkeäksi, liikuttavaksi, järkyttäväksi tai hauskaksi – on varmasti jossain määrin vaikuttanut siihen, mikä on siivilöitynyt mukaan lopulliseen tarinaan ja mikä ei.

Vuorovaikutuksellisen prosessin tuloksena syntyi elämäkerrallisia tarinoita. Voidaan pohtia sitä, kuinka ”tosia” nämä tarinat ovat – onko lopullinen muoto ollut lähellä kertojan omaa käsitystä tarinan kulusta, onko kirjoitettu tarina kenties ollut jopa selkeämpi tai positiivisempi kuin mitä se kertojan mielessä on ollut tai onko tarina kertojallekin avannut jonkin yllättävän näkökulman hänen omaan historiaansa. Ja luonnollisesti jo haastattelutilanteessa kertoja on tehnyt valintoja siinä, mitä hän on kertonut tai jättänyt kertomatta. Kiinnostavaa on kuitenkin juuri se, millaisia asioita loppujen lopuksi on valittu ja hyväksytty kerrottavaksi. Kertomista voidaan ajatella aktiivisena tekona ja puheenvuorona tietyssä tilanteessa ja hetkessä tietylle yleisölle (Huttunen 2002:31–32).

Tässä raportissa pääosassa ovat haastattelemani naiset, jotka tarinoillaan vastaavat alkuperäisiin tutkimuskysymyksiini monin tavoin. Tarinoiden esittämisen ohella olen kuitenkin lähestynyt aineistoa myös sisällönanalyysin avulla ja tarkastelen tiettyjä aineistosta nousevia teemoja – kysymyksiä tasa-arvosta, perheen ja työn suhteesta sekä kokemuksia suomalaisessa työyhteisössä olemisesta ja menestymisestä – luvuissa 3, 4 ja 5. Raportin päättää yhteenvetoluku, jossa esitän myös tutkimuksesta nousevia johtopäätöksiä ja suosituksia koskien suomalaista maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikkaa.

Olin kaiken kaikkiaan yllättynyt siitä, että haastateltavien löytäminen oli niinkin helppoa. Sain vinkkejä naisten ystäviltä ja työnantajilta sekä yhteydenottoja naisilta itseltään. Joitain naisia tavoitin lumipallomenetelmällä haastateltavilta saatujen kontaktien avulla. Tutkimusaiheena menestyminen oli selvästi houkutteleva ja tarjosi tuoreen näkökulman maahanmuuttajista Suomessa käytävään keskusteluun. Lisäksi muutamat naiset tunsivat minut muista yhteyksistä tai olivat tietoisia aikaisemmasta tutkimustyöstäni ja suostuivat sen vuoksi olemaan mukana. Sain myös muutamia yhteydenottoja naisilta, jotka eivät itse kokeneet olleensa tarpeeksi menestyviä, mutta jotka suosittelivat tuttaviaan haastateltaviksi. Myös haastattelutilanteet koettiin yleensä kiinnostavina. Muutama nainen ihmetteli haastattelun jälkeen sitä, kuinka avoimesti hän oli tullut puhuneeksi. Lisäksi muutamat ilmaisivat kiitollisuutensa siitä, että saivat reflektoida jonkun kanssa omia kokemuksiaan. Eräs nainen toi esiin sen, että hän sai kerrankin ”puhua suunsa puhtaaksi”. Haastattelut toimivat joidenkin kohdalla eräänlaisina terapiaistuntoina: ”Sen takia otin sinuun yhteyttä, että tavallaan halusin itsekkin prosessoida tätä asiaa ja olen tarvinnut siihen ehkä sinun apuasi. Kun on ulkopuolinen ihminen, ja kertoo ja keskustelee hänen kanssaan, niin sitten osaa prosessoida omia juttujakin ihan eri tavalla... Ja minusta on tosi hyvä, että on tällaisia hankkeita... Näistä asioista pitäisi tiedottaa tai niitä pitäisi levittää, että ehkä tämä on myös minun tapani vaikuttaa asioihin.” (9:32)

Sain palautetta myös siinä vaiheessa, kun olin lähettänyt kertomukset tarkistettaviksi haastateltaville. Sähköpostitse sain esimerkiksi seuraavanlaisia viestejä: ”Ihan hyvä tarina. Olenko oikeasti noin ahkera?”, ”Ai, olenko mä osannut noin hyvin ilmaista itseni??! Ihanaa nähdä kirjoitettuna sen mitä haastattelussa kerroin! Kelpuutetaan!” ja ”Oikein paljon kiitoksia tekstistä. Se on taas mullistanut minussa kaikenlaisia asioita. Mielenkiintoista lukea nyt viime kevään mielipiteitä ja tunteitani. Olen kolmatta päivää työttömänä ja tosi onnellinen siitä. Projektini on loppunut, kaikki meni hyvin... Nyt minulla on 2 työttömyyskuukautta ennen kuin äitiyslomani alkaa ja olen siksi tyytyväinen tähän elämänvaiheeseen...”. Yhteydenottoni mahdollisti uusien vaiheiden lisäämisen aikaisempaan tarinaan.

1.3 Haastateltavien profiili

Lomakevastausten perusteella voidaan hahmotella haastateltavien yleistä profiilia ja sitä, kuinka he sijoittuvat suhteessa Suomen muuhun maahanmuuttajaväestöön. Vanhin haastateltavista oli 65-vuotias, nuorin 23-vuotias. Lähes kaksi kolmasosaa naisista (17) oli 30–49-vuotiaita. Naiset olivat syntyneet Länsi-Euroopassa (4), Itä-Euroopassa (5), Baltian maissa (3), entisessä Neuvostoliitossa (2), Pohjois-Amerikassa (2), Keski- ja Etelä-Amerikassa (3), Lähi-idässä (1), Etelä-Aasiassa (2), Itä- ja Kaakkois-Aasiassa (3) ja Afrikassa (2). Uskonnolliselta taustaltaan haastatellut olivat kristittyjä (19 eri kristillisiä kirkkokuntia ja suuntauksia edustavia), muslimeja (3), buddhalaisia (1) ja uskonnottomia (3). Suomessa asumisaika vaihteli 2–35 vuoteen siten, että varhaisin muuttovuosi Suomeen oli 1972 ja viimeisin 2005. Valtaosa naisista oli asunut Suomessa vähintään kymmenen vuotta. Suurin osa naisista oli tullut alunperin Suomeen rakkauden perässä: naisista 16 oli joko naimisissa tai oli tutustunut ennen Suomeen tuloaan suomalaiseen mieheen. Kaksi naisista tuli Suomeen omaan etniseen ryhmään kuuluvan aviomiehensä perässä. Naisista 4 oli tullut Suomeen turvapaikanhakijana tai pakolaisena, 1 paluumuuttajana Ruotsista ja 4 jonkun muun syyn kuten esimerkiksi opiskeluihin kuuluvan harjoittelun vuoksi.

Haastatelluista naisista 20:lla oli tai oli aiemmin ollut suomalainen puoliso. Haastatteluhetkellä naisista 13 oli avioliitossa, 7 eronnutta ja 6 naimattomia. Haastatellut eivät olleet monilapsisia: naisista 9 oli lapsettomia ja suurimmalla osalla oli 1–2 lasta mukaan lukien mahdolliset puolison lapset tai adoptio- ja sijaislapset. Alle kouluikäisiä lapsia oli kuudella naisella ja jo aikuisia kymmenellä. Haastatelluista 4 asui yksin ja 3 lapsuudenperheensä (yksi tai molemmat vanhemmat sekä sisaruksia) kanssa. Lapsuudenperheensä kanssa asuvat olivat kaikki naimattomia muslimiperheiden jäseniä ja heillä oli pakolaistausta.

Verrattaessa haastateltavien joukkoa Suomen maahanmuuttajaväestöä yleensä koskeviin tietoihin voidaan todeta, että ikärakenteensa ja muuttosyidensä osalta he vastaavat hyvin maahanmuuttajien yleistä profiilia: Ikärakenteeltaan Suomen maahanmuuttajaväestö on nuorempaa kuin suomalaiset keskimäärin – suurin osa maahanmuuttajista Suomessa on parhaassa työ- ja synnytysiässä. Suomeen muuton yleisin peruste ovat olleet perhesyyt (esim. Forsander 2007). Myös valtaosa tämän tutkimuksen naisista on muuttanut Suomeen ensisijaisesti muulla kuin työllistymisen perusteella. Suku-puolijakauma eri maahanmuuttajaryhmissä on erilainen: Naisvaltaisia alueita ovat entisen Neuvostoliiton alue ja Baltian maat. 1990-luvun alusta naisten osuus itäisestä Euroopasta tulleiden keskuudessa on pysynyt noin 48 prosentin tuntumassa ja läntisestä Euroopasta tulleiden keskuudessa noin 30 prosentissa. Sen sijaan esimerkiksi Lähi-idästä sekä Itä- ja Kaakkois-Aasiasta muuttaneiden keskuudessa naisten osuus on viidentoista vuoden aikana selvästi kasvanut. (Martikainen 2007:44–45.)

Taulukko 1. Ikä, siviilisäätö, lapsiluku, kenen kanssa asuu, uskonnollinen tausta, syntymäalue, muuttovuosi ja -syy.

Ikä		Syntymäalue	
23–29	4	Länsi-Eurooppa	4
30–39	12	Itä-Eurooppa	5
40–49	5	Baltian maat	3
50–65	6	Entinen Neuvostoliitto	2
Yhteensä	27	Pohjois-Amerikka	2
		Keski- ja Etelä-Amerikka	3
		Lähi-itä	1
		Etelä-Aasia	2
		Itä- ja Kaakkois-Aasia	3
		Afrikka	2
		Yhteensä	27
Siviilisäätö			
naimisissa	13		
eronnut	7		
naimaton	6		
tyhjä	1		
Yhteensä	27		
Lapsiluku		Muuttovuosi Suomeen	
0	9	1972–1990	8
1	5	1991–1995	7
2	9	1996–2000	8
3	3	2001–2005	4
4	1	Yhteensä	27
Kenen kanssa asuu		Muuttosyy	
puoliso	6	suhde suomalaiseen mieheen	16
lapsi/lapset	5	suhde omanmaalaiseen mieheen	2
puoliso ja lapsi/lapset	9	pakolaisuus	4
yksin	4	paluumuutto	1
lapsuudenperhe	3	muu syy	4
Yhteensä	27	Yhteensä	27
Uskonnollinen tausta			
kristitty; eri kirkkokuntia	19		
muslimi	3		
buddhalainen	1		
ei uskontoa	3		
tyhjä	1		
Yhteensä	27		

Annika Forsanderin mukaan (2007:318–319) Suomessa yli kymmenen vuotta asuneiden maahanmuuttajien perhemuoto ja asumisjärjestelyt eivät juurikaan eroa muusta väestöstä: tavallisin perhemuoto on avioliitto ja perheessä on tyypillisesti 1–2 lasta.

Haastateltujen, heidän vanhempiansa sekä aviopuolisonsa koulutustaso oli huomattavan korkea. Yliopisto- tai korkeakoulututkinto oli haastatelluista naisista 21:llä, heidän äideistään 13:lla, isistään 14:llä ja aviomiehistään 19:llä. Osa haastatelluista naisista oli suorittanut yliopisto-opintonsa Suomessa. Yhdellä haastatelluista oli ainoastaan peruskoulua vastaavat opinnot. Maahanmuuttajaväestön koulutustaso Suomessa vaihtelee paljon eri kansallisuusryhmien sisällä ja välillä. Erityisesti pakolaisina ja kehitysmaista tulevien naisten koulutustaso on yleensä alhainen (Forsander 2007:318).

Haastatteluajankohtana oli lähes kolmasosa naisista työssä erilaisissa maahanmuuttajille suunnatuissa palveluissa tai monikulttuurisuusprojekteissa esimerkiksi järjestössä tai kunnassa (8). Lisäksi yksi oli työllistynyt äidinkiелensä ansiosta kielenhuollollisiin tehtäviin. Muut haastatelluista naisista työskentelivät (tai parhaillaan opiskelivat) sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä (5), liike-elämän ja taloushallinnon palveluksessa (4), IT-alalla (2), muulla teknisellä alalla (1), opetustehtävissä (2), tutkimustehtävissä (1) ja yrittäjinä (3). Ammattialakohtainen jaottelu ei ole kuitenkaan yksiselitteinen, sillä osa naisista oli mukana monenlaisissa hankkeissa ja keräsi myös toimeentuloaan eri lähteistä. Haastatelluista 5 oli ylemmissä esimies- tai päällikkötason tehtävissä (ml. projektipäälliköt).

Elli Heikkilän ja Maria Pikkaraisen mukaan (2008:71) vuonna 2004 maahanmuuttajanaisten yleisimmät ammatit olivat siivoustyö (11,9 % työllisistä maahanmuuttajanaisista), myyntityö (10,0 %), opetus- ja kasvatustyö (8,5 %) sekä ravintolapalvelutyö (8,4 %). Opetus- ja kasvatustyötä lukuun ottamatta ovat tässä tutkimuksessa haastatellut naiset sijoittuneet muille aloille, mutta maahanmuuttajien ammattien osalta heidän työllistymisensä näyttää seuraavan tiettyjä yleisempiä linjoja: Ns. etnospesifit ammatit eli tehtävät, jotka ovat syntyneet kotouttamis- ja maahanmuuttajapalveluiden myötä, ja jotka edellyttävät tietyn kulttuurin ja kielen osaamista hyvän koulutuksen lisäksi, ovat tarjonneet työllistymismahdollisuuksia noin kolmasosalle tässä tutkimuksessa haastatelluista naisista. Lisäksi haastatellut ovat työllistyneet ”naisiselle” sosiaali- ja terveydenhuollon sekä opetussektorille, kun taas tekniselle alalle työllistyminen on ollut vaikeampaa. (Vrt. Forsander 2007:325–327.) Yrittäjyyden on todettu kytkeytyvän voimakkaasti työttömyyteen tai työttömyysuhkaan, ja myös käytettävissä olevien resurssien kuten sosiaalisten verkostojen laadun on todettu olevan siihen yhteydessä (Joronen 2007:294–295). Forsanderin mukaan (2007:322) lähes puolet maahanmuuttajista on epävakaaalla työuralla, joka koostuu työ- ja työttömyysjaksoista – vuonna 2004 vakaalla uralla oli sen sijaan naisista 28 % ja miehistä 30 %. Näihin lukuihin

Taulukko 2. Koulutustausta, ammattiala, suomen kielen opiskelu ja taito sekä työpaikalla useimmiten käytetyt kielet.

Koulutustausta		
yliopistotutkinto	21	
lukion jälkeinen muu koulutus	5	
peruskoulu	1	
Yhteensä	27	
Ammattiala		
maahanmuuttaja/monikulttuurisuustyö	8	
kielipalvelut	1	
sosiaali- ja terveydenhuolto	5	
liike-elämä, taloushallinto	4	
IT-ala	2	
muu tekninen ala	1	
opetustyö	2	
tutkija	1	
yrittäjä	3	
Yhteensä	27	
Suomen kielen opiskelu		
yliopiston kielikurssi	7	
muu kielikurssi	12	
työpaikka	3	
itseopiskelu	10	
muu tapa	1	
Työpaikalla useimmiten käytetyt kielet		
suomi	12	
englanti	3	
suomi ja englanti	8	
suomi ja muu kieli/muut kielet	4	
Yhteensä	27	
Itse arvioitu suomen kielen taito, 1–10		
	puhuttu kieli	kirjoitettu kieli
1–4	2	5
5–6	4	7
7–8	9	10
9–10	12	5
Yhteensä	27	27

verrattuna tässä tutkimuksessa haastatellut naiset ovat keskimääräistä paremmassa asemassa: lähes kahdella kolmasosalla (17) oli vakituinen työsuhde.

Haastatellut olivat opiskelleet suomen kieltä eri tavoin ja eri tapoja yhdistellen: kielikurssi oli ollut tavallisin keino (19), lisäksi omatoiminen opiskelu mainittiin melko usein (10). Kolme mainitsi oppineensa suomen kieltä työpaikallaan. Työpaikan pääasiallisena kielenä oli tavallisimmin joko suomi (12) tai suomi ja englanti yhdessä (8). Kolme vastaajista kertoi käyttävänsä työpaikalla useimmiten englantia. Useimmat haastatelluista naisista puhuivat suomea hyvin, mutta kokivat erityisesti kirjallisen taitonsa puutteelliseksi. Naisista 12 arvioi puhutun suomenkielen taitonsa välille 9–10 (asteikolla 1–10), kun taas kirjoitetun kielen taitonsa arvioi yhtä hyväksi vain 5.

Haastatelluista lähes puolet asui omistusasunnossa (13) ja yksi kolmasosa vuokralla (9). Muut kertoivat asuvansa joko asumisoikeusasunnossa (3) tai työnantajan järjestämässä asunnossa (2). Maahanmuuttajat Suomessa asuvat tavallisimmin vuokralla (Pohjanpää ym. 2003:138), joten tässä tutkimuksessa mukana olevat asuivat selvästi useammin omistusasunnoissa (ml. asumisoikeusasunnot). Vastaajien ilmoittamat henkilökohtaiset kuukausittaiset tulot verojen jälkeen vaihtelivat todella paljon: välillä 200–4000 euroa. Alhaisimmat tulot ilmoitti kaksi haastatteluhetkellä äitiyslomalla olevaa vastaajaa. Vastaajista kolmasosa kertoi nettokuukausiansioidensa olevan alle 1500 euroa ja kuusi ilmoitti nettoansioikseen vähintään 2500 euroa.

Lähes kaikki (21) kertoivat kuukausitulojensa kuitenkin riittävän menoihin ja lisäksi kaksi kolmasosaa vastasi, että he eivät joudu useinkaan tinkimään rahankäytöstä tai luopumaan hankinnoista. Vastaajista 19 kertoi pystyvänsä myös säästämään rahaa. Vastausten perusteella voidaan todeta, että vaikka vastaajien henkilökohtaiset ansiot eivät olleet erityisen korkeat, toimeentulo yhdessä asuvien perheenjäsenten yhteenlaskettujen ansioiden ja yhteiskunnan perheille maksamien tukien jälkeen oli lähes kaikkien haastateltavien mielestä riittävä. Asuminen oli useimmiten mainittu perheen suurimpana menoeränä. Alle puolet (12) naisista kertoi lähettävänsä rahaa ulkomailla asuville sukulaisille, mikä on yleinen ilmiö maahanmuuttajien keskuudessa (ks. esim. Levitt 2001). Rahalähetysten vuotuinen määrä vaihteli paljon: Osa lähettäjistä kertoi maksavansa pienen summan (esim. 25–35 euroa) säännöllisesti joka kuukausi omille tai miehensä vanhemmille, osa taas kertoi lähettävänsä 1–4 kertaa vuodessa isomman summan. Rahaa lähetetään myös sairaustapauksissa, juhlapäivinä tai lahjaksi.

Yhteenvedona voidaan todeta, että tyypillinen menestyvä maahanmuuttajanainen Suomessa on ulkonäöltään ja ihonvärittään suomalaista muistuttava. Suomeen tulon alkuperäisenä syynä on naisella ollut suhde Suomessa asuvaan suomalaiseen tai omanmaalaiseen mieheen. Hän on avioitunut ja perheessä on korkeintaan 2 lasta. Hän on asunut Suomessa vähintään kymmenen vuotta ja on iältään 30-vuotias tai vanhempi.

Taulukko 3. Asumismuoto ja taloudellinen tilanne.

Asumismuoto	
omistusasunto (ei lainaa)	3
omistusasunto (lainaa)	10
asumisoikeusasunto	3
vuokralla (yksityinen)	5
vuokralla (kaupunki)	4
työnantajan järjestämä asunto	2
Yhteensä	27
Henkilökohtaiset nettotulot €/kk	
200– 999	3
1000–1499	6
1500–1999	5
2000–2499	5
2500–2999	4
3000–4000	2
tyhjä	2
Yhteensä	27
Riittävätkö tulot menoihin	
kyllä	21
ei	4
muu	2
Yhteensä	27
Joudutko usein tinkimään rahankäytöstä	
kyllä	9
ei	18
Yhteensä	27
Lähetätkö rahaa sukulaisille ulkomailla	
kyllä	12
ei	15
Yhteensä	27
Rahalähetysten suuruus, €/vuosi	
– 999	3
1000–1499	4
1500–	2
tyhjä	3
Yhteensä	12

Nainen itse sekä hänen vanhempansa ja aviopuolisonsa ovat korkeasti koulutettuja. Suomen kielen taito on myös hyvä. Hän on työllistynyt ”monikulttuurisuussektorille”, sosiaali- ja terveydenhuoltoalalle tai liike-elämän palvelukseen. Työsuhde on vakituisen. Taloudellisesti hän tulee niin hyvin toimeen, että asuntolainoista ja muista menoista selviytyminen ei tuota suuria hankaluuksia ja rahaa jää jopa säästöön.

Seuraavaksi esittelen haastattelemiini naisten elämäkerralliset tarinat omasta menestyksestään. Olen ryhmitellyt naisten kertomukset lähtöalueen (syntymäalueen) mukaan käyttäen pitkälti pohjana Tilastokeskuksen jaottelua. Ryhmittely poikkeaa näin ollen aikaisemmin esittämästäni tarkemmasta jaottelusta: Tilastokeskuksen luokittelun mukaan esimerkiksi Aasia pitää sisällään Lähi-idästä, Etelä-Aasiasta sekä Itä- ja Kaakkois-Aasiasta kotoisin olevien haastateltavieni syntymämaat. Etelä-Amerikkaan olen luokitellut sekä Keski- että Etelä-Amerikasta tulleiden tarinat. EU-maihin olen laskenut mukaan ne maat, jotka tällä hetkellä ovat EU:n jäseniä. Näin ollen haastateltava ei Suomeen tullessaan välttämättä vielä ollut EU:n kansalainen, mutta nykyisellä EU-kansalaisuudella voidaan kuitenkin ajatella olevan merkitystä esimerkiksi tulevaisuuden suunnitelmien kannalta. Lisäksi kunkin maantieteellisen alueen sisällä olen järjestänyt tarinat ajallisesti siten, että pisimpään Suomessa olleen naisen kertomus on aina ensimmäisenä. Suomeen tuloajaksi on määritelty vuosi, jolloin henkilö muutti pysyvästi maahan.

Tarinat olisi voinut ryhmitellä monellakin eri tavalla, esimerkiksi ammattialan perusteella. Maantieteellinen tarinoiden ryhmittely tekee näkyväksi sen, että etnisyydellä ja maantieteellisellä lähtöalueella on väliä menestymisen mahdollisuuksien näkökulmasta – mutta myös sen, että menestyminen ei ole sidottu etniseen tai kulttuuriseen taustaan. Lisäksi aikaisemmissa maahanmuuttajista tehdyissä tutkimuksissa on usein käytetty lähtökohtana kansallisuutta tai etnisyyttä, mikä mahdollistaa tiettyjen vertailujen tekemisen. Ajallinen järjestys antaa puolestaan viitteitä paitsi prosessuaalisesta menestyksestä, myös yhteiskunnallisista maahanmuuttoon vaikuttaneista muutoksista eri vuosikymmenillä. Käytän tässä tutkimuksessa systemaattisesti maahanmuuttaja-termiä ja viittaan sillä tutkimiini naisiin, jotka ovat kaikki syntyneet Suomen ulkopuolella. Haastatteluissa kyselin myös naisilta itseltään, kuinka he halusivat itseään kutsuttavan, mutta yksimielisyyttä asiasta ei löytynyt.

Menestymisen kokemuksia ja polkuja lähtöalueittain

2

2.1 EU-maista tulleet

Kotimaassani olisin menestynyt paremmin, mutta täällä valitsin hyvän elämän

Valmistuin kotimaassani arkkitehdiksi. Olin menestynyt opinnoissa niin hyvin, että tunnettu professori pyysi minut assistenttikseen ja ehdin olla kuusi vuotta työssä teknillisessä korkeakoulussa. Minulla oli hyvä työpaikka ja olin aloittanut lisensiaattityön tekemisen. Suomalaisten arkkitehtiopiskelijoiden ryhmä tuli vierailulle kotimaahani. Professori pyysi minut tulkiksi, koska osasin englantia. Minä tulin sitten opastamaan opiskelijoita ja opastan yhtä heistä vieläkin... Vuoden päästä menimme naimisiin. Häiden jälkeen etsimme koko kesän töitä miehelleni kotimaastani, mutta emme onnistuneet. Päätimme muuttaa Suomeen ja nyt olen asunut täällä 35 vuotta.

Suomeen tullessani vuonna 1972 ei ollut mitään suurempia vaikeuksia. Olen ollut Arkkitehtiliiton jäsen siitä lähtien kun tulin Suomeen. Arkkitehdin ammatti on siitä hyvä, että arkkitehti enemmän piirtää kuin puhuu – vaikka kieli onkin tärkeä oppia, pääsin työhön heti kiinni ilman suomen kielen taitoakin. Olen kuitenkin koko ajan yrittänyt oppia kieltä. Alussa kävin kursseilla työväenopistossa ja myös yliopistossa pikakurssilla. Niiden jälkeen ymmärsin jo hyvin mitä minulle puhuttiin ja lopetin opiskelun. Se oli varmasti virhe, koska vielä tänä päivänäkin puhun väärin ja ihmiset vaihtavat puheen ruotsiksi koska luulevat minua ruotsinkieliseksi.

Muuton jälkeen tein töitä muutamassa eri arkkitehtitoimistossa. Ensimmäisen työpaikan sain tuttavien kautta. Sitten muutimme toiseen kaupunkiin ja oli pakko saada elantoa, kun miehenikin oli vastavalmistunut. Aloin ottaa yhteyttä arkkitehtitoimistoihin A-kirjaimesta alkaen, L:n kohdalla löysin työtä. Tosin siellä vähän aluksi epäiltiin, että onkohan minun kotimaassani yliopistolla edes arkkitehtiosasto ja voiko ulkomaalainen arkkitehti olla yhtä taitava kuin suomalainen. Itse asiassa olen huomannut, että koulutus jonka sain kotimaassani, oli todella hyvä ja laaja. Osasin tehdä asioita, joista suomalainen nuori arkkitehti ei ollut kuullutkaan, jopa korjata esimerkiksi rakennus-insinöörin virheitä. Tämä ehkä helpotti minun elämäni Suomessa.

Kolmen vuoden jälkeen Suomeen tulosta avasimme oman toimiston. Oli mukavampaa, kun pystyi tekemään asioita oman mielensä mukaan. Ja sillä pärjäsimme, välillä oikein hyvinkin – meillä oli parhaimmillaan yli kaksikymmentä ihmistä töissä. Lama-aikana 1990-luvun alussa monet arkkitehtitoimistot menivät kokonaan kiinni, viisisataa arkkitehtia oli työttömänä. Meidänkin piti lomauttaa työntekijöitä, mutta meillä oli työtä sen verran, että selvisimme sen vaikean ajan yli. Yhdeksänkymmentäluvun puolivälistä lähtien pystyimme sitten ottamaan ihmiset takaisin töihin.

Urani kääntyi Suomessa uuteen suuntaan. Kotimaassa minulla olisi ollut paremmat mahdollisuudet kehittyä ja olisin todennäköisesti menestynyt hyvin. Olisin varmasti tehnyt lisensiaattityöni loppuun ja minusta olisi saattanut tulla professori tai dekaani – en tosin tiedä, olisiko se ollut hauskeempaa. Unelma-ammattini olisi oikeastaan ollut taidemaalari, mutta isän mielestä siitä ei olisi tullut leipää. Arkkitehteillä on keskenään kova kilpailu, sillä töitä pitää saada. Jos olisin ollut suomalainen ja opiskeluaikaiset ystävät olisivat olleet täältä, olisi varmaan ollut helpompaa. Olin siinä mielessä ulkopuolinen, mutta tilanne olisi varmasti sama joka maassa. Tultuani Suomeen ja etsiessäni työpaikkaa minulle oli suuri shokki, että minun piti osata myydä itseni, kertoa kuinka hyvä olin, jotta minut valittaisiin. Se oli vaikeaa, sillä kotimaassani olin tunnettu ja minä tunsin kaikki. Nyt kun käyn siellä, minun ystäväni ja entiset oppilaani ovat professoreja, dekaaneja, kaupunginarkkitehteja. Minä tunnen heidät kaikki ja minut otetaan joka puolella ilolla vastaan. Suomessa olin yksi monesta tuhannesta arkkitehdista – kotimaassani olin tunnettu ja minulla oli edessäni selvä ura, jolla edetä.

Aluksi luulin, että jatkaisin lisensiaattitutkinnon tekoa Suomessa, mutta niin ei käynyt. Työ vei paljon aikaa ja sitten syntyivät lapset. Elämä meni eteenpäin. Suomessa minulla ei ollut aikaa paneutua kilpailuihin, jotta olisin saanut nimeä ja menestynyt sillä tavoin. Oli pakko ansaita elanto ja minä valitsin sen, että meillä on hyvä elämä, että leipää ei puutu eikä voita sen päältä. Jos tarvittiin, vietin aikaa enemmän lasten kanssa ja tein omia töitä vasta kun he olivat nukkumassa – ehkä oman terveyden kustannuksella, mutta näinhän jokainen äiti tekee. Jätin oman kunnianhimon pois, en tiedä oliko se oikea ratkaisu. Mutta näin me valitsimme ja hyvin pärjäsimme. Olen tehnyt

niitä töitä mitä parhaiten osaan. Raha tulee ja menee, mutta tärkeämpi on kuitenkin se, että ihminen tietää tehneensä hyvää työtä ja saa siitä mielihyvää. Nyt olen iloinen siitä, että minulla on hyvät lapset jotka pärjäävät ja onnellinen mies. Kotimaassa olisin ehkä kuuluisampi, mutta minusta on hyvä näin, mitään en kadu.

Nyt olen siirtynyt eläkkeelle, mutta edelleen osallistun jonkin verran toimiston elämään. Siellä on aloitettu uusia projekteja enkä voi jättää nuoria arkkitehteja pulaan. Mieheni on vielä työssä ja meillä on aikaa miettiä, mitä toimistolle tapahtuu. Opetan lapsenlapselleni äidinkieltäni ja järjestelen kirjastoani, mikä oli tarkoitus tehdä jo kaksikymmentä vuotta sitten. En luule, että olen varsinaisesti menestynyt. En ole rikas enkä köyhä, vaan ihan tavallinen. Elän mukavaa elämää, pelaan golfia ja nautin joka päivästä. (27)

Työllistyin äidinkieleni ansiosta

Rakastuin suomalaiseseen mieheen yliopistoaikana. Ajattelin, että tulen hänen kanssaan Suomeen vuodeksi ja palaan sitten kotimaahani jatkamaan normaalia elämää. Nyt 28 vuotta myöhemmin olen täällä edelleen. Olin suorittanut hotelli- ja turismialan johdotason tutkinnon arvostetusta yliopistosta ja sain kotimaastani hyviä työtarjouksia. Minulla ei olisi ollut mitään vaikeuksia työllistyä siellä. Pettymykseni oli suuri kun ymmärsin, että Suomi oli vahvasti suomen- ja ruotsinkielinen maa ja mikäli haluaisin menestyä suomalaisessa yritysmaailmassa, minun pitäisi aloittaa suunnilleen hotelli-siivouksesta. Tämä ei minua kiinnostanut neljän vuoden yliopisto-opintojen jälkeen ja ajattelin, että englannin kielen opettaminen olisi ainoa mahdollisuus saada jalansijaa kunnan työssä.

Toimin freelance-pohjalta ja sain asiakkaita mm. suurista yrityksistä. Osan töistä löysin koputtamalla suoraan henkilöstöjohtajan ovelle ja kertomalla, että he tarvitsevat minua. Aloin saada pysyviä asiakassuhteita, olin ikään kuin epävirallinen henkilöstön jäsen. Oppilaistani monet toimivat johtotehtävissä ja opin heiltä paljon – sain erittäin laajan koulutuksen suomalaisesta elämäntavasta, historiasta, kulttuurista ja liike-elämästä. Osasta heistä tuli myös ystäviäni. Opittuani suomen kielen olisin voinut yrittää palata omalle alalleni, mutta sitä en tehnyt. Yksi syy oli se, että mieheni oli noussut samalla alalla merkittävään asemaan, ja tästä olisi saattanut aiheutua ristiriitoja kotona. Yritysmaailmassa menestyminen edellyttää myös erittäin kovaa työtä. Itse asiassa oma joustavuuteni teki mieheni uran mahdolliseksi. Hän matkusti paljon ja oma opetustyöni toi tarvittavaa joustoa lasten hoitamiseen. Toisaalta yksityisyrittäjänä oleminen oli suojatonta: minulla ei ollut koskaan varaa vakuuttaa itseäni, ja se olin aina minä, joka peruutin työni ja jäin palkatta kotiin hoitamaan sairaita lapsia.

Päätin jo varhain, että haluan olla osa suomalaista yhteiskuntaa ja oppia suomen kielen. Jo laivalla Suomeen opin ensimmäisen lauseeni: ”Saisinko piimää kiitos.” Anoppini päätti myös opettaa minulle mielestään kaikkein vaikeimmat suomen kielen lauseet kuten ”hyvää yötä pääministeri Väyrynen”. Kävin kuuden kuukauden ajan kerran viikossa yliopistolla ulkomaalaisille tarkoitettulla suomen kielen kurssilla, ja sen jälkeen olen opiskellut suomea pitämällä korvani ja suuni auki. Tullessani Suomeen täällä ei juurikaan ollut tarjolla englanninkielisiä palveluita ja yritin selviytyä suomeksi. Tämä on loppujen lopuksi vahvistanut minua.

Erosin yksitoista vuotta sitten ja lapset jäivät asumaan kanssani. Eron jälkeen jouduin taloudelliseen ahdinkoon ja menetin luottokelpoisuuteni. Opetustehtävissä ansaitsin vain noin 8 kuukautta vuodessa. Oli selvää, että tarvitsin säännölliset tulot ja pysyvyyttä, jotta olisin pystynyt antamaan enemmän aikaa lapsilleni ja jaksamaan paremmin myös henkisesti. Kävin terapiassa selvittääkseni eroprosessista. Eron jälkeen monet ihmiset kysyivät, milloin palaan takaisin kotimaahani. Minusta tämä oli kummallinen kysymys. Poikani ovat syntyneet täällä ja he ovat hyvin suomalaisia. Myös heidän isänsä on täällä. Itsellenikin on Suomessa koti ja hyvä työ sekä vahva ystäväpiiri.

Vuonna 2001 kanadalainen ystäväni huomasi Helsingin Sanomissa ilmoituksen, jossa eräs pankki etsi englanninkielen tarkastajaa, ja pakotti minut hakemaan sitä paikkaa. Minut valittiin ja puolen vuoden koeajan jälkeen toimi vakinaistettiin. Alkuperäisestä tutkinnostani on ollut apua myös nykyisessä tehtävässäni. Minulle oli tärkeää päästä työyhteisön kokopäiväiseksi jäseneksi ja saada mahdollisuus kehittää omaa osaamista. En ollut ymmärtänyt, kuinka paljon lapseni olivat kärsineet työni epäsäännöllisyydestä. Heille oli suuri helpotus, kun he tiesivät mistä minut voi tarvittaessa tavoittaa.

Olen työllistynyt nimenomaan taustani ja äidinkieleni vuoksi. Olen sosiaalisesti vahva. Olen pystynyt puhumaan ja selviytymään vaikeista ajoista hyvien ystävien kanssa. Myös perheeni omassa kotimaassani on ollut aina tärkeä tuki. Muuttaminen ja yhden Euroopan vaikeimman kielen opetteleminen vaatii sosiaalista ja emotionaalista rohkeutta. Olen ollut myös tarpeeksi rohkea koputtamaan oville ja avaamaan niitä. Olen ihminen, joka ottaa odottamattomat ylämäet vastaan sellaisina kuin ne tulevat – käärin hihat ylös ja ryhdyn hommiin. Suomessa on mahdollisuuksia ja taloudellisesti maalla menee hyvin. Täällä lähtökohtaisesti odotetaan myös naisten osallistuvan tasa-arvoisesti työelämään, eikä siitä mahdollisuudesta tarvitse taistella. Uskon, että jokaisella on jotain ainutlaatuista annettavaa. Monen maahanmuuttajanaisen pitää kuitenkin tyytyä Suomessa vähempään kuin mihin he tyytyisivät kotimaassaan.

Työ on minulle emotionaalisesti, älyllisesti ja henkisesti erittäin tärkeää. Kun ensimmäinen lapseni oli 10 kuukauden ikäinen, aloin hyppiä kotona seinille. Olin parempi äiti kun pystyin käymään samanaikaisesti töissä. Aluksi tein vain muutamia tunteja silloin

tällöin, mutta sen ansiosta tunsin olevani osa suomalaista yhteiskuntaa ja opin suomen kieltä. Lasteni elämä on nyt muuttumassa ja minun on aika katsoa missä olen menossa. Palkkani on erittäin hyvä ja olen vihdoinkin saamassa talouteni tasapainoon. Toivon voivani kasvattaa varallisuuttani ja saavuttaa taloudellisen riippumattomuuden, jotta saisin enemmän aikaa vapaa-ajalle ja vapaaehtoistyölle. Menisin mielelläni esimerkiksi Afrikkaan. Menestys merkitsee minulle mahdollisuutta auttaa huono-osaisempia ihmisiä. On tärkeää, että pystyn nauttimaan myös työn ulkopuolella olevista asioista vaikkapa lähtemällä ystävän kanssa viikonloppumatkalle Eurooppaan. Täytän kohta viisikymmentä vuotta ja muutun työnhakijana yhä vähemmän kiinnostavaksi. Mutta jos jotain kiinnostavaa tulee eteen, tartun siihen. Menestyminen ei välttämättä aina tarkoita ylöspäin menemistä, vaan myös sivupolut voivat johtaa sinne! (4)

Kansainvälisessä ammatissa olen aina saanut työpaikan

Tapasin mieheni kotimaassani, missä hän oli tuolloin opiskelemaan, ja menimme naimisiin. Valmistuin ennen häntä lääkäriksi ja toimin lääkärinä kotimaassani kolme vuotta ennen kuin muutimme pysyvästi Suomeen. Tuolloin, kahdeksankymmentäluvun alussa, työ- ja oleskelulupien saaminen ei ollut niin yksinkertaista. Vaikka olimme naimisissa, sain oleskeluluvan vain niin pitkäksi aikaa kuin minulla oli työlupa. Ennen kuin muutin syksyllä Suomeen pysyvästi, olin kesällä jo Suomessa ja järjestin itselleni työpaikan neljäksi, viideksi ensimmäiseksi kuukaudeksi. Jo sitä ennen olin yhden kesän sairaanhoitajan tehtävissä Suomessa. Kun sitten tulin Suomeen pysyvästi, sain heti vastuullisen työn: kollega lähti ulkomaille ja minusta tuli osastonlääkäri sijainen vaikka minulla ei ollut siihen tarvittavaa erikoistumistutkintoa. Ensimmäinen työ ei siis vastannut koulutustani, vaan oli sitä korkeampi! Aluksi minulla oli vain rajoitettu työlupa, mutta sitten kun olin suorittanut Tampereella kaikille ulkomailla opiskelleille lääkäreille tarkoitetun kolmen viikon kurssin ja siihen liittyvän kirjallisen tentin, sain luvan toimia sairaalan lisäksi myös avohoidossa.

Olen ollut siinä mielessä onnekas, että tulin Suomeen koulutettuna ja olen aina saanut työpaikan. Kun saavuin maahan sunnuntaina, niin maanantaina menin jo töihin. Olen maksanut koko ajan veroja kuten kuka tahansa suomalainen. Olen työskennellyt eri sairaaloissa ja myös avopuolella. Lääkäri ammatti on kansainvälinen eikä ammatillisessa sopeutumisessa Suomeen ollut minkäänlaisia ongelmia – päinvastoin minulle annettiin heti suuri vastuu. Olen myös erikoistunut Suomessa ja hankkinut muuta lisäkoulutusta. Erikoistumisen jälkeen sain heti vakituisen työn.

Ennen kuin muutimme Suomeen, opiskelin suomen kieltä itsenäisesti. Mies oli erittäin huono opettaja, mutta lainasin kielikasetteja ja luin suomen kielen kielioppia. Kävin

myös Helsingin yliopiston järjestämällä suomen kielen kursseilla. Olen oppinut kieltä myös televisiosta, mainoksista ja suomalaisten kanssa. Muistan, kuinka ensimmäisessä työpaikassa hoitajat korjasivat kieltäni, kaikenlaista hassua varmaan on ollut. Sanasto oli tietenkin pakko osata hyvin, ettei potilaiden kanssa sattuisi vahinkoja. Ei voi sanoa, että Suomeen tullessani olisin puhunut hyvin suomea, mutta kommunikoin suomeksi.

Uskon, että jos olisin jäänyt omaan maahani, olisin päässyt uralla paljon korkeammalle – kieli on loppujen lopuksi rajoittanut aika paljon. Olisin varmasti tehnyt enemmän tutkimustyötä. Eteneminen olisi ollut helpompaa ja nopeampaa kuin Suomessa. Omassa kotimaassa olisi ollut helpompi yhdistää tutkijan työ ja oma ura. Suomessakin annetaan tähän tietenkin mahdollisuus, mutta yksin ulkomailla mahdollisuudet ovat paljon pienemmät: kilpailu on kovaa kaikkialla ja koska en ole opiskellut Suomessa, minulla on suomalaisia vähemmän kontakteja tutkijoihin tai tahoihin, jotka voisivat auttaa ja joihin edes osaisin ottaa yhteyttä. Jos valmistelen jonkun artikkelin tai esitelmän omalla äidinkielellä, niin teen sen ja puhun vapaasti. Mutta kun minä valmistelen sen suomeksi, tarvitsen 2–4 kertaa enemmän aikaa. Jos materiaali on englannin kielellä, sen suomentaminen on tosi vaikeaa. Kieli on se, joka rajoittaa ja hidastaa kaikkea. Mutta se ei ole kenenkään syy, se on vain minun kohtalo että suomen kieli on erittäin vaikea.

Minun perheeni on hyvin koulutettu. Vanhemmat, varsinkin äiti, kannustivat meitä hankkimaan vahvat ammatit. Minä olen tällainen vähän niin kuin suomalainen: vellisuudentunne on hirveän korkealla. Tämä on tullut kodista, että kaikki pitäisi ensin hoitaa hyvin ja auttaa toista ihmistä ja vasta sitten voi ajatella itseään. Äitini oli hyvin vaativa ja nyt tämä perfektionismi häiritsee minua. Mutta uskon, että se oli kuitenkin hyvä asia, että sain kodista selvät arvot. Minulla oli myös erinomainen biologian opettaja lukiossa. Hänen innostuksensa oli hyvä esimerkki ja muistan vieläkin ne kaikki neuvot, jotka hän on meille antanut. Täällä Suomessa minua on kannustanut koko sairaalan työtiimi. Työpaikassa kannustettiin koko ajan kouluttautumaan lisää, tekemään väitöskirjaa ja tutkimuksia. Esimerkiksi kongressiin ulkomaille on mahdollista päästä pari kertaa vuosittain. Tietojeni mukaan muihin Euroopan unionin maihin verrattuna Suomi antaa eniten rahaa koulutukseen ja se on upea asia. Tässä työssä jatkuva kouluttautuminen on välttämätöntä, koska tiedot vanhenevat nopeasti. Myös kotona on pakko lukea paljon.

Työ on hyvin raskasta, mutta nautin siitä, koska siinä voi auttaa konkreettisesti. Olen palkkaan kohtalaisen tyytyväinen ottaen huomioon Suomen ja terveydenhuollon palkkatason yleensä. Tärkeintä on kuitenkin se, että ihminen saa tehdä sitä mistä tykkää. Tyytyväinen olen siitä, että tämä on vakituinen työpaikka. Se antaa turvallisuutta. Julkisen puolen virka antaa mahdollisuuden myös pitää lomaa silloin kuin haluan. Suomeen kotoutumisen kannalta työnteko on ollut minusta numero ykkönen. Ilman työtä olisi ihan erilaista enkä voi kuvitella, mitä olisin tehnyt täällä. Oli erittäin tärkeää, että pääsin heti aloittamaan haastavan ja vastuullisen työn ja sain kontaktin suomalaisiin.

Sitä kautta opin uuden kielen, kulttuurin ja yhteiskunnan. Olisi ollut todella hirveää odottaa työlupaa vuosi tai kaksi. Uusi kulttuuri ja uusi maa on rikkaus. Mutta juuret ovat myös hyvin tärkeät. Pitää huolehtia juurista kun siirtää puuta paikasta toiseen – kun puutarhaa hoidetaan hyvin, se on se alue mistä saa voimaa kun tulee vaikea hetki elämässä. Oma tausta, oma kulttuuri on energialähde, pitää tietää kuka on. (20)

Rohkea rokan syö

Olen ollut Suomessa 22 vuotta, muutin tänne lapseni kanssa avioliiton kautta 1980-luvun puolivälissä. Olen koulutukseltani opettaja, mutta työskentelin kotimaassani hotellin vastaanotossa. Suomeen tultuani en voinut löytää koulutustani vastaavaa työtä. Päätin, että opin suomen kunnolla ja alan etsiä kääntäjän töitä. Tämän polun kulkeminen ei ollut helppoa: tuolloin Suomessa oli vielä vähän maahanmuuttajia ja minä muutin pienelle paikkakunnalle. Oli hämmästyttävää, että paikalliset kadulla pysäyttivät minut ja kysyivät, saako minua puhutella tai jopa koskettaa. Neuvostoliitosta tullut oli outo lintu.

Paikkakunnalla oli kansalaisopisto ja aloin pian tuloni jälkeen opettaa siellä äidinkieltäni. Se oli päänavaus kaikelle sille, mitä elämässäni myöhemmin tapahtui. Halusin kuitenkin säännöllisiä tuloja, koska olin siihen tottunut ja päätin ottaa vastaan työn kuin työn. Pääsin pakkaajaksi kenkätehtaalle. Tuolloin työnjohtaja totesi, että työ olisi todennäköisesti vasta urani alku ja hän lupasi kertoa jos kuulisi sopivista työpaikoista. Silloisen työantajan ansiosta pääsinkin ensimmäiselle tulkkauskeikalle, vaikka kielitaito oli se mikä oli: tehtaaseen tuli ulkomaisia vieraita ja otin riskin lähteä tulkkaamaan. Täytyy sanoa, että rohkea rokan syö. Se oli ensimmäinen askel urallani tulkkina ja antoi rohkeutta ryhtyä vaativampiin tehtäviin. Muutaman vuoden päästä muutin isommalle paikkakunnalle ja sain freelance-työtä tulkkina ja kääntäjänä. Neuvostoliitto hajosi ja sieltä alkoi tulla turvapaikanhakijoita Suomeen. Tämä tilanne toi minulle leivän pöytään. Kehitin omaa uraani ja sain vaativampia tulkkaustehtäviä mm. käräjäoikeudessa. Onnenpotku oli se, että pääsin työhön kaupungin palvelukseen. Se oli mahtava kokemus – sain vakituisen työpaikan ja minut oli hyväksytty tasavertaisena muiden suomalaisten työntekijöiden rinnalle. Luulen kuitenkin, että tämä ei vieläkään ole viimeinen työpaikkani, ehkä uskallan ottaa vielä yhden askeleen eteenpäin.

Tullessani Suomeen minulla oli passiivinen suomen kielen taito, joka oli tarttunut lähinnä suomalaisten televisio-ohjelmien kautta. Vaikeampien lauserakenteiden muodostaminen puhumattakaan kirjallisesta kielen taitamisesta oli ihan olematonta. Kommunikointi kansalaisopiston kollegojen ja oppilaideni kanssa vei kielitaitoani eteenpäin. Siihen aikaan ei maahanmuuttajille järjestetty kielikursseja. Sanakirjan tur-

vin aloitin päivittäiset selviytymisleikit. Ennen kauppaan menoa etsin sana kerrallaan, mitä menen kysymään. Aina on huumorilla selvitty. Myöhemmin kävin kääntäjille tarkoitetun kurssin.

Olen rohkeasti lähtenyt mukaan uusiin haasteisiin. Tulkkaustehtävissä olen päässyt myös julkisuuteen, kun olen tulkannut esimerkiksi korkeiden virkamiesten vierailuilla. Ne ovat sellaisia haasteita, joihin vähemmällä kokemuksella varustettu tulkki ei uskalla lähteä siinä pelossa että pilaa maineensa – minä olen ajatellut, että se voi olla taas yksi mahdollisuus mikä tarjoaa seuraavan työn. Ja näin se on ollut. Minulla on myös kotoa peritty työn tekemisen hulluus. En katso kelloa silloin kun teen työtä. Jos jokin asia kiinnostaa, haluan tehdä enemmän sen asian eteen. Tämän ansiosta olen pystynyt toteuttamaan joitain ainutlaatuisia projekteja. Olen laittanut itseni likoon joskus jopa kohtuuttoman paljon, vaikka kukaan ei ole sitä vaatinut. Se on sellaista sairasta mielenkiintoa, mutta se on se mikä on vienyt eteenpäin. Ja kun on hyvä idea ja innostus, niin se tarttuu myös muihin. Luulen, että omalla työlläni ja esimerkilläni olen rohkaissut monia ihmisiä elämässä eteenpäin.

En ole missään vaiheessa joutunut kärsimään ennakkoluuloista. Ajattelen, että aika pitkälti ihmiseen suhtaudutaan samalla tavalla kuin hän suhtautuu muihin. Minulla on ollut monessa asiassa onni mukana. Verkosto minkä loin, maahanmuuttajakentän tuntemus ja luottamus, mikä on vuosien aikana syntynyt tulkattaviin ja entisiin asiakaisiin ovat olleet erittäin suuria etuja oman työn kannalta. Olen Suomessa itse valinnut työurani suunnan. Olisin voinut jäädä kenkätehtaaseen ja edetä vaikka työnjohtajaksi, mutta tajusin että se ei ole minun alani.

Vanhempani olivat koulutettuja ja he ovat lapsesta saakka antaneet ymmärtää, että ilman henkistä pääomaa ei maailmaan ole mitään asiaa. He näkivät selvästi, että minun jääräpäisellä luonteellani saisin paremmat mahdollisuudet elämään Neuvostoliiton ulkopuolella ja he kannustivat minua raivaamaan tieni ulos. Kotimaassani olisi ollut luonnollista käyttää vanhempien verkostoja työuran edistämiseksi. Oli järkytys kun tajusin, että Suomessa minulla ei ole tienraivaajaa edessä vaan joudun yksin menemään läpi harmaan kiven. Välillä urakka tuntui toivottomalta.

En tiedä, miten minun olisi käynyt ilman tätä työuraa. Sen kyllä tiedän, että en olisi ikinä tyytynyt jäämään kotiin. Yhdeksänkymmentäluvun puolivälissä laman aikoihin tunsin syyllisyyttä siitä, että minä olin töissä ja kymmeniätuhansia tässä maassa syntyneitä ja kouluttautuneita oli työttömänä. Mutta sitten ajattelin, että en voi syyllistää itseäni: minulla on ollut vain hyvä tuuri ja yhtä hyvin minä olisin voinut olla työttömänä. Olen pärjännyt työelämässä, en uskalla käyttää sanaa menestyminen – pelkään, että se voisi aiheuttaa minulle pysähtymisen hetken. Minulla on hyviä työvuosia vielä jäljellä ja paljon mitä haluaisin tehdä. Haaveilen siitä, että oppisin vielä uuden ammatin,

huonekalujen entisöinnin iltojen ja eläkepäivien puuhaksi. Vasta eläkkeellä uskallan pohtia avoimesti, olenko menestynyt vai en. (22)

Kaikki on mennyt niin helposti, että en olisi voinut ajatellakaan

Olin tapaamassa kirjeenvaihtoystävääni Ruotsissa ja paluumatkalla lumimyrskyn takia myöhästyin laivasta. Odottaessani seuraavaa laivaa tutustuin suomalaiseen mieheen. Ensiksi vaihtelimme kirjeitä ja sitten hän tuli minua tapaamaan. Olin nuori ja kotimaassani oli paljon yhteiskunnallisia mullistuksia. Ajattelin, että voisinhan mennä Suomeen katsomaan millaista siellä on ja aina palata kotiin. Pian menimme naimisiin ja saimme lapsen. Tulin siis vapaaehtoisesti ja vapaaehtoisesti kai Suomesta lähdän poiskin, jos lähdän.

Tulin Suomeen lama-aikana vuonna 1991. Päätin aluksi opiskella suomea ja sen jälkeen pyrkiä yliopistoon – olinhan omassa kotimaassanikin opiskellut kieliä yliopistossa. Olin omatoimisesti jo hiukan ehtinyt katsoa tervehdyksiä ja verbityyppejä, mutta en osannut suomea maahan tullessani. Kesäyliopiston kurssille en mahtunut ja ainoa vaihtoehto oli Aikuisopiston kurssi kaksi kertaa viikossa. Lopetin sen kuitenkin kesken, koska ryhmässä edettiin liian hitaasti. Minun piti keksiä joku muu keino. Lainasin kirjastosta klassisen kielioppikirjan ja aloin opiskella itsenäisesti. Kuuntelin radiota ja televisiota ja luin lehtiä. Pyysin ohjausta milloin keneltäkin. Kun tulin Suomeen toukokuussa, niin syyskuussa osasin jo puhua. Suomen kielen täydellistä taitoa ei varmaan ole mahdollista saavuttaakaan, vaan suomen opiskeleminen on hautaan saakka kestävä elämäntapa. Lisäksi kohdallani kirjoitusvirhe tulkitaan aina kielivirheeksi – kukaan ei ajattele että se voisi olla lyöntivirhe.

Vuonna 1994 pyrin yliopistoon ja aloin lukea pääaineena saksaa ja sivuaineena suomea. Kotimaassani olin ehtinyt opiskella saksaa pari vuotta yliopistossa ennen Suomeen tuloa. Olin myös tehnyt lukion jälkeen vuoden eräässä tehtaassa saksan kielen käännöstöitä. Pystyin hyödyntämään osaamistani menemällä osittain vain kirjatentteihin. Yliopistossa opettajani kannustivat minua ja sanoivat, että minun kannattaisi hakeutua opettajaksi. Epäröin itse kovasti kuinka siihen maahanmuuttajana pystyisin. Suoritin kuitenkin myös opettajan opinnot ja valmistuin kuuden vuoden opiskelun jälkeen. Olin todella tyytyväinen, koska minulla oli tuolloin myös pieni lapsi ja miehenikin opiskeli sekä kävi töissä.

Valmistuin marraskuussa ja joulukuussa aloitin puolivuotisen työvoimapolitiittisen kurssin avulla maahanmuuttajien suomen kielen opettajana terveydenhuoltoalan oppilaitoksessa. Sen jälkeen minua pyydettiin pariin kertaan samaan laitokseen sijai-

seksi. Viimeisin tehtävä oli 2,5-vuotisen projektin koordinointi opettajien monikulttuurisen osaamisen lisäämiseksi. Välillä olin myös saksalaisessa firmassa muutaman kuukauden kääntäjänä. Mutta sitten minua pyydettiin tekniikan alan oppilaitokseen elokuusta 2005 opettamaan suomea ja myös saksaa maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistavassa koulutuksessa. En olisi tiennyt koko paikasta ellei aikaisempi kollegani olisi ottanut minuun yhteyttä. Olin ensin vuoden määräaikaisena, minkä jälkeen toimeni vakinaistettiin. Kielten lisäksi opetan yhteiskunnan tuntemusta ja opiskelutaitoja. Viihdyn työssä valtavan hyvin.

Se on kantanut minua, että minulla on hyvä koulutustausta ja tavoitteita, joiden saavuttamiseksi olen valmis tekemään valtavasti työtä. Olen varmaan myös sattunut olemaan oikeassa paikassa oikeaan aikaan. Pienestä ei kannata lannistua ja myös virheiden tekeminen pitää itselleen sallia. On hyvä verkostoitua sekä olla oma-aloitteinen ja ulospäin suuntautunut – asioita ei kannata jäädä miettimään yksin. Töitä täytyy tehdä tavoitteellisesti, täytyy osata priorisoida sekä olla valmis tietynlaisiin uhrauksiin. Jos ei tähän ole valmis, voi myöhemmin vain voivotella. En ajattele koko ajan olevani maahanmuuttaja enkä yleensä edes mainitse sitä, ellei tilanne niin vaadi. Edelleen joudun miettimään, kuinka yhdistän työn ja perheen. Olen sen verran vanhanaikainen, että haluan huolehtia tietyistä perusvelvollisuuksista kotona vaikka olenkin työssä. Jos en muuten ehdi, niin siivoan ja laitan ruokaa vaikka aamuyöstä. Kuljetan töitä kotiin, sillä joudun suunnittelemaan opetusta myös omalla ajallani ja haluan ylläpitää ammatitaitoani. Koska olen aamuihminen, olen tehnyt sen ratkaisun että viikonloppuisinkin nousen viideltä ja työskentelen rauhassa pari tuntia.

Ihminen numero yksi minun elämässäni on ollut isoäiti, joka kasvatti minut vanhempieni avioeron jälkeen. Hän aina uskoi siihen, että pääsisin eteenpäin. Olen kuitenkin melko yksin luonut itselleni sen minkä olen luonut, sillä olen ensimmäinen suvustamme joka meni lukioon ja suoritti ylioppilastutkinnon. Mieholtäni olen saanut paljon tietoa suomalaisesta tapakulttuurista ja hänen työntekonsa on mahdollistanut sen, että pystyin keskittymään opiskelupäivän jälkeen lapsen kanssa olemiseen. Anoppi sen sijaan ei moneen vuoteen edes suostunut puhumaan kanssani, mutta kai hän sitten vähitellen huomasi että ei se niin tyhmä olekaan kun valmistui ja töitäkin sai.

Täytyy sanoa, että kaikki on mennyt niin helposti että en olisi voinut ajatellakaan. Pelkään koko ajan sitä, että huomaan tämän olleenkin unta! En ole ura- vaan työorientoitunut – en ole ikinä tavoitellut mitään asemaa. Aina on jotain löytynyt ja ihmissuhteet ovat auttaneet siinä paljon. Määräaikaiset työsuhteet koin raskaina varsinkin kun minun jälkeeni tulleet suomalaiset työntekijät saivat usein nopeasti vakituisen paikan. En pystynyt suunnittelemaan elämää eteenpäin ja opetustyön luonteen vuoksi heinäkuussa olin aina työttömänä. Matkan varrella minulle on kertynyt uutta osaamista. Kunhan lapseni on päässyt ammattiin kiinni, haaveilen vapaaehtoistyöstä Afrikassa.

Koulutuksen kehittäminen ei vain Suomessa vaan maailmanlaajuisesti olisi minun juttuni. En tiedä, toteutuuko tämä koskaan, mutta ainakin se ajatuksena antaa kipinää ja jaksamista arkeen. (9)

Tulin Suomeen takaisin, vaikka en ollut ikinä asunutkaan täällä

Vanhempani lähtivät työn perässä Ruotsiin 1960- ja -70-luvuilla. Ensin muutti isä. Hän tutustui myöhemmin äitiin Suomessa käydessään ja puolen vuoden jälkeen isä kirjoitti äidille kirjeen, että täällä olisi asunto ja työpaikka siivousfirmassa. Äiti otti kimppeet ja kampeet ja muutti. Suvussa on ollut myös Amerikkaan lähtijöitä 1800-luvulla ja 1900-luvun alkupuolella. Meidän perheessämme ollaan oltu aina rohkeita ja nähty uudet mahdollisuudet. Minunkaan ei ole vaikea lähteä. Suomessa ei ole mitään, mikä pitäisi minua täällä kiinni, vaan voin helposti pakata tavarani ja lähteä vaikka Kiinaan, jos tilaisuus tulee. Viidentoista vuoden aikana olen muuttanut neljätoista kertaa ja laatikot ovat valmiina muuttoa varten. Kotini on siellä, missä koen oloni turvalliseksi ja luotan itseeni, olkoon se sitten missä päin maailmaa tahansa. Elämäni kiintopiste ei ole minulle asunto, vaan elämäni tärkeimmät ihmiset. Identiteetiltäni olen maailmankansalainen. Tänä päivänä maailma on avoin ainakin länsimaista tuleville.

Synnyin Ruotsissa. Vanhempani olivat monta kertaa aikeissa muuttaa Suomeen, mutta se aina jäi. Lukion jälkeen mieleeni tuli, että voisin hakeutua Suomeen opiskelemaan. Pääsin vuonna 1992 papereiden perusteella yliopistoon opiskelemaan humanistisia aineita. Minusta tuntuu, että vanhempani ovat onnellisia siitä, että tulin takaisin Suomeen. Itselleni on oikeastaan kysymysmerkki, kuinka pystyin 19-vuotiaana tekemään päätöksen Suomeen muuttamisesta. Mutta kaipa ne olivat ne juuret – veto kotiin oli niin kova, että olisin mennyt vaikka läpi harmaan kiven. Tulin Suomeen takaisin, vaikka en ollut ikinä asunutkaan täällä.

Valmistuin Suomesta maisteriksi ja suoritin myös opettajan pätevyyden. Toimin kaksi vuotta lehtorina koulussa. Tein liikaa töitä ja paloin loppuun – minulla oli burn out 27-vuotiaana. Yritin koota itseni, pidin pari vuotta taukoa ja mietin elämän tarkoitusta. Sen jälkeen otin vastaan opettajan sijaisuuden. Elämässäni tapahtui nopeita muutoksia, sillä olin lyhyen aikaa naimisissa ja eron jälkeen aloin miettiä, minne lähtisin. Monikulttuurisuuskysymykset olivat kiinnostaneet minua koko ajan, koska itsekin koin olevani maahanmuuttaja. Silloin huomasin, että toiseen kaupunkiin etsittiin koordinaattoria uuteen toimeen maahanmuuttajien perusopetuksessa. Minut valittiin ja nyt olen ollut työssä kolme vuotta. Toimi on vakinaistettu. Tämä on unelmatyö – saan tehdä mitä osaan ja samalla kehittää omaa työnkuvaani. Omista kokemuksistani on työssä hyötyä ja asiantuntijuuttani arvostetaan. Suomi tulee maahanmuuttoasioissa parikymmentä vuotta Ruotsia perässä.

Pienenä minua haukuttiin suomalaiseksi. Muistan elävästi päivän, kun toinen maahanmuuttajataustainen tyttö rupesi koulun pihalla kiljumaan ”du den jävla finne pinne gå tillbaka till finne pinne land” ja aloin itkeä. Kotikieleni on ollut suomi. Yritin aikoinaan manipuloida vanhempani puhumaan minulle ruotsia, mutta kotona oli tiukka linja. Suomea käytettiin ja sen ansiosta olen nyt kaksikielinen. En ole kuitenkaan uskaltanut mennä suomen kielen kaksikieliseen testiin, koska pelkään että en läpäisisi sitä. Suomessa opiskelin ruotsin kielellä. Kahtena ensimmäisenä kuukautena en pystynyt ymmärtämään puhuttua suomenruotsia, jossa oli mukana vielä murteellisia ilmaisuja. Mutta kirjoitettuna ymmärsin kaiken.

Olen meidän sukumme ensimmäinen ylioppilas ja ensimmäinen maisterintutkinnon saanut. Vanhempani eivät pystyneet auttamaan minua akateemisesti, mutta he ovat koko ajan olleet taustalla ja tukeneet myös rahallisesti. Vanhempani ovat olleet minulle mielettömiä henkireikä. Myös ystävät Ruotsin ja Suomen puolella ovat auttaneet pohtimaan omaa identiteettiä. Myös opiskelutovereista löytyi samanhenkisiä ihmisiä – meitä yhdistää humanistinen ihmiskäsitys.

Minulla ei ole taakkana ihonväri tai puhetyyli; minua ei voi ulkoisesti määrittellä maahanmuuttajaksi. Minusta on hauskaa tapaamisten lopuksi kertoa oma paluumuuttajataustani ja että äidinkieleni on virallisesti ruotsi. Esimerkiksi koulutuksissa kun ensin olen tuonut esiin oman ammattitaitoni, niin sen paljastaminen että oikeastaan kurssilaiset ovat koko ajan olleet tekemisissä maahanmuuttajan kanssa, on ylimääräinen lisä. Siinä vaiheessa kun kerron, että minulla on ainoastaan kaksi opintoviikkoa virkamiessuomesta, minulle yleensä todetaan että suomen kieleni hän on oikein hyvä. Se, mitä kaksikielisyys voi parhaimmillaan tarkoittaa, ei ole ihmisille kovin selvää. Maahanmuuttaja mielletään yleensä henkilöksi, joka ei osaa kunnolla suomea.

Koen, että oma maahanmuuttajuuteni voi joko kantaa tai kaataa. Sitä voidaan käyttää aseena joko hyvään tai huonoon. Ja jos sitä käytetään huonoon, koko tekemäni työ vesittyy. Mutta olen kuitenkin aina optimisti. Olin menestyjä Ruotsissa ja myös täällä Suomessa. Pystyisin palaamaan Ruotsiin milloin tahansa, mutta tällä hetkellä se ei kiinnosta. Jos olisin jäänyt Ruotsiin, olisin varmaan alkanut opiskella samoja aineita kuin kaverini, vaikka ne eivät olisi minua ehkä kiinnostaneetkaan. Itselläni koulutustasovaatimus olisi saattanut Ruotsissa olla alhaisempi kuin nyt täällä Suomessa. Ruotsissa palkkataso on kuitenkin korkeampi kuin Suomessa. Olen päättänyt, että satsaan nyt uraani, koska minulla on siihen perheettömänä hyvä mahdollisuus. Teen väitöskirjaani ja tulevaisuudessa haluan olla vaikuttamassa maahanmuuttaja-asioihin valtakunnallisesti. Katsotaan sitten myöhemmin, mitä elämä tuo tullessaan. (11)

Kartoitin yhteiskunnallisen tarpeen, johon voisin osaamisellani vastata

Olin opiskellut kotimaassani kasvatustieteiden maisteriksi. Olin siellä aina esimies-tehtävissä ja kokemusta erilaisten laitosten johtajana kertyi kaksikymmentä vuotta. Parhaimmillaan minulla oli 120 alaista viidestätoista eri kansallisuudesta. Kasvatin lapseni yksinhuoltajana, sillä mieheni kuoli heidän ollessa vielä pieniä. Keski-iässä rakastuin suomalaiseen mieheen ja menimme naimisiin. Vuonna 1994 tulin ”säkki päässä” Suomeen ja sitten oli pakko vaan selviytyä. Halusin heti tehdä jotain ja olla hyödyllinen. Kotimaassani olin ollut menestyvä, mutta Suomessa muutuin hetkessä kömpelöksi. Häpesin hirveästi heikkoa suomen kielen taitoani – mietin, kuinka koulutettu ihminen voi olla niin tyhmä! Kaikki mikä oli suomalaisille itsestään selvää, ei ollut sitä minulle.

Muutin pienelle paikkakunnalle. Aluksi hankin toimeentulon opettamalla äidinkieltäni työväenopistossa, sillä se oli ainut mitä osasin. Suomalaisten oppilaiden avulla täydensin sivistystäni suomalaisesta kulttuurista ja sekä suomen kieli että verkostoni alkoivat kehittyä. Iltaisin kävin suomen kielen kurssilla. Suomeen tullessani ymmärsin vähän suomea, mutta kielen oppiminen oli todella suuri haaste. Luin paljon ja kuuntelin televisiota. Kaikkien projektihakemusten kirjoittamiseen tarvitsin alussa suomalaisten apua. Länsimaissa ihmiset ovat tottuneet markkinatalouteen, mutta useimmat maahanmuuttajataustaiset eivät ole tottuneet markkinoimaan itseään. Minulle oli aina aikaisemmin tarjottu työtä eikä minun ollut tarvinnut myydä itseäni. Muistan aina, kuinka jouduin kirjoittamaan ensimmäisen cv:ni enkä pystynyt pukemaan omia ansioitani sanoiksi. Olen joutunut käymään läpi todella ison asennemuutoksen.

Urakehitykseni Suomessa lähti liikkeelle siitä, että kartoitin ne mustat aukot, joissa olisi kysyntää minun luovuudelleni, osaamiselleni ja taidoilleni. Lisäksi minua on ilmeisesti ohjannut Jumala taivaassa. Jos itse on positiivisesti suuntautunut, asiat usein ratkeavat positiivisesti. Sain ensimmäisen kokemuksen järjestön perustamisesta, kun olin suomalaisten kanssa perustamassa paikallista ystävyysseuraa. Hoksasin, että näinhän voi perustaa oman järjestön myös maahanmuuttajataustaisille. Vuonna 1996 perustin pienen järjestön, joka tähtäsi maahanmuuttajien työllistymiseen ja toimin siinä vähän aikaa puheenjohtajana. Opin sinä aikana paljon kansalaisjärjestön toiminnasta ja ymmärsin, että järjestötyö voi myös työllistää. Olin myös työllistämistuella kunnan sosiaalitoimistossa ja näin, kuinka suuri merkitys maahanmuuttaja-asiakkaille oli samankaltaisuudella – maahanmuuttajien oli helpompi avoimesti kertoa omista asioista toiselle maahanmuuttajalle.

Rinnastin tutkintoni Suomessa ja itsetuntoni kohottamiseksi suoritin valtion virkaan tarvittavan ruotsin kielen tutkinnon. Halusin täydentää koulutustani ja menin sosiaalialan täydennyskoulutukseen yliopistolle. Siellä kanssani tuli juttelemaan erään

säätiön edustaja. Hän sanoi, että koska olin niin ”topakka nainen”, hän lähettäisi minulle heidän projektisuunnitelmansa ja pyysi ottamaan yhteyttä. Kirjoitin epä-määräisen hakemuksen kun en oikein tiennyt mitä edes olin hakemassa ja minut valittiin projektivastaavaksi. Olin projektissa vuoden verran, minkä jälkeen minua lähestyttiin ministeriöstä ja pyydettiin mukaan uuteen sosiaalialan hankkeeseen, missä tehtäväni oli selvittää erityisesti maahanmuuttajanaisten tilannetta. Kunnioitan hautaani asti niitä ihmisiä, jotka uskalsivat palkata minut. Olin ainoa ulkomaalais-taustainen työntekijä koko organisaatiossa. Minulle työpaikka oli kultainen portti suomalaiseen yhteiskuntaan ja olen kokenut velvollisuudekseni antaa itsestäni kaiken mahdollisen. Muutaman vuoden aikana minulle kertyi paljon alan erityis-osaamista. Minusta tuli kävelevä tietopankki. Taistelin rahoituksesta hankkeen julkaisuille, jotka ovat avanneet tietä aivan uusille keskusteluille koskien maahanmuuttajanaisten elämää Suomessa. Näin tarpeen kehittää uudenlaisia palveluja maahanmuuttajanaisille. Olin mukana perustamassa uutta järjestöä vuonna 1998 ja vuodesta 2003 olen toiminut sen toiminnanjohtajana. Tällä hetkellä työllistän 20 ihmistä ja vapaaehtoisia on koulutettu ympäri Suomen noin 130. Joka vuosi joudumme anomaan uutta rahoitusta. Tämä työ antaa jatkuvuutta kaikelle sille, mitä olen aikaisemmissa projekteissani Suomessa oppinut ja tehnyt. Taitavat työtoverini ovat minulle valtava voimavara.

Suomessa on hämmästyttänyt tietty sisäänpäin suuntautuminen. Maahanmuuttaja koetaan uhaksi. Suomalaiset myös panttaavat tietoa itsellään – asioita ei selitetä kunnolla ja silloin kun innovatiivisimmat maahanmuuttajat puhuvat ideoistaan, ne napataan. Suomessa asumisesta 95 prosenttia on kuitenkin ollut positiivista. Välillä joku yrittää palauttaa minua ruotuun ja toteaa, että sinähän olet varmaan palaamassa kotimaahasi kun siellä asiat menevät niin hyvin. Ihan kuin olisin lähtenyt sotaa pakoon! Olisin voinut lähteä Suomesta ajat sitten, jos olisin halunnut.

Oma elämäni on opettanut, että ihmisellä pitää olla selkäranka. Minua inhottaa saamattomuus ja mariseminen. Jos ei pysty saamaan ammattia vastaavaa työtä, pitää itse räätälöidä suunnitelma siitä, miten haluamansa voi saavuttaa. Maahanmuuttajia ei pidä nähdä vain isona avuntarvitsijamassana, sillä se antaa ihmiselle mahdollisuuden nähdä itsensä heikkona. Itse olen tehnyt sitä mitä olen osannut ja minkä olen nähnyt yhteiskunnallisesti tarpeelliseksi. Onnistuakseni minun on pitänyt olla sinnikäs, jatkaa samojen asioiden jauhamista ja hyödyntää tiettyjä eteen tulleita tilaisuuksia. On ollut mieletön urakka perustella omaa olemassaoloa ja saada luottamus myös viranomais- ja rahoittajakentällä. Yksi suuri edessä oleva tehtävä on vielä väitöskirja. Mutta muuten tähtään täyspäiväiseen mummon ammattiin – haluan antaa lapsenlapsilleni vielä paremman lapsuuden kuin mitä omille lapsilleni pystyin tarjoamaan. (6)

Suomessa olen päässyt takaisin omalle alalle

Olen opiskellut kotimaassani erityisopettajaksi, mutta en ollut siellä päivääkään oman alan töissä. Työtä olisi ollut kyllä helppo löytää, mutta niillä palkoilla ei olisi pystynyt elämään. Työkokemukseni on yrityspuolelta. Seurustelin ja asuin yhdessä suomalaisen miehen kanssa. Hän matkusti säännöllisesti Suomen ja kotimaani väliä. Pari vuotta ennen Suomeen tuloa asuin myös itse muutaman kuukauden Suomessa. Siinä vaiheessa kotikielemme muuttui englannista suomeksi. En ole käynyt elämässäni yhtään suomen kielen kurssia. Joka ilta opiskelin itse kielioppia, sanavarasto lisääntyi kodin ja myöhemmin työn kautta. Luin myös paljon suomenkielisiä kirjoja. Kun naimisiin mentyämme muutimme Suomeen 1990-luvun puolivälissä, ymmärsin ja puhuin kyllä suomea, mutta tein kielioppivirheitä ja kirjoittaminen oli vaikeaa. Ensimmäisen vuoden aikana Suomessa myös kirjoitettu kieli tuli vahvaksi.

Olen kyllä päässyt aika helpolla, ei ole ollut mitään vaikeuksia missään vaiheessa. Muutin Suomeen vappuna. Olin kesän kotona ja rupesin sitten etsimään oman alan töitä. Kielitaito oli silloin vielä aika heikko. Kaupungin sivuilta löysin ilmoituksen koulunkäyntiavustajan paikasta ja sain sen. Käytännössä aloin nopeasti tehdä luokassa opettajan töitä. Seuraavana vuonna sain opettajan sijaisuuden, vaikka koko ajan oli itsellä sellainen olo että kielitaito ei siihen riitä. Sen jälkeen sain valmistavan luokan tuntiopettajan työn ja olen ollut myös konsultoivana opettajana maahanmuuttajaopetuksessa. Hain rinnastamistodistuksen eli kotimaassa suoritettu erityisopettajan tutkinto rinnastettiin ylempään korkeakoulututkintoon. Kun suoritin kymmenen opintoviikkoa lisää sain erityisopettajan pätevyyden. Rinnastaminen kävi helposti. Yliopistossa tosin joku lehtoreista ihmetteli, kuinka voisin toimia puheopettajana kun minulla oli aksentti puheessa. Hänen mielestään en olisi saanut suorittaa harjoittelua alakoulussa ollenkaan, koska suomen kielen taitoni ei ollut täydellinen. Suoritin hänen kurssinsa melkein parhain arvosanoin. Kaiken lisäksi yksi kurssikirjoista oli ruotsinkielinen ja siitä piti kirjoittaa essee. En puhunut sanaakaan ruotsia – käänsin sen kirjan sanakirjan kanssa ja kirjoitin esseen ja sen jälkeen ei kuulunut enää mitään kommentteja. Nyt minut on valittu pysyvään virkaan ja tavoitteena minulla on, että pääsen edelleen etenemään urallani.

Oli hyvä, että sain töitä pian Suomeen tulon jälkeen. Jos olisin jäänyt työttömäksi ensimmäiseksi vuodeksi, olisi voinut tulla ongelmia. Myös se oli hyvä, että jouduin alusta lähtien asioimaan virastoissa ja hoitamaan kaikki asiat itse suomen kielellä, sillä mieheni teki pitkää työpäivää. Tästä tuli lisää rohkeutta. Työ on ollut minulle erittäin tärkeä asia: Olen sopeutunut suomalaiseen yhteiskuntaan, kieli on kehittynyt, olen voinut luoda sosiaalisia suhteita kantaväestöön. Olen muutenkin suuntautunut työelämään, en ole erityisen perhekeskeinen ihminen. Jos en olisi löytänyt työtä, toinen vaihtoehto olisi ollut hakea yliopistoon. Olisin kyllä löytänyt jonkinlaisen keinon,

jotain tekemistä. Oli syytä yrittää, sillä lapsi oli juuri aloittanut koulun Suomessa enkä missään nimessä olisi ruvennut liikkumaan kahden maan väliä työn perässä.

Vanhempani ovat tukenet kaikkea opiskelua ja myös suomalaiset kaverini ovat kannustaneet. Mies sen sijaan ei ole opiskelua erityisesti kannustanut, ehkä koska hänen oma opiskelunsa jäi aikoinaan kesken. Työn saamisessa minua on auttanut hyvä kielitaito ja oman alan koulutus sekä aktiivisuus ja halu päästä eteenpäin. Olen mennyt hyvin aktiivisesti mukaan kaikkiin uusiin projekteihin ja tämä on varmasti auttanut eteenpäin. Maahanmuuttajataustasta on ollut etua myös siinä, että ymmärrän tiettyjen kulttuurien käyttäytymismalleja paremmin kuin suomalaiset ja pystyn helpommin ymmärtämään kulttuurien yhteentörmäyksiä.

Koen menestyneeni, koska olen saanut oman alan töitä ja päässyt koko ajan eteenpäin. Pystyn myös vaikuttamaan asioihin ja minua pidetään tämän alan asiantuntijana jopa valtakunnallisesti. Työelämässä menestymiseen tarvitaan maahanmuuttajanaiselta hyvän kielitaidon lisäksi omaa aktiivisuutta ja rohkeutta hakea oman alan työtä. Jos haluaa päästä eteenpäin, niin jossain vaiheessa on pakko panostaa työhön vaikka perheen kustannuksella. Minulla ei myöskään esimerkiksi ihonväri ole ollut esteenä, sillä näytän suomalaiselta.

Olen tyytyväinen siihen, että voin tehdä oman alan asiantuntijatöitä. Kun joku sukulaista kysyy, kannattiko sinne Suomeen muuttaa, niin sanon että kyllä minun mielestä kannatti. Periaatteessa voisin muuttaa takaisin kotimaahankin, mutta olen tyytyväinen omaan työhön ja muutenkin elämään. Ja olen tosi tyytyväinen siihen, että myöskin lapseni on menestynyt ja tulee todennäköisesti jatkamaan opiskelua suomalaisessa korkeakoulussa. Suomi on antanut minulle mahdollisuuden tehdä oman alan töitä, mikä siihen aikaan ei olisi varmasti ollut mahdollista omassa kotimaassa ja lisäksi se on antanut lapselleni mahdollisuuden kasvaa kaksikielisyteen. (17)

Nuorena naisena en olisi voinut saavuttaa vastaavaa asemaa kotimaassani

Yliopistoni opettajalla oli yhteistyötä suomalaisen yliopiston kanssa. Hän aina kertoi, kuinka hyvä paikka Suomi on ja kuinka yliopistolla on siellä hyvät olosuhteet. Opiskelin kirjallisuutta ja kääntämistä ja halusin suorittaa harjoitteluni ulkomailla. Kaikki ystäväni menivät Englantiin, mutta minä halusin jotain erilaista. Lisäksi minua kiinnosti Nokia yrityksenä. Tulin Suomeen vuodeksi. Tein eräässä matkapuhelinfirmassa ohjelmiston käännöstöitä ja samalla opiskelin yliopistolla. Kotimaahan palattuani suoritin loppuun maisterin tutkinnon. Sitten indonesialainen työkaverini firmasta, jossa

olin työskennellyt, soitti ja kertoi avoimesta työpaikasta, jossa etsittiin äidinkieleni taitoista testaajaa matkapuhelinfirmaan. Hän tiesi, että olin viihtynyt Suomessa. Hain paikkaa ja puhelinhaastattelun jälkeen minut valittiin. Palasin Suomeen vuonna 2004. Työsopimukseni olivat määräaikaisia enkä voinut olla varma niiden jatkumisesta. Siksi aloin sivutoimisesti opettaa yliopistolla äidinkieltäni. Puolentoista vuoden jälkeen hakeuduin parempien työehtojen vuoksi toiseen yritykseen. Minut valittiin aikaisemman työkokemukseni perusteella. Nyt olen ollut tässä firmassa puolitoista vuotta ja viihdyn hyvin. Firma on suomalainen, mutta se on nopeasti kasvanut ja laajentunut myös ulkomaille. Aloitin laiteohjelmistojen kielen testaajana ja olen edennyt niin, että työni on vakinaistettu, palkka on noussut ja olen yksi noin 25-henkisen tiimimme johtajista. Seuraavana tavoitteenani on projektipäällikön tehtävä, jolloin vastaan projekteista yhä itsenäisemmin.

Jossain vaiheessa yritin etsiä työtä työvoimatoimiston avulla, mutta siitä ei ollut minulle hyötyä. Minua kehoitettiin menemään suomen kielen kurssille. Mutta en ollut etsimässä kielikurssia vaan työtä eikä kurssille osallistuminen olisi ollut taloudellisesti mahdollista. Ilman työtä minun olisi pitänyt palata kotimaahani. Työvoimatoimistossa minuun suhtauduttiin aivan kuin minulla ei olisi ollut koulutusta ollenkaan. Olen kuitenkin Euroopan unionin alueelta eikä työn saamisen pitäisi olla niin vaikeaa. Minulla oli tullessani mielikuva Suomesta korkean teknologian maana. Työvoimatoimistossa he eivät näyttäneet etsivän ammattitaitoista työvoimaa – ikään kuin he eivät olisi tienneet mitä minun kanssani pitäisi tehdä. Ulkomaalaisia pitäisi palvella paremmin, mehän hyödytämme Suomen taloutta. Nyt kun Euroopassa on avoimet työmarkkinat, on tärkeää päästä kiertämään ja työskentelemään vaikka lyhyeksi aikaa. Englanninkielisistä työpaikkailmoituksista huolimatta firmat ovat haluttomia palkkaamaan ihmisiä, jotka eivät puhu suomea.

Firmassani on työntekijöitä ainakin viidestäkymmenestä eri maasta ja työkieli on englanti. Työni vuoksi suomen kielen oppiminen ei ole tarpeellista. Kielitaidottomuus on kuitenkin este, jos haluan löytää muuta työtä. Lisäksi tarvitsen suomen kieltä, koska olen menossa naimisiin suomalaisen miehen kanssa ja hänen vanhempansa eivät puhu englantia. Olen käynyt muutamia suomen kielen kursseja, mutta kielen harjoittelu on vaikeaa. Kun kaupassa puhun huonoa suomea, minulle vastataan heti englanniksi.

Kotimaassani Etelä-Euroopassa en olisi voinut saavuttaa 26-vuotiaana naisena yhtä hyvää asemaa, suurta vastuuta ja tällaista työkokemusta kuin nyt Suomessa. Kolmessa vuodessa olen edennyt urallani todella nopeasti ja helposti. Olen oppinut paljon ja olen siitä onnellinen. Tämä antaa minulle voimaa jatkaa. Valmistuttuani kotimaassa olisin saanut 500 euron kuukausipalkalla työtä joka vastaisi käytännössä sihteerin tehtäviä. Siellä naiset kohtaavat työelämässä paljon ennakkoluuloja. Suurin osa opis-

kelutovereistani ei ole löytänyt koulutusta vastaavaa työtä ja monet ovat hakeutuneet ulkomaille. He toivovat ulkomailta saadun kokemuksen tai erikoistumisen parantavan asemaansa. Myös itse toivon, että tästä kansainvälisestä työkokemuksesta on hyötyä jos palaan kotimaahani. Jos en olisi tullut Suomeen, olisin hakeutunut joka tapauksessa ulkomaille.

Työni on löytynyt kielitaidon ja erityisosaamisen ansiosta. Omistaudun työlleni ja opin mielelläni uusia asioita. Jos joku pyytää apua, olen aina valmis tekemään ylimääräisiä tunteja. Perheeni ja poikaystäväni rohkaisevat minua. Perherakenne maassani on erilainen kuin Suomessa. Siellä lapset elävät vanhempiansa kanssa siihen saakka kunnes menevät naimisiin, jopa 30-vuotiaiksi. Minä olin vasta 21-vuotias kun ensimmäisen kerran matkustin yksin Suomeen. Mutta vanhempani ymmärsivät, että se oli tärkeää urani kannalta. Oma äitini lopetti työn teon kun hän sai lapsia, mutta luulen että hän on aina katunut sitä. Suomessa maahanmuuttajanaisen pitää olla vahvempi kuin suomalaisten naisten, koska usein he ovat täällä yksin ja heillä on koti-ikävä. Akateemisesti koulutettuna maahanmuuttajanaisena sopeutuminen Suomeen on todennäköisesti kuitenkin helpompaa kuin niillä, jotka ovat tulleet maahan vain ollakseen kotirouvia.

Minä ja puolisoni teemme molemmat pitkää päivää. Haluan kehittyä työssäni ja nyt minulla on tilaisuus panostaa uraani. Tietoisuus siitä, että olen hyvä työssäni tuo tyydytystä elämään.

Työ on elämässä ensimmäisellä sijalla, koska meillä ei ole lapsia. Suunnittelen myös väitöskirjaa. Jatkan tätä vauhtia ehkä vielä pari, kolme vuotta ja sitten alkaa rauhallisempi elämä. Uskon, että Suomessa on mahdollista yhdistää uranaisen sekä äidin ja vaimon roolit: perheiden saamat edut ovat paljon paremmat kuin kotimaassani, työaika on joustava. Pitää vain organisoida ajankäyttö hyvin. En voi kuvitella, että jäisin kasvattamaan lapsia kotiin pidemmäksi aikaa kuin vuodeksi. (23)

Projektimaisuus ja maahanmuuttajatausta tuovat epävarmuutta työhön

Olen maailmankulkija. Pakolaisuuden kokemukset ovat osa vanhempieni historiaa. Toisen maailmansodan aikana koko perhe joutui muuttamaan ja äitini vielä uudestaan 5-vuotiaana. Isäni syntyi pakolaisleirillä ja joutui välillä Amerikkaan asti. Nämä tarinat – pakolaisuus ja toiseen maahan lähtemisen kipu – ovat vaikuttaneet minuun. Olen imenyt perheeni traumat äidinmaidossa. Kasvoin vanhempieni kotimaan ja kulttuurin ulkopuolella, toisessa maassa. Nyt tiedän, että tälle on nimikin – olen ”third culture

kid”. Nuorempana minua ahdisti ajatus lähtemisestä yksin. Mutta sitten ymmärsin, että minun olisi pakko lähteä. Elämässäni avautui portti ja siitä lähtien olen ollut vapaa kuin lintu – onneksi löysin vielä miehenkin, joka on tottunut kulkemaan.

Koulutukseltani olen filosofian maisteri, opiskelin kirjallisuutta ja historiaa sekä suomen kieltä. Valmistumisen jälkeen olin viisi vuotta freelance-toimittajana. Vuonna 1998 tulin tänne suomen kielen kesäkurssille ja uudestaan vuonna 2000 kolmeksi kuukaudeksi EU:n opettajavaihtoon. Tuolloin osasin suomea jo niin hyvin, että pystyin opettamaan suomeksi. Seuraavana vuonna tulin kesätyöhön marketin leipämyyjäksi. Tämän jälkeen olin vapaaehtoistyössä Intiassa ja toimittajana Kanadassa. Muutin Suomeen vuonna 2005 aikaisemmin tapaamani suomalaisen miehen kanssa.

Rekisteröidyin heti työvoimatoimistoon ja ilmoitin, että minusta ei tule työtöntä. Työvoimatoimistossa päädyimme siihen, että en tarvitse kotoutumiskursseja. Jälkeenpäin olen ajatellut, että vaikka en kieliopintoja tarvinnutkaan, yhteiskuntatuntemusta olisin kyllä tarvinnut. Ajattelin, että jos en löydä työtä, lähdän pois Suomesta – en kouluttautuisi hoitoalalle työtä saadakseni. Vaikka minulla ei ollut mielessä selkeää ammattikuvaa, tiesin mitä halusin tehdä ja että minulla olisi annettavaa. Minulla oli Suomessa ”varaäiti”, nainen jonka luona asuin opettajavaihdon aikana. Hän pyysi minut tilaisuuteen, jossa esiteltiin uutta projektia. Varaäiti vei minut puhujan luo ja sanoi, että tämä nainen on juuri sopiva tähän työhön. Nolotti kamalasti, mutta lähetin hakupaperit. Olin todella yllättynyt, kun minut palkattiin suunnittelijaksi vastaperustettuun naisten keskuksen. Minusta tuntuu, että työni alkoi rakentua ajatuksen voimalla. Kun määräaikainen työsuhde oli loppumassa, mietin mitä seuraavaksi tarvittaisiin ja ehdotin kaupungille uutta koulutusta. Minut palkattiin uuteen hankkeeseen kymmeneksi kuukaudeksi projektipäälliköksi. Olen nauttinut työstäni ja sitoutunut siihen vahvasti, vaikka kyseessä on pätkätyö. Koen, että myös henkilökohtainen ja perheeni historia on löytänyt paikkansa tässä työssä.

Työelämän alkutaival Suomessa oli stressaava. Asetin riman korkealle ja ajattelin, että minun täytyy antaa itsestäni sataviisikymmentä prosenttia. Sitten alkoi tuntua, että minulla oli koko ajan pala kurkussa, ahdisti, enkä tiennyt mikä minua vaivasi. Menin pyytämään apua työterveyslääkäriltä ja se riitti, että sain puhua viisi kertaa psykologin kanssa. Nykyinen projektikin tuntuu välillä ylivoimaiselta eikä tässä ole varaa epäonnistua. Mutta en voi tehdä muuta kuin parhaani.

Maahanmuuttajanainen on työnhakijana haavoittuva ja altis hyväksikäytölle. Olen ollut tilanteissa, joihin nuori suomalainen nainen ei ehkä olisi mennyt. Mutta minun piti kokeilla kaikki mahdollisuudet. Suomessa ei vielä ymmärretä, että maahanmuuttajia tarvitaan. Ainut mahdollisuus työllistyä on olla itse aktiivinen. Myös työyhteisössä olen heikommassa asemassa ja muut voivat käyttää sitä hyväkseen silloin kun heillä

itsellään on huono päivä. Maahanmuuttajanaisten täytyy valitettavasti myös mielistellä. Kun viimeksi kirjoitin e-mailin ja lisäsin sinne hymynaaman ajattelin, että minun ei tarvitsisi sitä laittaa jos nimeni olisi suomalainen. Onhan se epätasa-arvoista. Projektimaisuus ja maahanmuuttajatausta aikaansaavat epävarmuutta työhöni. Minun pitää näyttää, että olen hyvä. Kirjoitan vähemmän työtunteja kuin mitä oikeasti teen jotta kukaan ei pystyisi sanomaan, että tämä on tyypillinen maahanmuuttaja joka käyttää hyväkseen sitä että työssä ei ole kellokorttia. Pelkään kovasti tällaista leimaa. Epäröin myös pitkään, voisinko ehdottaa osallistuvani konferenssiin kaupungissa, jossa vanhempani asuvat, ettei tulisi sellaista kuvaa että yritän päästä ilmaiseksi kotiin. Mutta minulle annettiin lupa ja sain siitä siivet seuraaville kuukausille, koin että minuun luotetaan.

Häät ovat tulossa ja haluaisin pitää ansaitut kuusi lomaviikkoa, mutta pelkään kuinka uusi esimieheni suhtautuu pitkään lomaan. Vaikka minulla on lain mukaan siihen oikeus, täytyy suhteet pomoon säilyttää hyvinä. Saatan olla raskaana juuri kun minun pitäisi hakea uutta työtä – kuka minut silloin työllistää? Tämä on todella epäreilua. Minun pitää tehdä työtä hartiavoimin, jotta minusta tulee korvaamaton. Tavoitteeni on, että minun ei tarvitsisi joka vuosi luoda itselleni uutta työpaikkaa. Haluan, että voin turvallisesti mennä välillä synnyttämään ja olla kokonainen nainen ilman että minun pitää antaa mitään pois elämästäni. Lapset ja perhe ovat elämäni tarkoitus.

En ole varma olenko menestynyt, koska olen vain pätkätyössä. Olen projektipäällikkö vain siksi, että olen itse tehnyt itselleni työpaikan. Ja kyllähän projektityö on melkein rangaistus. Jos olisin vapailla markkinoilla, palkkakin olisi parempi. Mutta toisaalta puolentoista vuoden aikana on tapahtunut huima kehitys. Suomessa minulle on avautunut uusi uramahdollisuus. Kukaan ei antanut käsiini ohjaksia, vaan otin ne itse. Kukaan ei sanonut, että minut pitäisi ylentää, vaan itse itselleni annoin tämän roolin. Se oli pakko tehdä, muuten minulla ei olisi nyt työpaikkaa.

Minua ovat auttaneet monet ihmiset. Oma äiti aikanaan kannusti minua lähtemään kotoa, koska tiesi sen olevan tärkeää. Suomalainen varaäitini on ihan uskomaton tuki. Hänelle voin soittaa tai mennä yöksi, jos työ ahdistaa. Ja mieheni äiti on karjalainen, hänen ovikelloaan voin aina soittaa. Se on aivan ihana perhe, he ovat välittömiä aivan kuten minun kotimaassani. Minulle on kehittynyt ”karjalaisuusradaari” – pystyn melkein aina erottamaan kuka on karjalainen! Esimieheni on ollut todella kannustava ja yrittänyt kiireistään huolimatta antaa minulle aikaa. Minulle annettiin asiantuntijarooli maahanmuuttaja-asioissa alusta pitäen. Mieheni on ylpeä siitä, että pärjään työelämässä. Se on minulle todella suuri asia. Myös sillä oli merkitystä, että työvoimatoimiston kansainvälisessä palveluyksikössä työskennellyt nainen oli niin myönteinen ja sanoi, että löydän varmasti työtä, vaikka hän ei sen enempää pystynytäkään auttamaan. Mutta luulen, että myös tapani olla ihmisten kanssa on auttanut minua. Kerron omista ko-

kemuksistani ja tunteistani, annan ihmisten ymmärtää missä tilanteessa olen. Minulla on myös sellainen strategia, että vaikka kuka mitä tekisi, minä ainakin hymyilen. Ja se toimii todella hyvin. (2)

2.2 Muualta Euroopasta tulleet

Hyppäsin viimeiseen junaan ja kouluttauduin aikuisena

Tulin Suomeen mieheni ja 7-vuotiaan lapseni kanssa turvapaikanhakijana vuonna 1990. Mieheni valitsi Suomen, koska tiesi tämän olevan rauhallinen maa. Meidän haaveenamme oli turvallinen ja hyvä elämä lapsille sekä työpaikka. Myönteinen oleskelulupapäätös tuli kahden vuoden päästä. Tuolloin ei ollut kotoutumislakia ja monet asiat piti selvittää itse. Mutta se oli hyvä asia – nykyisin ulkomaalaisille annetaan liikaakin valmiina. Pääsin vuoden pituiselle suomen kielen kurssille ja saman tien myös työhön. Nokia oli nousussa ja elektroniikka-alalla oli työvoimapula. Minulla ei ollut alan koulutusta – kotimaassani olin koripallovalmentaja – ja minut koulutettiin valvomaan kokoomatyötä tehtaalla. Puhuin englantia, mutta suomea huonosti. Muistan vieläkin ensimmäisen työpäiväni, kun tulin pää kipeänä kotiin – ymmärsin mitä minulle puhuttiin, mutta sanat eivät lähteneet suusta. Kielikurssin jälkeenkin olin pelännyt puhumista suomeksi ja luotin siihen, että mieheni hoitaa esimerkiksi laskujen maksamisen. Työssä kielitaito alkoi kohentua kun näin, että minua ymmärrettiin vaikka puhuin väärin.

Suomeen tultuamme minulla ja miehelläni oli niin kiire työelämään, että unohdin koulutuksen kokonaan. Halusimme päästä kiinni siihen miten Suomessa eletään ja ajattelimme, että se onnistuisi paremmin työssä kuin kotona. Alkuvuodet Suomessa menivät kuin sumussa enkä muista niistä paljonkaan. Saimme tukea maanmiehiltämme ja myös sosiaalityöntekijöillä oli silloin enemmän aikaa ulkomaalaisille kuin tänä päivänä – pakolaisuus oli Suomessa vielä uutta. Vasta viime aikoina meillä on ollut turvallinen olo ja pystymme luottamaan itseemme. Vaihdoin välillä työpaikkaa, mutta kaiken kaikkiaan olin alalla noin kymmenen vuotta. Vasta sen jälkeen kun taloudellinen tilanteemme oli kunnossa, aloin ajatella koulutusta. Vuonna 2002 elektroniikka-alalla meni huonosti ja monia työntekijöitä irtisanottiin. Minun työsuhteeni olisi jatkunut, mutta halusin saada tutkinnon Suomesta ja varmistaa omaa asemaani. Pääsin ammattikorkeakouluun opiskelemaan sosionomiksi. Olin maahanmuuttajalinjalla, mikä tarkoitti sitä että ensimmäinen puoli vuotta oli tarkoitettu vain maahanmuuttajille. Se helpotti paljon opintoihin sisälle pääsyä.

Opiskelu oli iso muutos perheellemme. Mieheni oli shokissa, kun jätin kokopäivätyöni ja siirryin opintotuelle. Samana vuonna tyttärenikin pääsi ulkomaiseen yliopistoon ja meitä oli perheessä kaksi opiskelijaa. Koulun ohella tein jonkin verran keikkatöitä, mutta se oli rankkaa kun nuorempi lapsemme oli vielä päiväkotikäinen. Minä konkreettisesti huolehdin lapsista ja kodista myös opiskelun aikana. Mieheni oli koko ajan töissä ja hän oli usein väsynyt kotiin tullessaan. Mutta työn tekeminen ja perheen elättäminen oli hänen tapansa tukea minua. Yritin kovasti olla hyvä äiti. Sen jälkeen kun olin tehnyt ruuan ja laittanut lapsen nukkumaan, tein läksyt ja luin neljään asti aamulla. Esseeseen, jonka suomalainen olisi tehnyt tunnissa, meni neljä tuntia sanakirjan kanssa. Onneksi joskus oli etätehtäviä tai verkko-opiskelua ja joskus lintsasin koulusta.

On mahdollista onnistua siinä missä haluaa, mutta työtä ja sisua kyllä tarvitaan. Olin itsepäinen mennessäni opiskelemaan ja ajattelin, että tämä on minun viimeinen junanani – olin tuolloin 36-vuotias. Ajattelin, että minua muuten harmittaisi ja syyttäisin perhettä siitä että en saanut toteuttaa unelmaani. Työssä minulla olisi tietenkin ollut enemmän rahaa, mutta uskoin että pärjäisimme jotenkin. Ja jos minulla on hyvä olla, silloin myös lapsillani ja perheelläni on hyvä olla.

Kaikesta huolimatta opiskeluaika oli elämäni parasta aikaa. Kun sain todistuksen käteeni, tunsin saavuttaneeni jotain. Aikuisena asenne opiskelemiseen on erilainen kuin nuorena ja lisäksi koin olevani omalla alalla. Valmistuin vuonna 2006. Sen jälkeen olen ollut määräaikaisissa työsuhteissa mm. asukaspuistossa ohjaajana ja lastensuojelussa sosiaali-ohjaajana. Yhdessä työpaikoista olen ollut aikaisemmin jo harjoittelijana. Hakijoita oli kuitenkin paljon ja myöhemmin kuulin, että valintatilanteessa oli arvostettu elämäkokemustani. Nykyiseen paikkaani sosiaali-ohjaajana kaupungin palveluksessa minut valittiin yli kolmenkymmenen hakijan joukosta. Varmaan he näkivät minussa jotain, vaikka itse aina mietin pärjäänkö kielen puolesta. Jonkinlainen kielimuuri säilyy varmasti eläkkeelle asti. Word-ohjelma onneksi korjaa kirjoitusvirheitä automaattisesti. Kielipuutetta ehkä kompensoi se, että olen niin ahkera työntekijä. Virheet kuitenkin pelottavat ja yritän kovasti näyttää, että osaan hommani. Vanhempani olivat työläisiä ja olen saanut heiltä vahvat perhe- ja työarvot. Asiakastyössä minua auttaa tietynlainen suoruus ja myötäelämisen kyky – itsekin aloitin elämän Suomessa alusta ja tiedän miltä tuntuu olla rahaton. Monet maahanmuuttaja-asiakkaat näyttävät helpottuneilta asioidessaan kanssani, ikään kuin he ajattelisivat että ymmärrän heitä suomalaisia paremmin. Puhelimessa suomalaisten asiakkaiden kanssa joskus huomaan, että heillä on ennakkoluuloja, mutta ensimmäisellä tapaamisella ne yleensä häviävät.

En ole ollut päivääkään työttömänä. Minusta asenne on tärkeä ja usein unohdan olevani maahanmuuttaja. Oma sinnikkyuteni on hyvä esimerkki omille lapsilleni. Tyttäreni joskus ihmettelee, kuinka minä jaksan. Olen sanonut hänelle, että jos minä

jaksan näin vanhana lukea, kyllä sinäkin jaksat. Olen ahkerasti etsinyt avoimia työpaikkoja netistä silloin kun edellinen työsuhde on ollut loppuillaan. Toivon pääseväni edes haastatteluun, sillä yksilöllisessä työhaastattelussa yleensä pärjään hyvin ja minusta pidetään. Ryhmähaastattelussa omaa osaamista on vaikeampi näyttää. Vaikka olen elänyt Suomessa jo 17 vuotta, joudun aina selittämään miksi tulin tänne – tämä kysymys tekee minut hulluksi. Työn avulla pystyn saavuttamaan täydellisyyden ihmisenä. Kotoutumisessa työn merkitys on ollut minulle 95 prosenttia. Jatkossa tekisin mielelläni maahanmuuttajatyötä, koska olen itse nähnyt kuinka tärkeää se on. Toivon saavani vakituisen työpaikan. Unelmani on ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittaminen työn ohella, sillä se avaisi tulevaisuudessa enemmän ovia. Mieheni ei tosin ole tästä ideasta erityisen ilahtunut! (5)

Kaikki riippuu asennoitumisesta – uskon aina pärjääväni

Tulin Suomeen kahdeksanvuotiaana perheeni kanssa 1990-luvun alussa. Isäni tuli tänne ensin turvapaikanhakijana ja muu perhe sitten perässä. Olen käynyt Suomessa peruskoulun, tehnyt taksvärkit sun muut ja kirjoittanut ylioppilaaksi. Opin suomen kielen nopeasti sen jälkeen kun minut siirrettiin maahanmuuttajaluokalta samalle luokalle suomalaisten kanssa. Nyt osaan kirjoittaa paremmin suomen kielellä kuin omalla äidinkielelläni, vaikka sitä kotona puhummekin. On ihanaa aina käydä kotimaassa ja nähdä sukulaisia, mutta Suomi on nyt minun kotini.

Lukion jälkeen pyrin yliopistoon lukemaan kansantaloutta, mutta en päässyt. Koska minulla ei ollut opiskelupaikkaa, aloin etsiä työtä. Hain työtä noin puoli vuotta. Silloin oli syksy ja luulen sen olleen huono ajankohta: monesta paikasta sanottiin, että he olivat jo ehtineet palkata uudet työntekijät. En halua edes ajatella, että minua ei olisi otettu töihin sen vuoksi, että olen ulkomaalainen tai minulla on erilainen sukunimi. Onhan minulla kuitenkin Suomen kansalaisuus, olen asunut täällä yli puolet elämästäni ja käynyt koulut täällä. En koe itseäni maahanmuuttajaksi. Suomi auttoi kyllä joka asiassa siinä alkuvaiheessa, mutta sen lopun olen kyllä itse rakentanut.

Sitten sain työtä apteekista, johon hain netin kautta. Olen ollut täällä nyt kaksi vuotta teknisenä apulaisena ja myös asiakaspalvelussa. Työhön ei tarvittu erityistä koulutusta, vaan siihen koulutettiin työpaikalla. Pääsin myös opiskelemaan liiketaloutta ja suoritan parhaillaan yo-merkonomi tutkintoa. Koulu on hyvä ja siellä oppii kaikki perusasiat. Koulutus ei myöskään ole niin pitkä kuin yliopistossa – miksi oikeastaan tuhlaisin aikaa yliopistossa, jos voin jo tällä koulutuksella päästä eteenpäin. Teen opintojen ohella osa-aikaisesti työtä apteekissa määräaikaisessa työsuhteessa. Välillä tulee tehtyä työtä neljänä tai viitenäkin päivänä viikossa, joten vapaa-aikaa jää vähän. Edes ystävien

kanssa ei tunnu löytyvän yhteistä päivää jolloin voisimme tavata. Viihdyn kuitenkin työssäni ja viime vuonna sain kannustepalkkion hyvin tehdystä työstä.

Vanhempani ovat akateemisesti koulutettuja ja perheessämme koulua on aina pidetty tosi tärkeänä. Suomessa isä ei ole sairauden vuoksi pystynyt tekemään työtä ja äiti teki sen valinnan, että hän huolehtii meidän lasten koulussa käymisestä ja siitä, että meillä on asiat hyvin. Olen vanhin lapsista ja koen, että hoidan muita lapsia enemmän perheen asioita. Me perheen työt olemme nuoresta asti tehneet töitä ja kantaneet vastuuta, poikia pitää vähän käskyttää. Haluan, että sisaruksillani menee ainakin yhtä hyvin kuin minulla itselläni. Perheemme on läheinen ja viihdymme hyvin yhdessä. Taloudellinen vastuu on vanhemmillani, mutta säästämme yhdessä omistusasuntoa varten.

Jos menen naimisiin, tulen jatkamaan työntekoa ja opiskelua. Teen työni hyvin, mutta minulla ei ole valtavaa kunnianhimoa urani suhteen. On tärkeää, että minulla on vastuuta, näkemyksiäni otetaan huomioon ja minua arvostetaan työntekijänä. Mutta en kuitenkaan halua, että työ olisi liian stressaavaa tai joutuisin elämään kauhean paineen alla. Jos saan lapsia, niin jään kotiin jos haluan – en sen vuoksi, että minun olisi pakko kulttuuritaustani takia. Hoidan lapset, arjen ja työn niin kuin kaikki muutkin naiset täällä Suomessa. Minäkin haluan hyvän taloudellisen aseman ennen kuin saan lapsia. Mutta minusta on sääli, että suomalaiset naiset ovat nykyään niin itsekkäitä ja urakeskeisiä. Minä ajattelen, että ilman perhettä ja lapsia elämästä puuttuisi jotain. Työssä pitää olla pientä porkkanaa – mitä siitä on iloa, jos menee vaikka ihanalle lomalle yksin? Minulle on paljon tärkeämpää se, että olen hyvä äitinä kuin työntekijänä. Mutta aion kyllä työllistää miestänikin kotihommilla.

Tulevaisuus vähän jännittää, mutta työllistymisen suhteen minulla on positiivinen kuva. Tähänkin asti kaikki on mennyt hyvin ja uskon, että jos on koulutus, ytimekäs cv ja löytää hyvän harjoittelupaikan, niin kyllä työtä löytyy. Haluan sellaista työtä, missä voi ajatella aivoilla. Saatan myös jatkaa opiskelua tai ryhtyä yksityisyrittäjäksi, jos keksin hyvän liikeidean ja minulla on riittävästi rohkeutta. Suomessahan tarvitaan työntekijöitä kun väki vanhenee. Minun mielestä on vain rikkautta, että työpaikassa on monenlaisia ihmisiä. Ja sen voin sanoa, että kun teen työtä, niin teen sitä satakymmenenprosenttisesti, en vain vasemmalla kädellä. Me perheeni kanssa koemme, että olemme vain hyväksi Suomelle. Olemme saaneet aikaiseksi jotakin, emme ole vain olleet. Meillä on todella kova työmoraali. Ihmisenä olen sellainen, että uskon aina pärjääväni. Kaikki riippuu siitä, miten itse asennoituu asioihin.

Suomessa on hyvä asia se, että täällä kaikilla on mahdollisuus käydä koulua ja menestyä riippumatta siitä, onko perheellä rahaa vai ei. Minusta on sääli, että kaikki eivät käytä tätä mahdollisuutta hyväkseen. Monet myös kangistuvat siihen ajatukseen, että en hae mitään työtä koska en sitä kuitenkaan saa ulkomaalaisuuteni takia ja koska

suomalaiset ovat rasisteja. Pitää vähän yrittää itse nähdä vaivaa siihen että menestyy, eikä vaan mennä siitä mistä aita on matalin. (24)

Tarvitsen jatkuvasti uusia haasteita, sillä voitettut vaikeudet tekevät minut onnelliseksi

Kotimaassani olin kouluttautunut äidinkielen opettajaksi ja psykologiksi ja toiminut viisi vuotta työelämässä. Vuonna 1997 päätin tulla kesäksi opiskelemaan suomen kieltä kesäyliopistoon ja katsomaan, mitä täällä Suomessa tapahtuu. Suomi ei ollut minulle täysin vieras maa, sillä tein myös käytettyjen autojen kauppaa ja olin käynyt ostamassa autoja Suomesta. Olin myös tutustunut suomalaiseen mieheen. Kesän jälkeen olin valmis jäämään Suomeen ja menimme naimisiin. Olin aiemmin eronnut kotimaassani ja mukanaani Suomeen tuli 8-vuotias lapseni.

En tiennyt, kuinka Suomessa haetaan työtä. Mieheni oli periaatteen mies, jonka mukaan asioiminen työvoima- ja sosiaalitoimistossa oli häpeällistä. Hän valisti minua siitä, että työvoimatoimistoon ei kannattaisi mennä, koska he vain kirjaisivat käynnin, mutta muuta apua en saisi. Ja jos avaisin sosiaalitoimiston oven, hän ottaisi välittömästi avioeron – koska pystymme tekemään työtä, on valtion hyväksikäyttäminen kiellettyä. Ajattelin, että etsisin alkuun kahvilatyötä voidakseni harjoitella suomen kieltä, mutta mieheni kielsi tämänkin. Hän oli ylpeä koulutuksestani ja uskoi siihen, että minulla olisi huipputulevaisuus Suomessa. Hänen mukaansa tarjoiluammattissa miehet vain ahdistelisivat minua. Sen sijaan minun pitäisi hakea koulutustani vastaavaa paikkaa. Miehelleni oli hyvä palkka ja hän alkoi maksaa minulle kolmetuhatta markkaa kuukaudessa siitä hyvästä, että etsisin sopivaa työtä. Hän antoi minulle käyttöön myös auton tankki täynnä bensaa työn etsimistä varten. Mutta kukaan ei vastannut yhteydenottoihini ja olin kaksi vuotta ilman työtä. Tuo aika tuntui tragedialta ja ajattelin, että en koskaan selviäisi. Opiskelin suomen kieltä ja yritin tarttua mihin tahansa: ajattelin hakea psykologian laitokselle, mutta pääsykoekirjat olivat liian vaikeita, pari päivää istuin lukiossa nuorten kanssa mutta en ymmärtänyt kirjoista mitään, opiskelin englannin kieltä ja posliinimaalausta työväenopistossa silloin kun väsyin suomen opiskeluun.

Sitten keksin, että olin jo kotimaassani osallistunut projekteihin, joiden rahoitus oli tullut Suomesta. Otin yhteyttä tuntemaani opetusministeriin kotimaassani ja pyysin häntä auttamaan kontaktien luomisessa. Hän soitti tuttavalleen suomalaiseen järjestöön ja kertoi, että Suomessa on työttömänä huippuasiantuntija. Tämän kontaktin avulla löysin ensimmäisen työpaikkani. Minut palkattiin lastenkodin vastaavaksi työntekijäksi ja pian nimike muutettiin johtajaksi. Minua ja kielitaitoani tarvittiin, sillä lastenkodissa oli maahanmuuttajalapsia kotimaastani. Seuraavan työpaikkani kehitin itse. Sain idean

maahanmuuttajien terapiakeskuksesta, jonka johtajana voisin itse toimia. Rahoitus järjestyi ja keskus perustettiin vuona 2003. Keskus työllistää 7 henkilöä ja toiminta on vakiintunut. Koordinoin myös kahta projektia kotimaassani, jotka nekin olen itse ideoinut. Nyt olen kiitollinen silloiselle miehelleni siitä, että hän ei antanut minun tyytyä vähään eikä aikani mennyt hukkaan.

Suomessa olen aina ollut johtajan asemassa. Kouluttauduin psykoterapeutiksi, perheterapeutiksi ja perhetyöntekijäksi. Kotimaassani suoritettua psykologin tutkintoa ei Suomessa noteerattu millään lailla. Maahanmuuttajataustaisille psykologeille ei ole järjestetty vastaavaa pätevyitysmiskoulutusta kuin esimerkiksi lääkäreille. Alkuaika työelämässä ei ollut ruusuilla tanssimista. Tein monta kuukautta kymmentuntisia päiviä. Olin valmis tekemään mitä vain ja millä tahansa palkalla jotta työpaikka säilyisi. En tiennyt mitään työehtosopimuksesta tai kenen kanssa organisaatiossa olisin voinut asiasta keskustella. Myöhemmin olen ollut aktiivisesti mukana ammattiliiton toiminnassa ja nyt minulla on vahva työlain tuntemus. Pysin myös nostamaan työntekijöidemme palkkoja – kukaan suomalainen psykologi ei suostuisi tekemään työtä sillä palkalla mihin maahanmuuttajat suostuvat.

Kotimaassani minulla oli kaikki loistavasti – vahva koulutus, työ, asunto, auto, kesämökki. Mutta halusin haasteita elämään ja niitä totisesti sain! Poikani itki ensimmäisen vuoden ja pyysi, että palaisimme. Mutta minä vastasin, että voin lähteä vasta sitten kun olen onnistunut. Henkinen kasvu käy vaikeuksien kautta. Nyt tunnen itseni vahvaksi, sillä kehitys kymmenessä vuodessa on ollut hyvä ja olen oppinut uuden ammattitaidon. En ole tuhlannut aikaani, vaikka rahallisesti en ole hyötynyt. Kotimaassani olisin nyt rikas, mutta Suomessa vietän köyhää elämää – palkka on pieni ja olen korviani myöten asuntovelassa. Äitini ei tänäkään päivänä pysty ymmärtämään, miksi jätin hyvän elämäni. Onneksi Suomi on kuitenkin turvallinen maa. Suurin stressinaiheuttaja on ollut kieli. Ensimmäisenä vuonna lastenkodin johtajana en seminaareissa ymmärtänyt kuin osan enkä pystynyt esittämään kysymyksiä suomeksi. Kirjoitin vihkoon kaiken minkä ehdin ja kotona sanakirjan kanssa yritin ymmärtää. Myös asioiden hoitaminen puhelimitse oli vaivalloista. Suomen kielen kirjallinen taito on jäänyt huonoksi ja se vaivaa minua. Sihteeri korjaa kirjoittamani tekstit.

Elämässäni olen aina kohdannut erinomaisia ihmisiä, jotka ovat tukeneet minua. Nykyinen työnantaja antaa minulle vapaat kädet kehittää työtäni. Koko ajan keksin uusia asioita mitä voisimme tehdä. Olen nopea ja tuskastun välillä suomalaisten työskentelytapaan, missä suunnitellaan asioita vuosi etukäteen. Maahanmuuttajien kannattaa keksiä ideoita ja järjestää itselleen työpaikka. Suomalainen järjestelmä kasvattaa paljon avuttomia ihmisiä, jotka odottavat valmiita ratkaisuja eivätkä hallitse omaa elämäänsä. Minä tarvitsen jatkuvasti uusia haasteita ja kun selviän vaikeuksista, olen onnellinen. Olen mukana monissa verkostoissa ja myös politiikassa. Minulla on

paljon suunnitelmia ja toiveita: Haluan eduskuntaan, europarlamenttiin ja vapaaehtoistyöhön Afrikkaan. Haluan oppia kirjoittamaan suomea ja englannin täydellisesti sekä kitaransoittoa voidakseni eläkkeellä esiintyä vanhuksille. Kotimaassani tein töitä hullun lailla ja niin myös Suomessa. Erosin Suomessa jo kolmen vuoden kuluttua häistä ja jäin yksinhuoltajaksi – mieheni ei ollut valmis siihen, että otin kasvatettavaksi kaksi lasta lastenkodista kotimaastani oman lapseni lisäksi. Olen varmasti ollut huono äiti, mutta ainakin olen antanut vahvan esimerkin siitä että onnistumisen eteen pitää tehdä paljon työtä. Minulla on sellainen tunne, että Suomi ja minä tarvitsemme toisiamme. (7)

Suomessa onnistuin paremmin kuin missään muualla

Ennen Suomeen tuloa asuimme kaksi vuotta Yhdysvalloissa, mutta emme viihtyneet siellä. Mieheni oli työssä ja minä pääasiassa kotona lapsen kanssa. Minulla ei ollut työlupaa, mutta siellä on laajat pimeät työmarkkinat. Emme pitäneet amerikkalaisesta elämäntavasta – amerikkalaisilla on hirveä kiire ja koko elämän perusidea on ansaita paljon rahaa. Työ merkitsee kaikkea ja perhe-elämä jää toiselle tai kolmannelle sijalle. Äitiyslomaa ei ole ja muutkin lomat ovat lyhyitä, sairauslomaa ei juurikaan voi pitää. On myös hankalaa, että alle 12-vuotias ei voi olla ulkona eikä kotona yksin.

Tulimme Suomeen vuonna 1998. Mieheni oli hakenut täältä työtä Yhdysvalloista käsin. Minulla oli tullessa B-status, mikä tarkoitti sitä että minulla oli oleskelulupa, mutta ei työlupaa eikä oikeutta sosiaalitukeen. Laki muuttui kolmen vuoden päästä tulostamme. Alunperin tarkoituksemme ei ollut jäädä Suomeen, vaan suunnittelimme palaavamme kotimaahamme kunhan sieltä järjestyisi miehelleni työtä. Suomi oli myös sopivan lähellä niin, että voisimme vierailla kotikaupungissamme. Mutta puolen vuoden jälkeen olin rakastunut Suomeen – luontoon, vihreyteen, puhtauteen ja rauhallisuuteen – ja halusimme jäädä.

Seuraava askel oli kouluttautua ammattiin ja oppia suomen kieli. Kotimaassa minulla ei ollut erityistä koulutusta, olin lasten kerhon vetäjä. B-statuksen vuoksi en voinut hakea tavallisille kielikursseille eikä minulla ollut varaa yksityistunteihin. Onnistuin kuitenkin pääsemään Käpylän iltapäiväkouluun. Pari vuotta vuodessa sain sieltä hyvän suomen kielen taidon. Mieheni ehti sinä aikana vaihtaa työpaikkaa jo pari kertaa ja jäi sitten työttömäksi. Aloin etsiä työ- tai opiskelupaikkaa. Suureksi yllätyksekseni pääsin Suomen Liikemiesten Kauppaopistoon opiskelemaan datanomiksi. Ensimmäinen vuosi oli kauhea. Sanakirjan kanssa 10 sivun kääntämiseen meni 2–3 tuntia, toisen lukukerran jälkeen aloin ymmärtää ja kolmannen kerran jälkeen muistaa. Nukuin joka ikinen yö, myös viikonloppuisin, viisi tuntia. Toinen vuosi oli jo paljon helpompi.

Tämä kaikki loppujen lopuksi kannatti, sillä suomen kielen taito parani nopeasti. Valmistuin vuonna 2004.

Eräästä yrityksestä tarjottiin minulle osapäiväistä käännöstyötä, mutta kieltäydyin koska halusin oman alan työtä. Se oli typerästi tehty. ATK-alalla alkoi tuolloin laskukausi ja monet kurssikavereista jäivät opintojen jälkeen työttömiksi, niin minäkin. Työvoimatoimiston kautta pääsin ohjelmointikurssille ja sieltä määräaikaiseen, alle vuoden pituiseen työsuhteeseen. Työpaikan saannissa auttoi se, että olin jo opiskeluaikaisessa harjoittelupaikassa saanut kokemusta samantapaisista tehtävistä. Seuraava työsuhde oli jälleen lyhyt, vain 5 kuukauden pituinen. Ajattelin, että töiden loppuminen johtui minusta, että minulla ei ollut tarpeeksi koulutusta tai en muuten sopinut tehtävään. Olin niin väsynyt, että en enää halunnut alkaa etsiä uutta paikkaa. Mutta perheen taloudellisen tilanteen vuoksi minun oli pakko. Etsin mitä tahansa työtä ja pääsin pariin kuukaudeksi varastoon. Seuraavaksi hakeuduin työvoimatoimiston koulutukseen, joka oli tarkoitettu testausasiantuntijoille. Kurssin aikana onnistuin saamaan työpaikan isosta ATK-alan firmasta. Olin siellä ensin neljä kuukautta osana kurssiharjoittelua ja sitten työsuhdetta jatkettiin vuokrausfirman kautta. Nyt olen ollut samassa työpaikassa vuoden verran ja olen tyytyväinen. Olen tietokantojen testausasiantuntija. Henkilökunta on hyvin kansainvälistä ja palkkani on paljon suurempi kuin mitä alunperin odotin. Vuokrausfirmassa on se hyvä puoli, että heillä on vastuu työntekijöistä – mikäli työ päättyy, he vielä kuukauden verran etsivät meille uusia työpaikkoja. Suomesta hankittu koulutus arvostetusta oppilaitoksesta on ilman muuta minulle iso plussa. Tärkeää olisi kuitenkin saada vakituinen työpaikka, mistä voisi lähteä vaikka äitiyslomalle ja tulla takaisin.

Joskus yksinkertainenkin työ tuntuu kivalta. Varastotyössä pidin sinisestä haalarista ja siitä, että tunsin itseni voimakkaaksi – nostin monta kertaa päivässä kaksikymmentä kiloa painavia laatikoita. Mutta jossain vaiheessa ajattelin, onko tämä kaikki mihin pystyn. Ja sielläkin työ lopulta loppui. Loppujen lopuksi minua auttoi eniten viimeisin oman alan kurssi. Kotimaani kasvatustavan seurauksena aina ajattelin, että päästäkseni teknisille aloille minun pitäisi osata matematiikkaa erittäin hyvin. Täällä minulle selvisi, että osaan kyllä riittävästi ja selviydyn, jos olen ahkera. Suomessa asiat muutenkin sujuivat ja minä onnistuin paremmin kuin missään muualla.

Äidillä on vastuu synnyttämästään lapsesta. Jos äiti ei pysty hoitamaan työtä ja lapsia samaan aikaan, on parempi ottaa työstä muutamaksi vuodeksi taukoa. Kun muutimme Suomeen, lapseni oli 9-vuotias. Joskus tein hänen kanssaan läksyjä pari, kolme tuntia illassa ja vasta tämän jälkeen omia asioitani. Silloin kun opiskelin, kaupassakäynnit, ruoanlaittamiset ja siivoukset jäivät mieheni niskoille. Nyt kun lapsi ei enää tarvitse minua kuten pienenä, työn merkitys on kasvanut. Työ antaa varmuutta eikä elämä tunnu turhalta. Näen ihmisiä ja päässä pyörii työasioita. Olen herkkä ihminen ja työ-

elämä auttaa minua erinomaisesti tasoittamaan voimakkaita reaktioitani. Nautin siitä, että minulla jää aikaa myös harrastuksille. Sain juuri ajokortin, mikä yllätti kaikki, ja olen menossa ratsastuskurssille. Meillä on myös koira, jonka avulla olen tutustunut moniin ihmisiin.

Haluaisin vaativampia tehtäviä, mutta se vaatisi korkeakouluopintoja. En missään tapauksessa aio jäädä pois työstä ja mietin, riittääkö minulla voimia opiskella työn ohella. Kiireen vuoksi työpaikoilla ei enää juurikaan ole mahdollisuuksia opiskeluun työaikana. Nykyinen työelämä on rankkaa, pitäisi heti pystyä tuottamaan tulosta. Luulen tilanteen olevan sama suomalaisille vastavalmistuneille ja samanikäisille naisille: maailmassa on se iso vika, että kaikki haluavat kaksikymmentävuotiaan työntekijän, jolla on kymmenen vuotta työkokemusta. (3)

2.3 Pohjois-Amerikasta tulleet

Olen monitaitoinen ja valmis tekemään mitä tarvitaan

Kotimaassani tulin ihan mukavasti toimeen. Ylioppilastutkinnon jälkeen opiskelin pari vuotta liikkeenjohtoa. Minulla ei ole loppututkintoa yliopistosta, mutta minulla on loppututkinto elämästä ja se on minusta kaikkein tärkeintä. Tein monenlaisia töitä: olin vastaavana taloudenhoitajana hotellissa, tein toimittajan töitä, olin johtotehtävissä vaatealalla ja myös turismin parissa. Olen ollut naimisissa useita kertoja ja olen yleensä asettanut miesteni tarpeet omien tarpeideni edelle.

Muutin Suomeen suomalaisen mieheni kanssa kolmetoista vuotta sitten, vuonna 1994. Jo alusta alkaen ajattelin, että jokin ei ollut miehessä kohdallaan, mutta ajattelin että pystyn ”parantamaan” hänet. Välittömästi sen jälkeen kun tulimme Suomeen mies muuttui. Olin kuin nurkkaan ajettu. Mies teki selväksi, että pidämme hänen ja minun rahani erillään. Olin työssä hänen yrityksessään, mutta en koskaan nähnyt hänelle hankkimiani rahoja. Minun ostokseni tehtiin kirpputorilta. Mies alkoi kontrolloida liikkumistani yhä enemmän ja suuttui, jos en heti vastannut hänen soittoihinsa. Koin niin henkistä kuin fyysistäkin väkivaltaa. Pahinta oli, että poliisi ja muut viranomaiset eivät aluksi uskoneet minua. Lopulta hain eroa. Taloudellisesti jäin puille paljaille. Vaikeudet elämässäni jatkuivat eron jälkeenkin, sillä asuntoini paloi ja menetin kaikki rakkaat muistoni. En ole koskaan ollut henkisesti niin lyöty ja harkitsin jopa itsemurhaa. Olin masentunut kuukausia enkä pystynyt tekemään mitään työtä pitkään aikaan. Tuntui, että kaikki mitä olin rakentanut, hävisi yhdessä hetkessä.

Suoritin Suomessa IBM-tutkinnon (International Business and Marketing). Olen tehnyt ja teen edelleen monenlaisia töitä. Olen ollut baarissa, postissa, tehnyt toimistutöitä, ollut mukana televisio-ohjelmissa, antanut taustaaäänien monille mainoksille, käyn myös vaatekaupassa myymässä viikonloppuisin. Olen toiminut mallina sekä suunnitellut ja toteuttanut isoja muotiesityksiä ja muitakin juhlatilaisuuksia ympäri maata. Jokin aika sitten pääsin työharjoitteluun kaupungille ja sen jälkeen sain samassa paikassa vuoden työsopimuksen. Minua pyydettiin vastaamaan ison monikulttuurisen tapahtuman suunnittelusta ja käytännön järjestelyistä. Minuun luotettiin, koska olin saanut paljon hyvää mainetta järjestämistäni muotiesityksistä. Paikan johtaja halusi palkata minut kykyjeni vuoksi juuri siihen tehtävään eikä suomen kielen täydellistä osaamista vaadittu.

Olen ollut jossain määrin haluton oppimaan suomea, koska olen pelännyt kadottavani oman äidinkieleni. Mutta myös suomalaiset ovat itsekkäitä – he haluavat vain nopeasti oppia englantia eivätkä suostu puhumaan suomea kanssani. Suomen kielen puutteellinen taito on ollut yksi työn löytämistä vaikeuttava asia. Lisäksi ihonväriini siinä mielessä, että minut yhdistetään afrikkalaisiin maahanmuuttajiin – kun aukaisen suuni ja ihmiset tajuaavat, että tulen muualta, ovet avautuvat. Myös perheverkoston sekä sen antaman turvallisuuden ja tuen puuttuminen Suomessa on ollut ongelma elämän kriisitilanteissa. Suomalainen terveydenhuolto ei osaa käsitellä ulkomaalaisten ongelmia riittävän hyvin, on ollut paha asia olla täällä ihan yksin. Minulla on kaksi aikuista lasta edellisistä avioliitoistani, mutta he eivät tulleet mukani Suomeen. Poikani on Irakin sodassa. Olen myös isoäiti neljälle lapsenlapselle.

Jo kotimaassani totuin tekemään työtä yläluokkaisten ja varakkaiden ihmisten kanssa. Tästä on ollut minulle hyötyä myös Suomessa esimerkiksi PR-tehtävien hoidossa. Maineeni on vuosien aikana kasvanut ja siitä on avautunut uusia tehtäviä. Työetiikkani on vahva, olen ahkera, osaan asiakaspalvelun suomalaisia paremmin ja minulla on vahvat markkinointitaidot. Tulen aina arvostamaan niitä kolmea naista, jotka ovat uskoneet kykyihini ja tehneet päätöksen palkkaamisestani työelämäni eri vaiheissa kotimaassani ja täällä Suomessa. Kaikista kokemistani vastoinkäymisistä huolimatta en jäänyt säälimään itseäni, vaan lopulta jatkoin elämäni. Luulen, että suomalaisetkin kunnioittavat taistelijoita enemmän kuin häviäjiä. Minua on auttanut myös se, että hakeuduin kirkon piiriin. Olen saanut sieltä voimaa ja mielenrauhaa.

Kotimaassani minulla ei koskaan ollut taloudellisia vaikeuksia. Palkka nykyisestä työstäni on hyvin pieni ja olen kokenut, että muissakaan töissäni en ole aina saanut sitä korvausta mikä minulle olisi kuulunut. Olen tehnyt paljon työtä joko ilmaiseksi tai nimellisellä korvauksella, mutta nyt olen päättänyt olla tiukempi. Enää minun ei tarvitse todistaa kenellekään, että pystyn ja osaan jotakin. Kaiken kaikkiaan nykyinen urani ja menestykseni ei ole oikeassa suhteessa taloudelliseen tilanteeseeni. Jos minua

arvioitaisiin vain palkkani perusteella, minua voitaisiin pitää täydellisenä epäonnistujana – tiedän kuitenkin, että en ole epäonnistuja vaan keskeinen tekijä nykyisen projektini menestyksessä ja tapahtuman suosiossa.

Olen ylpeä nykyisestä työstäni ja koen, että sillä on merkitystä. Saan aikaan positiivisen muutoksen. Asiakaspalvelu on kehittynyt, pystyn kirjoittamaan innostavia tiedotteita suoraan englanniksi eikä niitä tarvitse kääntää, tuon uutta väriä koko toimintaan. Haluan rikkoa stereotyyppisiä mielikuvia ja raivata tietä seuraaville erilaisille, värillisisille naisille, jotka ovat ehkä minua vanhempiakin – itse olen yli 50-vuotias. Olen monitaitoinen ja se on auttanut minua paljon. Seison omilla jaloillani, vaikka joutuisin pois omalta työsektoriltani ja olen valmis tekemään sen mitä tarvitaan, jopa siivoojana. Olen positiivinen tulevaisuuden suhteen. Haluaisin jatkaa työntekoa ja saada paremman taloudellisen turvan. Haaveena on oma televisio-show – olisin mielelläni Suomen Oprah Winfrey. (26)

Tsemppaan niin paljon että lopulta onnistun, vaikka olisi vaikeaa

Tulin Suomeen ensimmäisen kerran vaihto-oppilaana 1990-luvun puolivälissä. Viihdyin hyvin ja opin suomen kieltä vuoden aikana paljon. Suoritin lukion loppuun Yhdysvalloissa ja opiskelin kandin tutkinnon arvostetussa yliopistossa. Opiskelin tuolloin myös ruotsin kieltä. Palasin Suomeen vuonna 2001 Fulbright-stipendiaattina ja päätin siinä vaiheessa, jo ennen kuin olin tutustunut tulevaan mieheeni, että haluan jäädä Suomeen. Aloin etsiä työtä, mutta humanistina ja ulkomaalaisena se oli hirveän vaikeaa. En saanut muuta kuin englannin opettajan työtä. En halunnut kuitenkaan jämähtää siihen ammattiin ja sitten keksin, että MBA-tutkinto Kauppakorkeakoulusta voisi avata monta ovea. Lyhyt tutkinto tuntui myös järkevältä, koska en halunnut aloittaa yliopisto-opintoja taas ihan alusta. Hain ja pääsin sisään. Olin jo aikaisemmin miettinyt konsultin töitä yhtenä mahdollisena ammattina ja MBA-tutkinnon jälkeen hain moneen paikkaan. Työpaikan saaminen oli haasteellista. Nykyistä työpaikkaa varten minulla oli kahdeksan haastattelua ja tehtävänratkaisutilannetta suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Mutta pääsin sisään ja sitä tietä kuljen edelleen. Olen kahden ja puolen vuoden aikana konsultoinut kymmenessä eri projektissa kymmenellä eri alalla. Olen oppinut äärimmäisen paljon ja käyttänyt kaikkea sitä mitä opiskelin MBA-tutkintoon. Olen vakituudessa työssä ja olen saanut jo ylennyksen, noin puoli vuotta aikaisemmin kuin se tavallisesti on edes mahdollista.

Vaihto-oppilasvuotena opin jo aika hyvin puhekieltä. Sen jälkeen kävin joinain kesinä Suomessa ja kielitaito tuli yhä sujuvammaksi, mutta kieliopista en tiennyt juuri mitään. Fulbright-vuotena päätin, että minun oli pakko oppia lukemaan, kirjoittamaan ja myös

kieliopillisesti hallita kieli niin hyvin, että voin hyvillä mielin käyttää kieltä myös vaativissa työtehtävissä. Kävin yliopiston kielikursseilla ja luin opintoihini liittyviä suomalaisia kirjoja itsenäisesti sanakirjan kanssa. Mieheni kanssa olen myös puhunut alusta lähtien suomea – olen niin itsepäinen.

Työn hakeminen Suomessa on raskasta, erilaisuus työmarkkinoilla ei ole hyvä asia. Vaikka taustalla olisi omasta mielestä kauhean mielenkiintoisia ja erilaisia kykyjä kuin suomalaisilla, niin suomalaiset työnantajat eivät yleensä halua ottaa riskejä vaan etsivät jotain sellaista, mistä he tietävät parhaiten, erityisesti aloilta mitä he itse ovat opiskelleet. Suomessa ajatellaan, että yliopisto on paikka mistä saa tietoa, jota sitten tulee käyttää työelämässä – Yhdysvalloissa ajatellaan, että yliopisto on paikka, missä kasvaa potentiaalia. Omalla kohdalla tuntui, että ei oikein ymmärretty mikä minä olen ja mitä voisin tuoda. Ja sitäkin taitaa olla vaikea uskoa, kun papereissa lukee että puhun sujuvaa suomea. Työssä minuun on suhtauduttu kuitenkin valtavan myönteisesti. Kollegat aina esittelevät minut asiakkaille amerikkalaisena joka puhuu suomea ja ruotsia sujuvasti ja vielä Turun murteella, eikö olekin ihmeellinen.

Olen päättäväinen, en anna periksi. Kun ymmärsin, että en viihdy opettajan hommassa niin päätin, että minun täytyy tehdä jotain. Vaikka MBA-opintojen taso ei aina ollut sitä mitä odotin, päätin oppia ja otin irti kaiken mahdollisen. En ole koskaan pelännyt kovaa työntekoa. Sama oli suomen kielen opiskelun kanssa: en odottanut, että joku kurssi antaisi minulle tarvittavat välineet, vaan otin itse kirjan käteen ja istuin niin kauan, että minun ei tarvinnut enää etsiä joka sanaa sanakirjasta. Se ei ollut hauskaa, mutta päätin että näin täytyy tehdä ja minä onnistun jos yritän. Ne ovat minun periaatteitani – jos haluan tehdä jotakin, tsemppaan niin paljon että lopulta onnistun, vaikka on vaikeaa. Suomalaisetkin suhtautuvat minuun positiivisesti; kun he huomaavat että olen yrittänyt, he kunnioittavat sitä. Menestymiseen tarvitaan kykyjä ja älykkyyttä, mutta ne eivät ole minkään arvoisia jos ihminen ei ole valmis tekemään työtä. Minä olen uhrannut vapaa-aikaa, välillä unta. Toivoisin, että menestyminen ei aina vaatisi sitä. Mutta menestyminen on sitä mitä itse päättää sen olevan. Ehkä en olisi täällä, ellei oma draivi sanoisi että tämä on hyvä juttu.

Minua ovat kannustaneet omat vanhemmat. Koulutus on ollut heille keskeinen arvo. Myös mieheni on ollut äärimmäisen kannustava. Hän ymmärtää vanhempiani paremmin mitä Suomessa menestymiseen vaaditaan. Hän pitää tärkeänä, että minulla on mielenkiintoista tehtävää ja mahdollisuuksia kehittyä uralla, että en olisi Suomessa vain hänen takiaan. Suhteen ei pidä olla ainoa asia elämässä.

Teen tosi paljon työtä, keskimääräinen työviikko on ainakin seitsemänkymmentä tuntia. Työ on minulle tällä hetkellä prioriteetti numero yksi. Mutta en välttämättä halua, että se on näin jatkossa. Olen tyytyväinen siihen, että minulla on haasteellisia tehtäviä

ja koen kehittyväni työssä, mutta minulla ei ole vapaa-aikaa. Minun haasteenani on löytää tasapaino näiden välillä. Teen tätä työtä niin kauan kuin näen, että opin ja pysytyn, koska tämä on aika rankkaa. Sitten jos jään äitiyslomalle, täytyy miettiä oikeaa ratkaisua – sitä, kuinka löydän työpaikan, jossa oma haasteenhakuisuus ja halu hoitaa perheasioita hyvin voidaan yhdistää. Jossain vaiheessa täytyy tehdä valintoja, koska moni ihminen ei pysty tekemään kaikkea täydellisesti. Vaikka minulla olisi kuinka paljon kunnianhimoa, en halua hoitaa perhettä huonosti. Onnellinen avioliitto on kaiken perusta: lapsilla on paremmat edellytykset menestykseen, jos kotona kaikki on hyvin ja itsekin pystyy tekemään paremmin työtä, kun perhe on onnellinen. Se on hyvin tärkeää minulle. (21)

2.4 Etelä-Amerikasta tulleet

Pitää olla paljon ideoita – yksi niistä voi olla hyvä

Olen ollut Suomessa nyt 20 vuotta. Se, kuinka päädyin tänne, on aika ihmeellinen tarina. Tapasin suomalaisen miehen kotimaassani ystäväni luona ja hän iski silmänsä minuun. Tapasimme uudestaan ja parin päivän päästä olin hänen kutsustaan jo matkalla vierailulle Suomeen. Viivyin kolme viikkoa ja palasin sitten takaisin kotiin. Minulla ei ollut aikomusta palata Suomeen, mutta huomasin olevani raskaana. Mies vaati minua muuttamaan luokseen Suomeen ja menemään kanssaan naimisiin. Ajattelin, että se olisi parasta maineeni kannalta. En kuitenkaan suunnitellut jääväni Suomeen, enkä ottanut mukaan esimerkiksi koulutodistuksia tai lapsuuden muistoja. Elämä tämän miehen kanssa osoittautui painajaiseksi. Hän oli äärettömän mustasukkainen, hän kontrolloi täysin liikkumistani, rahankäyttöäni ja yhteydenpitoa muihin ihmisiin. Hän ei halunnut minun käyvän kielikurssilla, opiskelevan, tekevän työtä tai että minulla olisi ystäviä. Hän piti itsellään äitiysrahani, en osannut liikkua kaupungilla enkä tiennyt, mistä saada apua. Ystäväni auttoi minua lähtemään suhteesta, saamaan sosiaaliturvaa ja löytämään oman asunnon. Jouduin taistelemaan oikeudessa lapseni huoltajuudesta. Pelkäsin oikeudenkäyntiä, koska minulla ei ollut muuta tuloa kuin sosiaaliturva. Kävin satoja kertoja työvoimatoimistossa, mutta en onnistunut saamaan edes siivoustyötä, koska en puhunut suomea ja koska minulla ei ollut aikaisempaa siivouskokemusta.

En tiennyt, mitä voisin tehdä elämälleni. Kaikki oli muuttunut täysin tultuani Suomeen. Kotimaassani olin työssä sihteerinä yrityksessä, joka maksoi minulle hyvää palkkaa. Tein myös omaa bisnestä, minulla oli monenlaista asiaa meneillään. Aloitin rahan tekemisen aika nuorena. Lisäksi olin juuri aloittamassa yrityshallinnon opintoja

yliopistossa. Elin prameaa elämää. Halusin menestyä ja ajattelin, että menestykseen kuuluivat design-vaatteet, upeat juhlat, seurapiirielämä. Yksinhuoltajana Suomessa minun oli pakko selviytyä. Äitini oli kampaaja ja olin kasvanut kampaamossa. Ajattelin, että Suomessa voisin itsekkin yrittää päästä kampaajaksi. Menin pääsykoehaastatteluun pienen lapseni kanssa. Minun piti täyttää suomenkielisiä papereita, vaikka suomen kielen taitoni oli mitätön – joku tyttö auttoi minua niiden täyttämässä. Tilanteeni ei varmasti näyttänyt hyvältä. Minulta kysyttiin, miten aikoisin järjestää lapsen hoidon kouluaikana. Ja vastasin, että jos ihminen haluaa jotain tarpeeksi paljon, hän pystyy järjestämään asiat. Myin itseni heille kertomalla, että osaan laittaa afrohiuksia – tästä he kiinnostuivat ja myöhemmin olen myös käynyt opettamassa koululla.

Valmistuin kampaajaksi, mutta en löytänyt mistään työtä. Minulle sanottiin, että en osannut riittävän hyvin suomea tai mikä tuntui vielä pahemmalta, että olin liian vanha – olin tuolloin 29-vuotias. Olin todella pettynyt ja minusta tuntui, että olisi turha edes yrittää. Mutta sitten ajattelin, että en voinut heittää hukkaan opiskelua ja kaikkea muuta, mitä olin jo tehnyt. Päätin olla luovuttamatta. Jos minua ei palkattaisi, niin sitten minä tekisin työpaikan itselleni. Lainasin Yhdysvalloissa asuvalta siskoltani 15 000 markkaa ja ostin osuuden eräästä kampaamosta. Halusin tehdä jotain erilaista ja keksin, että pidämme vaihtuvaa taidenäyttelyä. Televisio kiinnostui ja tuli kuvaamaan, ja minua lopulta myös pyydettiin ohjelmajuontajaksi. Yhteistyö kampaamossa ei sujunut hyvin ja jätin sen. Perustin oman toiminimen ja aloin suunnitella oman kampaamon perustamista. Minulla oli suuria taloudellisia vaikeuksia; minulle ei myönnetty starttirahaa, en saanut lainaa pankista eivätkä tulot riittäneet laskujen maksamiseen. Sitten tapasin tulevan mieheni ja elämäni muuttui jälleen. Hän uskoi yritysideaani ja saimme lainan hänen vanhempiansa avulla. Firma on nyt ollut olemassa melkein kymmenen vuotta ja olemme tulleet toimeen. Taloudellisessa mielessä en koe olevani menestynyt. Nyt menestys minulle merkitsee sitä, että minulla on ihana aviomies ja upeat lapset, joiden kanssa voin viettää aikaa. Sen kaiken jälkeen mitä olen elämässäni nähnyt, rahalla ei ole enää niin paljon merkitystä. Olen aika boheemi.

Jos todella haluaa jotakin, ei voi hyväksyä ei-vastausta – on aina mahdollista löytää joku toinen tie ja lopulta saada se mitä haluaa. On aina mahdollista selviytyä jotenkin. Olen itse myynyt kirpputorilla ja leikannut työttömien hiuksia vapaaehtoista maksua vastaan. Se oli kamalaa, mutta samalla sain loistavaa harjoitusta. Pitää aina olla paljon ideoita – silloin yksi niistä voi olla hyvä. Siskoni on opettanut, että aina pitää olla yrityssuunnitelma valmiina. Minun kohdallani yhden oven avautuminen on johtanut toiseen ja olen ollut myös onnekas. Mutta pelkästään onneen ei voi luottaa, vaan on tehtävä myös itse työtä. Täytyy olla intoa ja motivaatiota. Suomessa ollessani olen saanut paljon tukea eräältä kouluni opettajalta ja myös ulkomailla asuvalta siskoltani, jonka kanssa puhun päivittäin puhelimitse. Jos olisin syntynyt Suomessa, kaikki olisi ollut paljon helpompaa – olisin osannut täyttää oikeat lomakkeet ja tuntenut lait. Mutta

loppujen loppuksi paljon riippuu ihmisestä itsestään. Minulla on monia uusia suunnitelmia ja unelmia siitä, mitä haluaisin tehdä sitten kun lapset vähän kasvavat. En vielä tiedä tarkalleen, mikä minusta tulee isona, mutta löydän aina jonkun tien eteenpäin! (16)

Olen jatkanut kouluttautumista saadakseni mieleiseni työn

Olen ollut Suomessa 17 vuotta. Tullessani Suomeen vuonna 1990 olin valmis sairaanhoitaja ja minulla oli parin vuoden työkokemus. Mutta koska en osannut suomea, minun oli mahdotonta löytää alan työtä. Minut ohjattiin työvoimapoliittiselle kurssille tutustuakseni Suomen sosiaali- ja terveysjärjestelmään ja opiskellakseni kieltä. Hakeuduin myös omatoimisesti kesäyliopiston kielikurssille. Minulla oli täysi työpäivä: aamulla työvoimatoimiston kurssi ja illalla matkustin toiseen kaupunkiin opiskelemaan suomea. Tätä jatkui vuoden verran. Olin masentunut, koska en ollut saanut koulutustani vastaavaa työtä ja suomen kieli tuntui mahdottomalta oppia. 1991 pääsin työharjoitteluun terveyskeskuksen vuodeosastolle ja sen jälkeen sain sieltä useita määräaikaista työsuhteita yhteensä kolmen vuoden ajan. Vuonna 1994 sain suomalaisen sairaanhoitajan pätevyyden suorittuani viiden kuukauden täydentävät opinnot kiitettävien arvosanoin. Päätin jatkaa opintoja erikoissairaanhoitajaksi. Opintojen aikana menin sairaalaharjoittelujaksolle ja jäin sinne valmistumisen jälkeen töihin. Olin pari vuotta varahenkilönä ja kiersin useilla eri osastoilla tuuraamassa. Tuolloin oli lama-aika eikä vakituisia työpaikkoja annettu. 1997 hain ja pääsin lukemaan yliopistoon terveystieteen maisteriksi. Uskoin, että vaikka joutuisin sillä hetkellä tekemään uhrauksia opintojen vuoksi, tulevaisuudessa voisin saada mieleiseni työpaikan. Vuonna 2001 sain osaston- ja ylihoitajan pätevyyden. Olin nähnyt, että suomalaisillakaan osastonhoitajilla ei ollut työssä helppoa ja aloin ajatella, miten vaikeaa se olisikaan ulkomaalaiselle – suomalaiset eivät varmaan pitäisi siitä, että johtajana on ulkomaalainen. Sen vuoksi jatkoin opiskelua saadakseni vielä sairaanhoidon opettajan pätevyyden. Sain pätevyyden ja maisterin paperit vuonna 2003. Valmistuessani olin suorittanut 235 opintoviikkoa – ja kaikki suomen kielellä. Mutta kouluni ei ole vielääkään loppuun asti käyty, sillä suunnittelen tohtorintutkintoa.

Alunperin muutin Suomeen suomalaisen miehen vuoksi. Menimme kihloihin kotimaassani ja naimisiin Suomessa. Neljän vuoden avioliiton jälkeen hain avioeroa. Suunnittelin muuttavani Yhdysvalloissa asuvan perheeni luo saatua erikoissairaanhoitajan paperit. Mutta sambakarnevaaleilla tapasin nykyisen mieheni ja päätin jäädä. Opiskeluaikana syntyivät kolme lastani. En ole koskaan pitänyt varsinaista äitiyslomaa ptkätöiden vuoksi ja koska ajattelin, että minun pitäisi hyödyntää se aika opiskeluun. Lapset menivät päiväkotiin ollessaan noin vuoden ikäisiä. Olin kateellinen suomalaisille äideille, joilla oli aikaa istua leikkipuistossa ja kasvattaa omia lapsiaan. Itkin itsekin

monta kertaa, kun jätin itkevän vauvani päiväkotiin. Kulttuuriristiriita oli voimakas, sillä olin tottunut siihen että lapset pitäisi kasvattaa kotona. Myös sukulaiset syyttivät minua siitä, että laitoin niin pienet lapset päiväkotiin vain koska halusin tutkinnon itselleni. Mietin monta kertaa, teinkö oikean ratkaisun. Nyt olen kiitollinen päiväkodin henkilökunnalle, joka antoi lapsilleni hyvää hoitoa.

Näin ilmoituksen siitä, että kotiani lähellä olevassa ammattioppilaitoksessa aloitettaisiin lähihoitajakoulutus maahanmuuttajille. Otin yhteyttä heidän koulutussuunnittelijaansa, jätin hänelle paperini ja pyysin soittamaan, mikäli heille tulisi sopivaa työtä. Soittoa ei kuulunut, mutta parin vuoden ajan aina välillä kyselin asiasta. Keväällä 2003 ajattelin, että minun pitää olla aktiivinen ja menin häntä tapaamaan. Vakuutin ymmärtäväni maahanmuuttajaoppilaita suomalaista opettajaa paremmin. Kaikkien yhteydenottojeni jälkeen minulle tarjottiin osapäiväistä työtä. Olin epävarma siitä, kuinka pärjäisimme taloudellisesti, sillä rakensimme taloa. Mieheni kuitenkin kehotti ottamaan paikan. Aloitettuani opetustyön sain tietää toisen opettajan peruneen tulonsa ja työni muutettiin kokopäiväiseksi. Aluksi kaikki oppilaani olivat maahanmuuttajia, mutta parin vuoden kuluttua maahanmuuttajat integroitiin suomalaisiin ryhmiin. Olen edelleen hoitotyön opettajana ja opetan etupäässä suomalaisia aikuisopiskelijoita. Olen vastuussa yhdestä koulutusohjelmasta. Itse tarjosin itseäni tähän tehtävään, sillä jos ihminen ei kerro mitä haluaa, hän ei sitä ikinä saa. Olen tyytyväinen työhöni. Koen, että tärkein tehtäväni on opettaa oppilaille ihmisarvon kunnioittamista.

Molemmat vanhempani ovat korkeakoulutettuja ja asuimme pitkiä aikoja ulkomailla. Isäni sanoi pienestä pitäen, että ainut perintö minkä voisin saada, olisi ammatti ja mahdollisuus kouluttautua niin pitkälle kuin pystyisin. Se olisi ainoa avain työelämään ja ansaitsemaan. Heille tuntui olevan todella tärkeää, että suoritin maisterin tutkinnon. Myös mieheni on kannustanut minua opiskelemaan, sillä hän uskoo minun perineen älykkyyden vanhemmiltani. Hän on ollut konkreettisesti suureksi avuksi selittäessään minulle sanoja tai tarkistaessaan töitäni.

Tuntui epäreilulta, että sairaanhoitajan tutkintoani ei rinnastettu täällä suoraan. Omassa maassani sairaanhoitajaksi opiskellaan yliopistossa ja koulutus on pidemmällä kuin Suomessa, vaikka Etelä-Amerikan maita usein pidetään kehitysmaina. Tutkintoon kuului esimerkiksi tutkimustyötä jo tuolloin – moneen maahan verrattuna Suomi on ollut sairaanhoidon opetuksessa kehityksestä jäljessä. Erikoistumisopinnoissakaan en oppinut paljon uutta. Suomen valtiolle olen kiitollinen siitä, että pystyin suorittamaan maisteritutkintoni yliopistossa maksutta – monessa maassa tämä olisi mahdotonta. Suomessa eivät ovet ole edessäni koskaan sulkeutuneet, mutta kotimaassani minun ei olisi tarvinnut tehdä niin hirveästi työtä ollakseni siinä missä tänä päivänä olen. Suurimmat haasteet ovat olleet erilainen kieli ja kulttuuri. Suomalaisilla on ulkomaalaisia kohtaan paljon ennakkoluuloja, vaikka koulutusta yleensä kunnioitetaankin. Mutta

minä tiedän myös oikeuteni ja pystyn puolustautumaan. Haluan kehittää hoitoalaa Suomessa. Toiveenani on lähteä muutamaksi vuodeksi ulkomaille töihin ja palata viisaampana takaisin. (8)

En ole ollut missään näin torjuttu

Lapsuuden perheeni oli hyvin rikas. Elin nuorena erittäin mukavaa elämää, minun ei tarvinnut siivota tai laittaa ruokaa. Kotimaassani on mahdollista tehdä monta eri asiaa yhtä aikaa – tein työtä aamuyhdeksästä viiteen iltapäivällä ja sen jälkeen opiskelin yliopistossa iltakuudesta kymmeneen. 21-vuotiaana minulla oli jo oma firma, oma asunto ja oma auto. Kun lähdin kotimaastani, minulla oli akateeminen loppututkinto ja menestyvä bisnes. Koin aina, että en ollut tyyppillinen x-maalainen. Kotimaani oli minulle liian pieni ja olen asunut ja matkustanut useassa eri maassa, myös Euroopassa. Suuri muutos elämässäni tapahtui kun minusta tuli kristitty, arvoni muuttuivat täysin. Uskonto oli minulle myös alkuperäinen syy tulla Suomeen vuonna 1996 – Suomi oli minulle lähetyskenttä, paikka jossa yrittäisin vaikuttaa ihmisten elämään. Jäin Suomeen, koska menin täällä naimisiin.

Aikaisemmin ajattelin sukupolveni tavoin, että kun olen naimisissa ja minulla on lapsia, unelmani olisi olla kotona. Näin olisi tapahtunut omassa kulttuurissani. Mutta suomalainen mieheni haluaa työssäkäyvän vaimon. Suomessa kotiäitiyttä ei arvosteta. Täällä on käytävä työssä, jotta voisi olla täysin arvostettu naisena. Mieheni mielestä siivoustyökin olisi hyvä vaihtoehto, mutta minä en aio siivota.

Ammatillisesti olen ollut Suomessa erittäin turhautunut, aivan kuin käteni olisivat sidotut. Kaikkialla muualla olen ollut ylikoulutettu – täällä asia on päinvastoin. Vasta noin seitsemän Suomessa vietetyn vuoden jälkeen aloin hyväksyä, että minun pitää aloittaa ihan nollopisteestä. Mutta tämä satuttaa minua emotionaalisesti todella syvästi – miksi minun pitäisi aloittaa kaikki taas alusta? Yliopisto on minusta nuoria varten ja minulla on jo kaksi ammattia ennestään. Suomalaisten tasoisen koulutuksen saavuttaminen veisi minulta ehkä kymmenen vuotta eikä minulla ole kärsivällisyyttä siihen. Olen yrittänyt muuttaa ajattelua, luopua odotuksistani ja tyytyä siihen mitä voin saada. Suomessa ollessani olen saanut valtavasti voimaa Jumalalta, muuten olisin varmaan alkanut käyttää huumeita tai tehnyt itsemurhan. Lisäksi muutamat todella hyvät ystävät ovat tukeneet paljon.

Kaikkein vaikeinta Suomeen tulossa minulle on ollut luopua aikaisemmasta elämäntavasta – muuttua hyvin rikkaasta ihan tavalliseksi ihmiseksi, tavallaan toiselle puolelle. Köyhistä oloista tulevalle, kouluttamattomalle maahanmuuttajalle, joka siivoaa täällä

eläkkeeseen, Suomi voi olla paratiisi. Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien on paljon vaikeampi sopeutua tänne kuin kehitysmaista tulevien.

En ole missään tuntenut itseäni niin syrjityksi tai torjutuksi kuin Suomessa. Olen tavallaan ei-kukaan – ulkomaalaisena minua ei tarvitse työyhteisössä kunnioittaa, minua voi loukata ja minulle voi huutaa. Minulta vaaditaan samaa työkapasiteettia kuin suomalaisilta, vaikka en puhu suomea yhtä hyvin. Kun tulin Suomeen, kävin vuoden verran kalliilla kielikursseilla ja myöhemmin opin paljon suomalaisilta työkavereilta ja oppilailta, jotka eivät osanneet mitään muita kieliä. Maahanmuuttajatausta on hyödyttänyt minua vain siten, että sen ansiosta olen itse suvaitsevaisempi ja joustavampi muutosten ja uusien asioiden edessä. Ilman suomalaisia tutkintotodistuksia, suomalaista työkokemusta ja suomen kielen hyvää osaamista on vaikea päästä työelämässä eteenpäin. Eläminen Suomessa on ollut minulle todella vaikeaa. Olen ollut täällä kaksitoista vuotta enkä vielääkään koe kuuluvani tähän maahan, tämä ei ole minun kotini. Pysyn täällä ainoastaan siksi, että olen naimisissa eikä mieheni halua muuttaa ulkomaille.

Aikaisemmin ajattelin, että menestystä voi mitata rahalla, mutta en enää. Olen hankkinut Suomessa lisäkoulutusta, koska haluaisin perustaa oman yrityksen. Olen opettanut kieliä ja olen myös aloittanut Suomessa monia hyviä maahanmuuttajahankkeita. Usein on valitettavasti käynyt niin, että sen jälkeen kun olen luonut jonkun kurssin tai uuden työmallin, suomalaiset ovat sitten omineet sen, hyödyntäneet kaiken tietoni ja jatkaneet suomalaisin voimin. Suomalaiset nostavat korkeaa palkkaa työstä, jota itse joudun tekemään pienellä palkalla tai vapaaehtoisesti. Koen itseni kuitenkin onnistuneeksi, koska olen kylvänyt siemeniä, jotka vieläkin kasvavat ja ovat auttaneet muuttamaan monen ihmisen elämän. Työtäni on arvostettu ja se jatkuu edelleen. Olen nostanut esiin ravisuttavia aiheita ja keskusteluja, ja tuottanut tietoa jota viranomaisilla ei aiemmin ollut. Vaikka kuolisin nyt, niin työni jää elämään ja vaikuttaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Minulla on suuri huoli tulevista sukupolvista. Jatkossa haluaisin tukea kahden kulttuurin välissä kasvavia lapsia ja heidän vanhempiaan. (14)

2.5 Aasiasta tulleet

Työpaikka antoi mahdollisuuden ja sai minusta hyvän työntekijän

Tapasin suomalaisen mieheni ollessani opiskelemassa Yhdysvalloissa. Menimme naimisiin kotimaassani ja tulimme Suomeen vuonna 1991. Olin nuori ja Suomeen tulo oli seikkailu. Oli lama-aika eikä minulle löytynyt mitään työtä. Elimme kädestä suuhun mieheni palkalla. Suomen kielen kurssistakin jouduin tuolloin maksamaan ison

summan rahaa. Koska en halunnut olla vain kotona tekemättä mitään, päätin jatkaa opiskelua. Olin suorittanut alemman korkeakoulututkinnon Yhdysvalloissa ja päätin jatkaa Kauppakorkeakoulussa englanninkielisessä Master of Business Administration -ohjelmassa maisteriksi saakka. Valmistuin vuonna 1995, mutta en silloinkaan löytänyt koulutustani vastaavaa työtä – siivoojaksi tai sihteeriksi en halunnut mennä. Etsin työpaikkaa vuoden verran turhaan. Päätin palata kotimaahani. Olin siellä puoli vuotta yksin, minkä jälkeen mieheni tuli perässä tekemään väitöskirjaansa. Itse löysin pian työtä markkinointipäällikkönä. Seuraavan työtarjouksen ansiosta palkkani kaksinkertaistui. Työni puolesta matkustin paljon Kaakkois-Aasiassa ja pystyin hyödyntämään paikallisten kielten taitoani.

Olin kotimaassani töissä kaksi ja puoli vuotta, minkä jälkeen tuli valuuttakriisi ja menetin työpaikkani. Päätimme jälleen palata Suomeen. Olin tuolloin raskaana. Aloitin työn etsinnän kun lapsi täytti vuoden, mutta taaskaan en päässyt edes haastatteluun. Sain työtarjouksen ainoastaan Kaakkois-Aasiasta, mutta en pystynyt ottamaan sitä vastaan perheeni vuoksi. Koulutustani vastaavaa työtä oli todella vaikea saada Suomesta. Sitten tutkimuslaitoksessa, jossa mieheni oli työssä, avautui mahdollisuus tulla tekemään eräs kesken jäänyt tutkimusraportti valmiiksi. Ensimmäinen työsopimukseni oli kolme viikkoa ja koska olin tehnyt hyvää työtä, sitä pidennettiin kuukaudella. Seuraavaksi sain kolme kuukauden pituisia jatkosopimusta, sitten kuuden kuukauden ja vielä vuoden määräaikaiset sopimukset. Siinä vaiheessa minun tutkimukseni valittiin yhdeksi laitoksemme huippututkimuksista ja työni vakinaistettiin. Olen ollut tässä työssä nyt yli seitsemän vuotta ja minusta on tullut yksi Suomen maatalouspolitiikan huippuasiantuntijoista. Toimin asiantuntijana eri ministeriöille, matkustan paljon ja edustan Suomea kansainvälisissä kongresseissa. Minut on kutsuttu pitämään asiantuntijapuheenvuoro mm. Euroopan parlamenttiin. Minusta se on hyvä suoritus. Olen ensimmäisiä maahanmuuttajia, jotka ovat edustaneet Suomea kansainvälisesti, ja se on saanut myönteistä huomiota.

Suomessa ei ovi avaudu ilman että sen takana on joku tuttu. Sen jälkeen kun ovi on avautunut, on mahdollista päästä eteenpäin. Mutta ilman sitä ei mahdollisuuksia ole. Minulle oven takana seisoivat mieheni. Tämä laitos antoi minulle mahdollisuuden ja se on saanut minusta hyvän työntekijän. Erityisesti naista, joka on maahanmuuttaja ja vielä Aasiasta, ei haluta palkata. Koen, että jos olisin hakenut työtä Suomesta suoraan kotimaastani, työnsaanti olisi ollut helpompaa. Mutta Suomessa jo jonkin aikaa asuneelle aasialaiselle työnsaanti näytti mahdottomalta ainakin täällä oloni alkuvuosina. Nyt tilanne on muuttunut, kun esimerkiksi monet kiinalaiset menestyvät hyvin. Suomalaisilla on paljon ennakkoluuloja niitä kohtaan, jotka ovat tulleet tänne aviomiehen kanssa. Ajatellaan, että hän ei voi osata paljon ja naimisissa olevana hän on varmaan aina äitiyslomalla. Minua luultiin pakolaiseksi tai ostetuksi vaimoksi, miehen kynnysmatoksi joka palvelee ja huolehtii hyvin miehestään. Minuun on kohdistunut ennakkoluuloja myös sen vuoksi, että sain työpaikan mieheni ansiosta. Pätevyyttäni

epäiltiin ja mieheni aina sanoi minulle, että minun pitää suoriutua monta kertaa paremmin kuin muiden. Tein aluksi tutkimusta mieheni alaisena ja hänen suojassaan, mutta sitten kasvoin itsenäiseksi ja aloin vetää omaa tutkimusprojektia.

Suomeen tultuani kävin vuoden kielikurssilla, minkä jälkeen osasin puhekielen. Myös kotona harjoittelin suomea, vaikka kotikiellemme onkin englanti. Pystyn lukemaan ja puhumaan suomea sujuvasti, mutta kirjoittaminen on edelleen heikkoa. En pysty kirjoittamaan artikkeleita itsenäisesti vaan tarvitsen mukaan toisen kirjoittajan. Onneksi minulla on hyviä työkavereita, joiden kanssa voin yhdessä kirjoittaa suomenkielisiä artikkeleita. Työkieleni on pääasiassa englanti. Suomen kirjoittamisen opiskeluun ei ole aikaa työn, matkustelun ja jatko-opintojen vuoksi. Mieheni lisäksi kukaan muu ei ole minua auttanut, vaan olen itse ollut vahva. Olen taistellut omasta asemastani ja siitä, että minua kunnioitetaan. Sanon aina miehelleni, että minä en huku vaan minä uin. Olen tehnyt kovasti työtä ja vielä fiksulla tavalla. En anna periksi ja suoritan aina enemmän kuin mitä olen luvannut. Joissain tapauksissa ulkopuolisuudestani on ollut myös hyötyä: kun suomalaisten kiintiö johonkin seminaariin on täynnä, nainen ja kehityksmaasta kotoisin oleva tutkija otetaan usein mielellään vastaan.

Jos olisin jäänyt Yhdysvaltoihin tai kotimaahani, olisin todennäköisesti liike-elämässä. Silloin perheen ja uran yhdistäminen olisi kuitenkin vaikeaa. Palkka olisi parempi, mutta joutuisin tekemään työtä jatkuvasti. Nykyisessä työssä voin jäädä kotiin jos lapsi on sairas ja minulla on liukuva työaika. En tee kotona työasioita ellei ole pakko. Olen menestynyt hyvin tutkijana ja olen siitä iloinen. Minun asiantuntemustani tarvitaan. Lisäksi minulla on hyvä olla, koska minulla on perhe ja koti. Se antaa rauhan keskittyä myös uraan. Ilman koulutustani vastaavaa työtä en olisi viihtynyt Suomessa vaan olisin muuttanut pois. Jos haluan edetä tutkijan uralla ja saada parempaa palkkaa, tarvitsisin tohtorintutkinnon. En ole tästä hyvin innostunut, vaan voisin harkita siirtymistä esimerkiksi liike-elämään. Mietin kuitenkin, kannattaako edes yrittää, koska aikaisemmat kokemukseni työnhausta olivat niin huonoja. Suomen kieli on suuri este työpaikan vaihdolle, vaikka osaan puhua neljää kieltä sujuvasti. Minun pitäisi olla erittäin hyvä suomen kielessä ja sujuva myös ruotsissa, jota en ollenkaan vielä opiskellut. Olisi helpompi löytää työtä muista EU-maista tai Yhdysvalloista. Olen säilyttänyt kotimaani kansalaisuuden, koska haluan pitää oven avoimena myös sinne suuntaan. (10)

Kannattaa yrittää

Olin uranainen. Kotimaassani opiskelin neljä vuotta kieliä ja suoritin kandin tutkinnon. Olin viisi vuotta työssä maan isoimmassa matkatoimistossa, jonne pääsin kielitaitoni ansiosta – äidinkieleni lisäksi puhuin englantia, ranskaa ja japania. Kun läksin koti-

maastani, olin johtotehtävissä ja minulla oli 15 alaista. Yksitoista vuotta sitten, vuonna 1996, muutin Suomeen mieheni kanssa, jonka työkomennus ulkomailla päättyi. Silloin en tajunnut, kuinka vaikeaa Suomessa voisi olla. Olin tehnyt ihan hulluna töitä ja sitten yhtäkkiä en löytänyt mitään. Kun laitoin hakemuksen koulutustani ja työkokemustani vastaavaan työhön, niin en saanut edes vastausta siihen että hakemus oli tullut perille.

Onneksi tulin raskaaksi. Kun ei ollut muuta tekemistä, niin aloin opiskella kieltä ja siitä aloin päästä oikealle tielle. Menin heti kesäyliopistoon ja puolessa vuodessa suoritin suomi 1–4 kurssit ja ennen kuin lapsi syntyi, suoritin korkeimman tason. Olen yliaktiivinen ihminen. Kun hoidin lasta kotona, koti oli siisti ja ruoka laitettu, aloin miettiä mitä voisin tehdä. Puhelinmyynti ei vielä onnistunut kielen vuoksi, mutta sitten sain idean että voisin alkaa jakaa paikallislehteä. Kun lapsi oli päiväunilla, laitoin lehdet valmiiksi ja kun mies tuli kotiin, ajoin polkupyörällä ympäri kylää. Naapurikin ihmetteli, että miksi tuo äiti tekee vielä tuommoista. Mutta minulla oli usko siihen, että jos minä yritän, niin joku päivä kyllä löydän töitä – kai se lehtien jakelukin on sitä työkokemusta, jota Suomessa aina kysytään, ajattelin. Kun lapsi oli vuoden vanha, päätin hakeutua yliopistoon suomen kielen laitokselle. Siinä vaiheessa kaikki sukulaiset ja kaverit ihmettelivät päätöstäni, koska kielihän on vaan työkalu. Mutta ajattelin, että jos haluan asua Suomessa pysyvästi, on hyvä oppia kieltä ja kulttuuria. Olin nopea: puolessatoista vuodessa suoritin kaikki pakolliset kurssit ja neljässä vuodessa gradu oli valmis. Aikaisempia kieliopintojani hyväksyttiin sivuainekokonaisuuteen.

Opiskelujen rinnalla olen aina tehnyt työtä: ensin siivosin ja sitten pääsin jouluna pakkaajaksi tavarataloon. Siellä he pitivät minusta ja kysyivät, haluaisinko jäädä taloon. Aloitin kassalla ja sitten minulle annettiin monipuolisempi työ myyjänä, jossa pystyin palvelemaan turisteja eri kielillä. Seuraavaksi pääsin työhön matkatoimistoon datakäsittelijäksi. Olin joskus laittanut heille hakemuksen ja yhtenä päivänä he pyysivät haastatteluun. Heiltä oli samanniminen työntekijä lähdössä ja he kai luulivat, että kaikki samannimiset olisivat hyviä työntekijöitä. Aloitin matkatoimistossakin ihan alusta, vaikka minulla oli jo pitkä kokemus alalta. Jäin uudestaan äitiyslomalle ja valmistuin sinä aikana maisteriksi. Kun nuorin lapseni oli kaksivuotias ja olin vielä hoitovapaalla, menin Kauppakorkeaan. Ajattelin, että olen niin kansainvälinen ihminen, että en haluaisi jäädä ihan supisuomalaiseen firmaan. Suoritin MBA-tutkinnon vuodessa. Periaatteessa se on kahden vuoden ohjelma, mutta olen jo sen verran vanha, että en enää jaksanut odotella. Mutta se oli raskasta aikaa. Tein melkein kahdeksantoistatuntisia päiviä: päivittäin neljä tuntia työssä ja sen lisäksi opiskelu, johon meni viikonloputkin. Nukuin tuolloin todella vähän.

Kun valmistuin, sain kaksi työtarjousta ja valitsin tämän nykyisen työn kansainvälisessä firmassa. Tulin ensin assistentiksi ja sitten kun pomo huomasi, että tein työni hyvin, minut ylennettiin kirjanpitäjäksi ja puolitoista vuotta taloon tulon jälkeen talousjohta-

jaksi. Työni on vakituinen. Kaksi tutkintoa Suomesta sekä kielitaito lopulta auttoivat. Ilman mieheni apua olisi ollut vaikea selviytyä opiskelusta, kotitöistä ja lasten hoidosta. Myös oma äiti, vanhemmat ovat sanoneet että pitää opiskella. Kotimaassani on vaikea päästä yliopistoon, kilpailu on kova. Kun en löytänyt Suomesta työtä ja jäin kotiin, he toivoivat minun opiskelevan uuden ammatin tai perustavan oman yrityksen. Minulla on todella hyvä organisointikyky. Silloin kun halusin opiskella MBA-tutkinnon, kukaan muu ei ymmärtänyt miten se voisi olla mahdollista. Mutta asiat pitää vain suunnitella hyvin. Minä hankin Indonesiasta au pairin kotiin. Minulle jäi laatu-aikaa lasten kanssa, se oli tärkeintä – muut kotityöhän voi tehdä joku muukin. Olen myös tehokas. Opiskelin, kun lapset nukkuivat. Televisiota en ole katsonut kymmeneen vuoteen. Pitää valikoida, mikä on tärkeää ja mikä ei. Suomalaisessa yhteiskunnassa ja erityisesti talvessa selviytymisessä auttaa myös urheilu: käyn spinningissä, aerobickissä, tanssimassa ja pelaan tennistä.

Olen kohdannut paljon ennakkoluuloja. Suomessa ei ole vielä totuttu siihen, että ulkomaalainen on niin vahvasti työelämässä mukana. Usein ulkopuoliset ihmettelevät, kuinka pärjään ulkomaalaisena ja osaanko tulkata Suomen kirjanpitolakeja. Ihan kuin he eivät uskoisi, että minäkin voin lukea ja oppia – ja eihän suomalaisetkaan välttämättä tiedä kaikkea. Naisena ja ulkomaalaisena minun on pitänyt todistaa kolme kertaa enemmän kuin suomalaisen (miehen), että olen pätevä ammatillisesti. Mutta ei se haittaa vaan vahvistaa. Työpaikallani olen saanut aikaan muutoksia – turhia prosesseja on poistettu ja olen pystynyt kehittämään muidenkin työntekijöiden työnkuvaa. Ajattelen, että jokaisessa ihmisessä on vahva puoli, jos se vaan osataan käyttää hyväksi.

Kotimaassani olisin ehkä jo varatoimitusjohtaja, sillä uranousuni siellä oli nopeaa. Suomessa yhtä nuori nainen ei olisi todennäköisesti pystynyt nousemaan vastaavaan asemaan. Jos jossain vaiheessa vaihdan firmaa, joudun tekemään taas valtavasti työtä todistaakseni pätevyytteni. Mutta onneksi nyt kun on lapsia, elämän keskipiste on muuttunut. Tärkeintä on se, että kaikki sujuu ja perhe on terve. Kunhan lapset kasvavat, aion tehdä nykyistä enemmän vapaaehtoistyötä, esimerkiksi opettaa suomea maanmiehilleni ja -naisilleni. Vaikka palaisin myyjäksi, se ei olisi minulle ongelma. Työn tekeminen itsessään on tärkeää, ei niinkään palkka- tai asemataso. Sanon aina kavereilleni, että älä luovuta missään nimessä, kannattaa yrittää. (15)

Työllistin itseni omalla yrittämisellä

Opiskelin Sveitsissä hotellikoulussa kolme vuotta ja valmistuin vuonna 1991. Myös suomalainen mieheni on samalla alalla ja työ on vienyt meitä molempia ympäri maailmaa. Opiskeluaikana ja sen jälkeen olin alan töissä Sveitsissä, Japanissa ja Yhdys-

valloissa. Työskentelin isoissa konferenssihotelleissa. Vuonna 1995 tulimme Suomeen ja menimme täällä naimisiin. Mietimme, missä haluaisimme asua ja tehdä työtä, ja parin kuukauden päästä päätimme muuttaa kotimaahani. Työllistyimme aluksi perheeni omistamaan matkatoimistoon. Sen jälkeen minulle tarjottiin työtä Sheraton-hotellista ja myös mieheni työllistyi kilpailevaan yritykseen. Taloudellinen ja poliittinen tilanne kotimaassani kuitenkin heikkeni ja lopulta kaikki suomalaiset evakuoitiin. Itse olisin voinut jatkaa työssä hotellissa, mutta tulin mieheni mukana Suomeen vuonna 1998. Olimme rahattomia Suomeen tullessamme. Asuimme ensin mieheni vanhempien luona ja aloitin suomen kielen kurssin. Mieheni sai työtä hotellialalta ja samalla haimme molemmat työtä isosta kansainvälisestä hotellista. Mieheni sai koulutustaan vastaavaa työtä, mutta minulle tarjottiin vain matalaa asemaa koska en osannut suomea ja ruotsia. Olin ollut kotimaassani osastopäällikkönä enkä halunnut aloittaa urani rakentamista jälleen alusta.

Koska sopivaa työtä ei löytynyt, jatkoin suomen kielen opiskelua. Opiskelin kolme kuukautta suggestopedisellä kurssilla, minkä jälkeen selviydyin arkisista puhetilanteista jo aika hyvin. Kurssin jälkeen minuun otettiin yliopistosta yhteyttä ja pyydettiin pitämään kurssi äidinkielestäni ja kotimaani kulttuurista. Olin aiemmin toimittanut tietoni jokaiseen yliopistoon ja ammattikorkeakouluun, koska ajattelin että helpoin tapa työllistyä olisi kielten opettajana. Sain hyvää palautetta ja pidin vielä toisenkin kurssin kielestä ja yrityskulttuurista. Jo kotimaasta lähtiessäni olin suunnitellut, että jos en saisi työpaikkaa vuoden sisällä, perustaisin oman yrityksen. Huomasin ilmoituksen kurssista, joka oli suunnattu yritystä perustaville ulkomaalaisille. Osallistuin siihen ja toteutin ensimmäisen yritysideoani – aloin viedä jätetpaperia kotimaahani. Hanke lähti aluksi hyvin liikkeelle, mutta lopulta taloudelliset riskit kasvoivat liian suuriksi ja katsoin paremmaksi lopettaa. Jatkoin opettamista ja konsultointia oman yrityksen nimissä: annan yrityksille koulutusta aasialaisesta yrityskulttuurista, kommunikaatiotaidoista sekä etiketistä. Olen laajentanut toimintaa myös pitopalveluun – opetan aasialaisen ruuan valmistusta ja neuvon esimerkiksi hotelleja teemaviikkojen järjestämisessä. Olen kouluttanut mm. yritysten kokkeja sekä opettanut hotelli- ja ravintolakouluissa.

Suomen kielen riittämätön taito on minulle este työelämässä. Mahdollisuuksien mukaan markkinoin englanniksi. Yritän kuitenkin koko ajan kehittää kielitaitoani ja otan myös rohkeasti vastaan suomenkielisiä koulutustilaisuuksia. Haasteena on myös tiedon saaminen ja välittäminen. Oma verkosto ja ystävät ovat yrityksen menestymisen kannalta hyvin tärkeitä, sillä hyvien kontaktien kautta sana leviää. Myös työni laatu puhuu puolestaan ja olen ylpeä siitä. Yritän aina selviytyä tehtävistäni täydellisesti ja oppia lisää siitä, mitä suomalaiset asiakkaat toivovat. Jotta menestyisin, minun täytyy pelata omat korttini hyvin ja sopeutua suomalaisiin sekä suomalaisen työelämään. Arjessa ja yrityksessä pitää kaikki tehdä yksin. Apu on kallista ja sitä on vaikea saada. Assistentti tekee minulle vähän työtä tuntipalkalla, mutta muuten hoidan kaiken itse.

Kaksi vanhinta lastani ovat päiväkodissa ja pienin on vielä kanssani kotona. Appi- vanhemmat asuvat muualla eikä minulla ole muita läheisiä, joita voisin pyytää apuun lyhyellä varoitusajalla esimerkiksi lasten sairastuessa. Jos en saa lastenhoitajaa esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, joudun peruuttamaan sovitun koulutuksen tai pyytämään jonkun tuttavistani kouluttamaan, jolloin saan itselleni vain komission. Kotimaassani voisin helposti soittaa sukulaisille ja saada apua.

Vanhempainloma on päättymässä ja olen vähitellen aloittanut työntekoa. Yritystä täytyy markkinoida eikä kukaan muu tee sitä puolestani. Voin tehdä osan töistä kotona, esimerkiksi valmistaa materiaaleja, minkä ansiosta voin seurata lasten elämää lähempää. Mutta minun on pakko tehdä työtä, jotta selviydymme perheemme laskuista. Minun pitäisi nyt päättää, jäänkö vielä hoitovapaalle vai palaanko työhön. Mutta minulla ei ole varaa jäädä vain kotiin. Äitiysloman vuoksi olen taloudellisessa kriisissä ja minun täytyy jälleen mennä lainaamaan rahaa pankista, jotta selviydyn yrityksen juoksevista kuluista. En ole pystynyt nauttimaan rauhassa äitiyslomasta, vaan koko ajan olen huolissani ja lasken, riittävätkö rahat. Mieheni tulot riittävät kattamaan vain talon lainakulut ja muita pakollisia perheen menoja.

Suomessa olen vain yrittänyt pärjätä. En ole asemani puolesta ja taloudellisesti vielä siellä, missä haluaisin olla, vaan minun pitää jatkuvasti kehittyä. Olen oppinut suomalaisilta paljon – kuinka tehdään työtä tarkasti, suoraan ja tehokkaasti aikaa tuhlaamatta. Mutta vielä minun täytyy oppia lisää siitä, kuinka voin parhaiten toimia suomalaisten kanssa ja keneen kannattaa ottaa yhteyttä kun haluan edistää jotain asiaa. Olen onnekas siinä, että minulla on mahdollisuus tehdä työtä itsenäisesti. Monilla maahanmuuttajanaishenkilöillä ei ole siihen rohkeutta tai he eivät tiedä, kuinka he voisivat asiat järjestää niin että eivät vain löisi päätään seinään. Aion itse jatkaa nykyistä työntekoa ja etsiä yhä parempia ideoita saadakseni yritykseni menestymään. Toinen tärkeä tehtävä on lasten kasvattaminen. Kotimaassani asiat järjestyvät helposti, jos sinulla on rahaa ja tunnet oikeat ihmiset. Mutta en tiedä voisinko itse enää elää siellä, koska olen tottunut suomalaiseen systemaattiseen ja toimivaan yhteiskuntaan. Mieheni ja suomalaiset ystäväni tukevat minua. Lisäksi omat lapset ja avantouinti antavat minulle motivaatiota ja energiaa. (12)

Hyvät ystävät, opinto-ohjaaja ja omat tavoitteet ovat antaneet voimaa

Tulin Suomeen salakuljettajan kyydissä joulukuussa 1999, kahdeksan vuotta sitten. Olin tuolloin 17-vuotias ja pikkuväljeni 9-vuotias. Meidät sijoitettiin pieneen kaupunkiin ryhmäperhekotiin, koska olimme maassa ilman huoltajaa. Minä menin kevätlukukaudeksi maahanmuuttajaluokalle ja lisäksi seuraamaan yläasteelle tavallista opetusta,

vaikka en osannut suomea ollenkaan. Kotimaassani olin käynyt peruskoulun, mutta en pystynyt jatkamaan koulua maan poliittisen tilanteen vuoksi. Syksyllä Suomessa aloitin jo lukion. Aluksi kieli ja ihan erilainen kulttuuri olivat minulle vaikeita. Mutta olen pärjännyt mielestäni erittäin hyvin – olen tehnyt koko ajan töitä ja opiskellut. Ja vapaa-aikaa ei ole ollenkaan!

Alusta alkaen olin erittäin motivoitunut oppimaan suomen kieltä. Minulla oli aina suomen kielioppi kädessä ja kyselin ihmisiltä, miten tämä ja tuo sanotaan suomeksi. Samalla paikkakunnalla ei asunut muita kotimaani kansalaisia ja opin suomea kuuntelemalla. Kahden kuukauden kuluttua ohjaajat huomasivat, että aloin jo vähän ymmärtää ja puhua kieltä. Lukio oli minulle erittäin haastava, koska suomen kielen taitoni ei alussa ollut riittävä. Ensimmäinen vuosi oli pahin, mutta selvitin sen sanakirjan kanssa. Myös opettajilla oli minulle aina aikaa ja tunnin jälkeen he tulivat kysymään, olinko ymmärtänyt. Opettajat kyllä sanoivat, että voisin alussa kirjoittaa englanniksikin, mutta päätin että halusin käyttää suomea. Loppujen lopuksi lukio meni hyvin. Suoritin sen normaalissa ajassa ja kirjoitin ylioppilaaksi. Lukioaikana tein myös siivoustyötä pari kertaa viikossa – en rahan vuoksi, vaan koska halusin tehdä jotain työtä.

Kun täytin kahdeksantoista vuotta, minun piti sääntöjen mukaan muuttaa pois ryhmäperhekodista, joka oli tarkoitettu vain alaikäisille. Koin kuitenkin, että yksin asuminen olisi minulle erittäin vaikeaa, sillä en ollut koskaan asunut yksin. Minua jännitti tosi paljon, itkin ja mietin asiaa jatkuvasti. Välitunnilla opinto-ohjaaja huomasi, että jokin vaivasi minua. Hän soitti saman tien iäkkäälle äidilleen ja menimme häntä tapaamaan. Opinto-ohjaajan äitikin kaipasi seuraa ja muutin hänen luokseen. Asuin siellä lähes koko lukioajan eikä minun edes tarvinnut maksaa vuokraa tai ruokarahaa. Minulla oli hyvä tuuri. Viihdyimme hyvin yhdessä ja opin paljon suomen kieltä, vieläpä paikallista murretta, koska vanha rouva ei osannut yhtään englantia.

Isäni kuoli sodassa. Äiti ja kaksi veljeäni pääsivät Suomeen perheenyhdistämisen kautta. Perheeni asettui toiseen kaupunkiin ja muutin heidän luokseen ylioppilaaksi tultuani. Meillä oli hyvä suomalainen ystävä, eläkkeellä oleva nainen joka vapaaehtoisena opetti veljilleni suomen kieltä. Hänen avullaan pääsin työelämässä eteenpäin: hän vei minut ensin torille ja sain sieltä väliaikaista työtä. Sen jälkeen hän vei minut tuttavansa luo sairaalaan ja pääsin sinne vähäksi aikaa siivoamaan. Sitten perheemme muutti toiseen kaupunkiin ja jälleen ystävämme tuli apuun. Hänellä oli vanha tuttu työssä apteekissa ja tämän kontaktin avulla pääsin itsekin sinne vakituiseen työhön. Olen apteekissa tuoteasiantuntijana, myyn kassalla ja teen pieniä toimenpiteitä kuten verenpaineen mittausta. Kun olin ollut työssä vuoden verran, sain kannustepalkkion ahkeruudestani. Pyrin ja pääsin sairaanhoito-opistoon ja olen nyt opiskellut töiden ohella kaksi vuotta. Sairaanhoitajan opinnot olivat välillä pysähdyksissä, koska halusin suorittaa myös asioimistulkinnon tutkinnon. Se kesti vuoden verran. Teen nyt

tulkkauksia tarpeen mukaan eri puolilla Suomea, työskentelen apteekissa ja jatkan sairaanhoito-opintoja.

Asun yhdessä äitini ja veljeni kanssa. Kolme vuotta sitten ostin asunnon ja minulla on iso asuntolaina pankista. Siksi minun pitää tehdä paljon työtä. Ajattelin kuitenkin, että on parempi maksaa tavallaan itselleen kuin maksaa isoa vuoraa. Minulla on perheestäni suuri taloudellinen vastuu – maksan asunnon kulut yhdessä työssä käyvän veljeni kanssa. Äiti ei ole oppinut suomea riittävästi, jotta pääsisi edes työharjoitteluun. Lähetän myös säännöllisesti rahaa köyhille sukulaisille ja tuttaville kotimaahan.

Tulen erittäin hyvin toimeen kaikenlaisten ihmisten kanssa. Teen mielestäni töitä enemmän kuin muut työkaverit. He aina ihmettelevät, miksi teen niin paljon työtä ja joskus he ovat minusta jopa huolissaan. Mutta minä nautin työnteosta, olen huono pitämään lomia. Kotona minulla ei ole aikaa katsoa televisiota, vaan käytän jäljelle jäävän ajan lukemiseen ja läksyjen tekemiseen. Kotimaassani on paljon lukutaidottomia. Kaikilla perheillä ei ole varaa koulunkäyntiin, sillä koulupuvut, ruoka ja matkat ovat monille liian kalliita. Mutta minun isäni oli sivistynyt ihminen ja hän sekä äiti aina kannustivat meitä lapsia opiskelemaan. Opiskelu ja työnteko ovat minulle elämässä välttämättömiä, naimisiinmeno ei. En ole vielä löytänyt sopivaa miestä – sellaista, joka ei tyydy elämään toimeentulotuella ja joka ei määrää minua – enkä halua, että perhe perinteiseen tapaan järjestäisi minulle avioliiton. Ilman opiskelua ei voi saada hyvää työpaikkaa. Tähän pisteeseen pääseminen on vaatinut minulta paljon energiaa, voimaa ja työtä. En tiedä, mistä olen sen voiman saanut. Ehkä hyviltä ystäviltä jotka kannustavat, lukion opinto-ohjaajalta ja itsestäni – haluan tehdä työtä, haluan opiskella ja minulla on selvät tavoitteet. Sairaanhoitajaksi valmistumisen jälkeen tavoitteenani on opiskella terveydenhoitajaksi ja tehdä töitä Suomessa tai jonkin aikaa myös ulkomailla. Olen Suomen kansalainen, Suomi on minun toinen kotimaani ja koen, että minulla on samat mahdollisuudet ja oikeudet kuin muillakin suomalaisilla. (13)

Tuntuu arvokkaalta sanoa, että olen Suomessa työn takia

Olin pieni lapsi, kun perheeni muutti kotimaastani isäni työn takia ulkomaille. Suomessa olen kai ensimmäisen polven maahanmuuttaja. Itse pidän itseäni kuitenkin toisen polven maahanmuuttajana, koska olen viettänyt lapsuuteni synnyinmaani ulkopuolella. Ennen Suomeen tuloa vuonna 2000 olin asunut monessa eri maassa. Suoritin alemman yliopistotutkinnon Yhdysvalloissa ja tapasin sitten tulevan mieheni. Hänestä oli paras että muuttaisimme Suomeen, koska hänellä oli opinnot kesken. Alunperin halusin tulla Suomeen töihin, mutta se osoittautui vaikeaksi. Opiskelu oli sitten toiseksi paras vaihtoehto. Muutin Suomeen virallisesti vasta sen jälkeen kun sain

paikan yliopistolta. Päästyäni tänne minun piti hakea oleskelulupaa. Luvan saaminen kesti kahdeksan kuukautta, enkä sen aikana saanut tehdä ollenkaan töitä. Ja halusin tehdä töitä vain laillisesti enkä ottaa sitä riskiä, että etsisin jotain ilman lupaa. Käytin omaa rahaa, mitä olin säästänyt ollessani aikaisemmin töissä, mutta tietenkään se ei riittänyt ja olin sitten tästä poikaystävästä täysin riippuvainen. Se oli erittäin vaikeaa. Sitten kun sain luvan tehdä työtä, opetin osa-aikaisesti englantia ja samalla opiskelin. Olin aikaisemmin ollut mukana järjestötyössä ja yritin löytää samantapaista työtä vaikka vapaaehtoisena Suomesta. Oli todella suuren työn takana, että sain vihdoin harjoittelupaikan.

Yliopistossa laskettiin aikaisemmat yliopisto-opinnot mukaan tutkintoon ja pystyin valmistumaan suhteellisen nopeasti. Olen ehkä ollut vähän paremmassa asemassa siinä mielessä, että olin opiskellut englanninkielisessä maassa ja ns. hyvässä yliopistossa. Kun olin saanut gradun valmiiksi, aloin etsiä työtä ja löysin ilmoituksen yliopiston rekrytointipalvelusta. Sitten kävin haastattelussa ja työtarjous tuli tosi nopeasti. Sain työn kai monipuolisen kielitaitoni ja hyvien kirjoittamistaitojeni ansiosta. Ja kun olin asunut Suomessa melkein seitsemän vuotta, niin suomikin sujui jo hyvin. Yliopistossa oli pakko ulkomaalaisten opiskelijoiden suorittaa siihen aikaan ainakin kymmenen opintoviikkoa suomen kieltä.

Yllätyin siitä, että sain nykyisen työn niin nopeasti. Silloin kun sain työpaikan, meidän oli tarkoitus olla Suomessa enää muutama kuukausi. Ajattelin, että tämä olisi sellainen väliaikainen työpaikka – olisi jotain tekemistä ja voisin tienata rahaa. Otin työn vastaan, vaikka en ollut tyytyväinen palkkatasoon. Vaihtoehtoja ei kuitenkaan ollut. En ollenkaan ajatellut, että se olisi uran alku. On ollut yllätys, että olen päässyt nyt näin pitkälle.

Olin firman ensimmäinen ulkomaalainen työntekijä, mutta projekti jossa teen työtä on kansainvälinen. Aloitin projektityöntekijänä ja runsaan vuoden päästä minusta tehtiin projektipäällikkö. Ylennys, palkankorotus ja työn vakinaistaminen tapahtuivat, kun kerroin muuttavani ehkä pois Suomesta. Työnantaja huolestui ja huomasi, että olen tärkeä firmalle. Urakehitys vuoden aikana oli nopeaa. Minut myös palkittiin vuoden tavoitteen saavuttajan palkinnolla. Nykyinen palkkani on korkeatasoinen suhteessa ikääni ja työkokemukseeni. Luulen, että etenemistä on auttanut se, että projektin asiakas on kansainvälinen ja siihen haluttiin erityistä työn tekemisen tapaa, rohkeutta puhua enemmän ja esiintyä yleisölle, kaiken kaikkiaan laajempaa kokemuspohjaa muista kulttuureista. Koska meillä ei ole lapsia, olen myös voinut tehdä paljon enemmän työtä kuin muut työkaverini.

Isäni on aina arvostanut koulutusta ja kannustanut sekä minua että siskoani opiskelemaan. Häntä aikoinaan arvosteltiin, kun hän päätti lähettää minut eikä veljeni kansainväliseen lukioon opiskelemaan. Suomessa suurin tuki on ollut puolisoni. Sen lisäksi

minua on ajanut eteenpäin oma kunnianhimoni tai että olen tuntenut, että yliopisto on minulle pakollinen asia elämässä. Haluaisin vieläkin jatkaa opiskelua ja oppia lisää. Kun teen jotain, niin haluan tehdä sen hyvin. Ja jos joku ei toimi, niin se vetää minua enemmän puoleensa kuin kiva työ, joka sujuu helposti. Onneksi nykyisessä työssä on vielä hyvin paljon haasteita!

Kun tulin Suomeen, niin menetin tavallaan elämän suunnan. Ennen sitä minulla oli jonkinlainen idea siitä miten kouluttautuisin ja mitä tekisin. Ja kun tulin tänne niin minusta tuntui – vaikka olinkin itse tehnyt päätöksen tulla tänne ollakseni yhdessä mieheni kanssa – että hän ja tämä maa oli tavallaan vetänyt minut tieltä pois ja suunta oli hävinnyt. Se oli aika epämiellyttävä tunne. Koin vahvoja epäonnistumisen tunteita. Yhtäkkiä ei ollut työtä, en tiennyt työnsaantimahdollisuuksista, oli vaikea hakea töitä ja tuntui, että olin vahingossa tänne tulemalla heittänyt pois onnistumisen mahdollisuuden. Kaduin pian päätöstä tulla Suomeen ja tämä vaikea tilanne oli myös suuri rasitus meidän suhteellemme. Ulkomaalaisilta aina kysytään, että miksi olet olemassa. Nyt voin sanoa, että olen Suomessa koska minulla on täällä työtä. Tuntuu arvokkaammalta sanoa näin kuin että minulla on suomalainen aviopuoliso. Vihasin aikaisemmin sitä, että oma olemassaolo oli tavallaan jostain toisesta ihmisestä kiinni. Se oli nöyryyttävää. Nyt voin sanoa, että opiskelin ja valmistuin, sain työpaikan ja nyt olen täällä koska olen projektipäällikkö yhdessä firmassa. Vaikka tulin tänne ihmissuhteen takia, niin olen investoinut työpaikan saamiseen tosi paljon. Kaikki tämä ei tapahtunut pelkästään ihmissuhteen ansiosta, itse asiassa se ei ole vaikuttanut mitenkään. Se että opin suomea, kävin yliopistoa, hain työtä ja sain työpaikan on minun omaa ansiotani. Se, miten olen päässyt tähän pisteeseen, on ollut ehkä osittain sattumaa ja osittain olen seurannut erilaisia mahdollisuuksia kun niitä on tullut esille. Mutta olen tehnyt myös tosi paljon työtä. (19)

Minun velvollisuuteni on lähettää työhakemuksia

Olen koulutukseltani maanmittausinsinööri. Toimin kotimaassani 2,5 vuotta esimiestehtävissä. Tuleva mieheni vieraili Suomessa useita kertoja turistina ja ihastui maahan. Hän sai oleskeluluvan ja menimme sen jälkeen naimisiin kotimaassani. Tulin Suomeen vuonna 2001. Olen ollut täällä nyt kuusi vuotta, joista viisi vuotta äitiyslomilla ja hoitovapaalla. Lasten hoidon ohessa olen valmistautunut työelämään: olen käynyt suomen kielen kurseilla ja olen hakenut rinnastuksen tutkinnolleni. Tutkinnon rinnastaminen on mielestäni ehdotonta, jos aion saada työpaikan valtiolta tai kunnalta. Työnantaja silloin tietää, mikä koulutukseni taso on verrattuna Suomen systeemiin.

Minulla ei ollut hyviä tietoja siitä, kuinka ja minne voisin yrittää hakeutua töihin. Perhekerhossa tutustuin erääseen rouvaan, joka antoi hänen insinööriystävänsä puhe-

linnumeron. Tältä sain tietää, että Suomessa järjestetään maanmittauspäivät. Ilmoit-
tauduin tuhannen ihmisen osallistujajoukkoon. Tapasin siellä avuliaan insinöörin, joka
jatkoksa aina vastasi sähköposteihini. Hänen avullaan sain yhteyksiä, jotka johtivat
ensimmäiseen työharjoittelusopimukseeni. Seuraavan harjoittelupaikan löysin työvoi-
matoimiston avulla. Tein kaikki annetut tehtävät hyvin ja esimieheni järjesti jatkoksi
neljän kuukauden määräaikaisen työopimuksen. Koska viihdyin ja sain tehdä oman
alani töitä, tein uuden määräaikaisen työharjoittelusopimuksen samassa paikassa. Tämä
ei ollut kuitenkaan hyvä ratkaisu, koska olin jälleen palkaton työntekijä enkä saanut
haasteellisempia tehtäviä. Työharjoittelun jälkeen jouduin työttömäksi. Muutaman
kuukauden kuluttua pääsin akateemisille työttömille tarkoitettulle kurssille, mutta se-
kään ei onnistunut koska harjoittelupaikkaa minulle ei löytynyt. Koko ajan olen etsinyt
työtä – kymmenen kuukauden aikana olen lähettänyt noin viisisataa hakemusta. Olen
laittanut yli kolmekymmentä hakemusta palkattomaan työharjoitteluun eikä niitäkään
ole hyväksytty. Ensimmäistä kertaa pääsin haastatteluun, kun hain tätä nykyistä kolmen
kuukauden avustajan paikkaa. Minut valittiin, mutta myöhemmin kuulin, että hakijoita
oli ollut vain kaksi ja toinen hakijoista ei puhunut suomea edes sen vertaa kuin minä.

Virallisesti minun pitäisi pystyä tekemään Suomessa maanmittausinsinöörin töitä,
mutta käytännössä se on vaikeaa: jos haen kartoittajan tai piirtäjän työtä, minulle sa-
notaan, että olen ylikoulutettu. Kiinteistöinsinööriksi en osaa riittävästi Suomen lakia.
Edellisessä työpaikassa sanottiin, että pärjään kyllä suomen kielellä, mutta en pysty
myymään tai opettamaan suomeksi. Kielitaitoni on kehittynyt nimenomaan työssä.
Itse asiassa ainut mahdollisuus kielen harjoittamiseen on tällä hetkellä työkavereiden
kanssa, koska en enää istu hiekkalaatikolla muiden rouvien kanssa. Vaikka asuisin sata
vuotta Suomessa, niin suomen kielen taitoni ei koskaan voi olla äidinkielen veroinen.
Jos työnantaja sanoo, että minun pitää osata suomea täydellisesti, se tarkoittaa sitä
että työtä on mahdoton saada. Tiedän kuitenkin, että osaan tehdä työtehtäväni hyvin.

Suomi on korkeatasoinen teknologiamaa ja saan täällä hyvää työkokemusta. Atk-
järjestelmät ovat valtavan monipuolisia ja saan kehittää omaa osaamistani joka päivä.
Siksi pidän työnteosta täällä paljon. Olen oppinut myös käyttäytymisestä suomalaisessa
työyhteisössä, yritän olla ”samanvärisen” kuin muut: katson miten muut toimivat ja
yritän adoptoida sen mikä minulle sopii – miten haetaan työtä, miten ollaan palaverissa,
miten kirjoitetaan raportteja.

Niin kauan kuin samasta työpaikasta kilpailee Suomessa syntynyt ja täällä tutkintonsa
suorittanut henkilö, minun on todella vaikea voittaa. Mutta minun velvollisuuteni on
lähettää hakemuksia, ottaa yhteyttä työvoimatoimistoon, yrittää järjestää työharjoit-
telu tai palkkatukea. Joka päivä tarkistan netistä, onko jotain tarjolla. Minulla ei ole
mitään muuta vaihtoehtoa, sillä historiani Suomessa on lyhyt eikä minulla ole laajaa
tuttavaverkostoa. Jos haluan työtä, velvollisuuteni on tehdä jotain sen eteen. Kukaan

muu ei voi hakea työtä puolestani. Vanhempani aina kysyvät, olenko jo löytänyt sopivan työn. Minulla oli hyvä asema kotimaassani ja he toivovat, että en jättänyt maatani turhaan. Välillä kun olen todella väsynyt ja turhautunut, mieheni on minulle niin kuin veripankki. Hän tukee ja ymmärtää. Jos suurin osa suomalaisista on työssä, miksi minun pitäisi olla kotona?

Minun pitää hyväksyä se, että Suomessa opiskelleilla on huomattavasti paremmat mahdollisuudet kuin minulla. Työnantajalle on helpompaa palkata suomalainen kuin ulkomaalainen. Minulle työpaikan saaminen on tuplavaikeaa, koska olen ulkomaalainen nainen ja olen vielä teknisellä alalla. Mutta minä toivon ja odotan, että jossain vaiheessa tulee tarve ulkomaalaiselle insinöörille ja hänen kielitaidolleen esimerkiksi projektissa ulkomailla. Mutta ennen sitä vaihtoehtona ovat nämä nykyiset pätkätyöt. Ja niin kauan kuin lapset ovat koulussa, olen mieluiten työssä Suomessa.

Suomessa voi ilman työtäkin olla aktiivinen – voi opiskella, tehdä vapaaehtoistyötä, olla kulttuurikerhoissa, osallistua politiikkaan. Ja nälkää ei kenenkään tarvitse täällä nähdä. Mutta minulle työ merkitsee parempaa mieltä ja vähän enemmän rahaa. Kaikista tärkein asia minun elämässäni ovat kuitenkin lapset. Heitä varten minun pitää olla vahva ja iloinen. Etsin aina työtä, missä työmatkat ja työajat ovat lasten kannalta hyvät. Rahalla voin tarjota lapsille esimerkiksi harrastuksia, joista he nauttivat. Jos työ aiheuttaa minulle masennusta ja uupumista, niin on parempi lopettaa. Olen mieluummin työtön kuin että en hoitaisi lapsia hyvin ja koti olisi likainen. Työ aina tulee ja menee, maailmassa on miljoona työpaikkaa. Koti on ehdottomasti tärkeämpi. (25)

2.6 Afrikasta tulleet

Omat arvot ja isän unelmat ovat suunnanneet eteenpäin

Opiskelin kotimaassani opettajaksi. Työskentelin yläasteella ja myös opettajankoulutuksessa ennen Suomeen tuloani. Tulin Suomeen vuonna 1985. Olin tuolloin kihloissa Suomessa asuvan maanmieheni kanssa. Sain viisumin Suomeen osallistuakseni yliopiston pääsykokeisiin. Läpäisin kokeen ja menimme naimisiin. Ensimmäinen lapseni syntyi seuraavana vuonna ja hän meni jo varhain päiväkotiin, jotta pystyin jatkamaan opiskelua. Rahoitin opintoni työskentelemällä hotellissa kerroshoitajana. Se oli hyvä tilaisuus samalla harjoitella englantia amerikkalaisten turistien kanssa. Tuolloin opin tekemään työtä Suomessa. Suoritin kasvatustieteen maisterin opinnot, joiden osaksi hyväksyttiin joitain kotimaassani suoritettuja kursseja. Opintojen päätyttyä olisin

saanut työtä lastentarhanopettajana, mutta päätin matkustaa lasteni kanssa perhettäni tapaamaan. Viivyin kotimaassani puolitoista vuotta, pidempään kuin olin suunnitellut, sillä sain työtä luennoitsijana paikallisessa yliopistossa.

Kun palasin Suomeen, olin työtön. Sain puhuttua itseni akateemisille työttömille tarkoitettulle kurssille, vaikka siellä aluksi epäiltiin suomen kielen taitoni riittävyttä. Kurssin päätyttyä yksi kurssin vetäjistä soitti ja ehdotti työhaastattelua. Yliopistossa oli tarjolla suunnittelijan paikka ja tehtävänä oli kehittää kursseja monikulttuurisuudesta. Sain ensin kolmen kuukauden osapäiväisen työn, mutta kun kaikki sujui hyvin, työ muutettiin kokopäiväiseksi. Minut otettiin erittäin ystävällisesti vastaan. Kun laitoksen johtaja esitteli minut muille, hän totesi että työkielet laitoksessa olisivat suomi, englanti ja minun äidinkieleni. Hän jatkoi, että tämä olisi minulle hyvä tilaisuus harjoitella suomea, mutta voisin myös opettaa heille omaa kieltäni. Tein töitä kaksin verroin, koska minuun suhtauduttiin niin hienosti. Opin suomea, koska kukaan ei painostanut minua siihen.

Kuuden työvuoden jälkeen siirryin aikuiskoulutuskeskukseen. Siellä sanoin työsuhteeni irti siinä vaiheessa kun sopimukseni haluttiin säästösyistä muuttaa kokopäiväisestä osa-aikaiseksi. Harkitsin yrittäjäksi ryhtymistä, koska minulle oli jo syntynyt paljon verkostoja, mutta se kuitenkin arvelutti. Huomasin avoimen työpaikan Helsingin Sanomista. Minut valittiin yli neljänsadan hakijan joukosta. Ottaessani vastaan nykyisen työni kaupungin palveluksessa palkkani laski 500 euroa, mutta suuri etu on se, että työ on vakituinen. Työnkuvaani kuuluu monipuolisen monikulttuurisen toiminnan kuten kurssien ja seminaarien suunnittelu. Vaikka aikaisempi opettajankokemus kotimaastani ei ole näkynyt palkassani Suomessa, on siitä ollut paljon hyötyä – olen saanut ammatillista luottamusta enkä pelkää esiintymistä yleisön edessä.

Omat arvoni, kotikasvatukseni ja se, että tulin Suomeen opiskelemaan, ovat motivoineet minua. Vanhempani korostivat koulutuksen tärkeyttä. Varsinkin isääni oli iskostunut kolonialistinen mielenlaatu ja hän halusi, että me olemme hyvässä yhteiskunnallisessa asemassa. Naisena olen jo automaattisesti huono-osainen omassa maassani, yliopistokoulutus on keino nousta ylöspäin. Kun olin lähdössä Suomeen, isäni vaati minua allekirjoittamaan sopimuksen siitä, että tekisin täällä väitöskirjan. Vielä se ei ole toteutunut. Hänellä oli unelma ja minulle oli täysin selvää, että minun täytyy tehdä Suomessa todella paljon työtä ja katsoa koko ajan uralla eteenpäin. Myös mieheni oli kasvatettu samalla periaatteella. Hän kannusti minua Suomessa aluksi paljon, mutta alkoi sitten ilmeisesti kokea, että minusta tuli kilpailija opintorintamalla. Silloin hänen suhtautumisensa muuttui. Hän ei myöskään koskaan ymmärtänyt mistä puhuin, kun pyysin häntä viemään lapsia ulos – häntä ei oltu kasvatettu siihen, että mies voisi auttaa lasten hoidossa.

Kasvoin maaseudulla ja menin ensimmäistä kertaa elämässäni kaupunkiin aloittaessani yliopisto-opinnot. Uskon, että minua on auttanut menestymään myös se, että tunnen oman kulttuurini perinpohjin – pienessä kylässä kasvaessani kulttuurini ja sen arvot tulivat minulle selviksi. Olen esimerkiksi erittäin onnellinen siitä, että olen onnistunut kasvatustehtävässäni äitinä. Jos olisin jäänyt kotimaahani maisterintutkinnon jälkeen, olisin noussut johtavaan asemaan. Minulle tarjottiin jo työtä osavaltion koulutusasioiden päällikkönä. Mutta siellä yhteiskunta on korruptoitunut. Suomessa olen itsestäni tyytyväinen ja kypsytynyt ihmisenä. Olen oppinut nauttimaan yksin olemisesta ja pystyn olemaan hiljaa pitkän aikaa. Suomessa en ole johtavassa asemassa, mutta minulla on työrauha. Kun esimieheni ovat nähneet työni tuloksen ja asiakkailta tulleen palautteen, he ovat antaneet minulle tilaa. Nykyisessä työssä pystyn myös itse valitsemaan projekteja, joista pidän. Suomessa minun ei tarvitse rikastua, vaan nautin tavallisia palveluja ja olen tyytyväinen.

Erosin kymmenen avioliittovuoden jälkeen. Nyt lapset ovat muuttamassa pois kotoa ja voin keskittyä vain omaan uraani. Olen onnellinen työstäni, mutta toivon että en ole samassa paikassa eläkkeeseen saakka. Haluaisin vielä oppia jotain uutta ja päästä ylenemään urallani. Mietin, kuinka voisin hyödyntää koko asiantuntemustani. Työ kansainvälisessä järjestössä kiinnostaisi ja viimeistään eläkkeellä tekisin mielelläni työtä myös kotimaassani. Koen, että minulla on velvollisuus viedä Afrikkaan asioita, joita olen oppinut täällä. Päästäkseni tähän pisteeseen olen tehnyt lukuisia tunteja vapaaehtoistyötä ja luonut epävirallisia verkostoja. Olen leiponut vaikka kuinka paljon pullaa ja tarjonnut kahvia – nyt minun ei enää tarvitse leipoa. (1)

Olisi ollut helpompaa tulla Suomeen alaikäisenä

Kävin kotimaassani peruskoulua ja muutin perheeni kanssa toiseen Afrikan maahan kun olin kaksitoistavuotias. Isäni oli siellä työssä. Meidän oli tarkoitus palata takaisin kotimaahan, mutta emme voineet palata koska siellä alkoi sota. Varsinainen koulunkäyntini loppui siihen. Tullessani Suomeen turvapaikanhakijana vuonna 1996 olin 22-vuotias. Olisi ollut helpompaa tulla Suomeen nuorena kuin aikuisena, sillä alaikäisiä autetaan Suomessa enemmän. Olen opiskellut suomen kieltä monilla kursseilla, mutta suomi on vaikea kieli. Herkästi puhun esimerkiksi kaupassa englantia, jota puhun suomea paremmin. Siihen aikaan aikuisten piti odottaa kielikursseille pääsyä monta kuukautta, alaikäisenä olisin helposti päässyt kouluun. Minulta meni jossain vaiheessa monta kurssia myös ohi, koska äitini sairasti ja kuoli Suomessa. Se oli minulle todella raskasta aikaa enkä jaksanut pitkään aikaan käydä kursseilla. Minulla ei myöskään ole ollut suomalaisia kavereita, joiden kanssa olisin voinut harjoitella suomen kieltä. Mutta ehkä saan ystäviä helpommin sitten, kun osaan suomea paremmin ja uskallan itsekkin lähestyä ihmisiä.

Olen tehnyt Suomessa jonkun verran siivoustyötä, mutta en koskaan ajatellut että haluaisin siitä pysyvän ammatin itselleni. Kielikurssien päätyttyä olin vuoden kotona tekemättä mitään. Menin työvoimatoimistoon ja kerroin haluavani opiskella tai tehdä jotain työtä. Parin viikon päästä he soittivat minulle ja kertoivat, että päiväkodissa tarvittaisiin työntekijää. Olin epävarma kuinka selviäisin kielen puolesta, mutta työvoimatoimistosta he vakuuttivat että osasin jo riittävästi. Ensin teimme sopimuksen kuudeksi kuukaudeksi, minkä jälkeen päiväkoti halusi jatkaa sopimustani. Olen ollut nyt samassa paikassa kaksi vuotta ja he edelleen haluavat pitää minut. Ehkä he tarvitsevat minua, koska päiväkodissa on lapsia jotka puhuvat samaa kieltä kuin minä. Itse kuitenkin haluaisin myös opiskella ja saada ammatin. Päiväkodin johtaja ehdotti, että voisin hakea oppisopimuskoulutukseen ja se on minusta tosi hyvä idea. Ensin opiskelen lähihoitajaksi ja sitten haluaisin jatkaa lastenhoitajaksi. Minun täytyy vain ensin päästä läpi suomen kielen kokeesta. Mutta johtaja sanoi, että jos en pääse nyt, niin sekään ei haittaa – jatkan suomen kielen opiskelua, yritän lukea ja kirjoittaa sitä, ja voin yrittää sitten vuoden päästä uudestaan. Sen ansiosta, että olen ollut työssä, osaan kieltä jo paljon paremmin kuin aikaisemmin.

Minua ovat kannustaneet suomalaiset työkaverit ja myös oma perhe. Työssä on tosi mukavia ihmisiä, jotka aina auttavat ja sanovat, että olen ihan kuin ammattilainen. Viihdyn hyvin lasten parissa ja haluan opiskella, koska haluan tehdä jatkossakin samanlaista työtä. Uskon, että jos minulla on ammattitutkinto ja puhun suomea hyvin, löydän kyllä työpaikan. Äiti aina sanoi, että meidän lasten pitää opiskella. Hänen perheessään kaikki menivät kouluun. Äitini olisi aikoinaan halunnut jatkaa opiskelua pitemmälle, mutta hänen äitinsä halusi että hän menee naimisiin ja saa lapsia. Myös tämä elämä Suomessa auttaa minua: Kaikki ovat täällä työssä tai opiskelevat. Jos minä asun täällä, minunkin pitää opiskella ja olla työssä samalla tavalla kuin suomalaisten. Elämästä tulee sitten helpompaa.

Isäni on eläkkeellä ja minä olen vanhin lapsi. Minulla on päävastuu perheen elatuksesta. Suomi on kallis maa. Joskus olen vihainen, koska sen jälkeen kun olen maksanut vuokran ja kaikki laskut, minulle ei jää palkasta mitään itselleni. Saan saman palkan käteen nyt kuin jos olisin työtön. Mutta sanon aina, että työssä oleminen on silti parempaa kuin kotona istuminen. Olen iloinen siitä, että olen työssä ja minulla on tekemistä – koen, että olen samanlainen kuin muut suomalaiset naiset ja olen vahvemmin osa tätä yhteiskuntaa.

Vaikka asuisin edelleen kotimaassani, työ olisi minulle sielläkin tärkeä. Suomessa minulla on kuitenkin enemmän mahdollisuuksia. Uskon, että olen hyvä työntekijä ja tulen hyvin toimeen erilaisten ihmisten kanssa. Jos pääsen hakemaani kouluun, tiedän että sen läpikäyminen tulee olemaan minulle todella vaikeaa nimenomaan suomen kielen takia. Mutta silti haluan mennä – miksi en yrittäisi? Luotan siihen, että olen

vahva ja pystyn tekemään monta juttua samaan aikaan. Joskus olen vihainen itselleni siitä, että olen ollut Suomessa jo näin pitkän ajan enkä vieläkään puhu suomen kieltä hyvin. Mutta ehkä tähän on syynsä, olen kokenut elämässäni vaikeita asioita. Joskus olen myös vihainen, kun näen maahanmuuttajanuoria, jotka osaavat suomea hyvin, mutta jotka eivät silti opiskele tai tyytyvät helppoon tutkintoon.

Suomessa olen nähnyt, että on mahdollista olla naimisissa ja äiti, sekä tehdä työtä tai opiskella samaan aikaan. Minä uskon, että me muualta muuttaneet naiset voimme tehdä täällä ihan samalla tavalla. Suomessa on rauhallista ja olen tyytyväinen elämäni täällä. En näe syytä, miksi muuttaisin täältä pois ja aloittaisin uutta elämää muualla. (18)

Seuraavaksi luvuissa 3, 4 ja 5 tarkastelen haastateltavien näkemyksiä ja kokemuksia tasa-arvosta ja naisen asemasta Suomessa, perheen ja työn suhteesta, suomalaisesta työyhteisöstä ja menestymisestä.

Tasa-arvon ”mallimaassa”

3

3.1 Naisena Suomessa

Mitä kauempaa haastateltavat naiset olivat ja mitä erilaisemmassa sukupuolijärjestelmässä Suomeen verrattuna he olivat kasvaneet, sitä tavallisemmin he kokivat Suomessa olevan heille enemmän mahdollisuuksia naisina. Useimmissa tapauksissa he kertoivat myös käsitystensä naisen asemasta ja roolista muuttuneen. Esimerkiksi Etelä-Amerikasta kotoisin oleva haastateltu kuvasi: ”Kotimaassani naisen paikka on kotona lapsia hoitamassa. Jos en olisi muuttanut Suomeen ja nähnyt kuinka itsenäisiä suomalaiset naiset ovat, olisin edelleen jossain määrin miehen tossun alla. Olen oppinut suomalaisilta paljon siitä, kuinka he toimivat perheiden ja miesten ja muidenkin asioiden kanssa. Siksi minun (suomalainen) aviomieheni onkin oikein mukava vaimo! Kun menemme lomalle kotimaahani, sukulaiseni ovat kauhuissaan nähdessään hänen vaihtavan vaippoja ja syöttävän lasta. Suomalaiset naiset ovat minusta vahvempia kuin miehet. Naiset tekevät päätökset perheissä – minne mennään lomalle, miten raha käytetään jne... Suomalaiset miehet odottavat vaimonsa kertovan kuinka korkealle heidän pitää hypätä ja sitten he hyppäävät. Mutta minä pidän siitä, pidän siitä todella paljon, se on mahtavaa!” (16:22)

Suomalaisten naisten nähdään asettavan miehilleen rajoja ja sääntöjä esimerkiksi kodin- ja lastenhoitoon liittyen. ”Suomessa naisten oletetaan olevan tasa-arvoisia. Tavallinen suomalainen nainen on kovempi eläin kuin minä. Hän pystyy helpommin sanomaan miehelleen, että tämän pitää jäädä kotiin hoitamaan sairasta lasta sen jälkeen kun hän itse on ollut kotona kolme päivää. Minua ei ole kasvatettu sellaiseen.” (4:19–20) Suomalaisten naisten uskotaan vahvuutensa ansiosta selviytyvän samoista asioista kuin miestenkin. Eteläeurooppalainen nainen esimerkiksi hämmästeli sitä,

että hänen esihenkilönsä oli nainen – omassa maassaan hän ei ollut koskaan kokenut vastaavaa. Suomessa naisilla nähdään olevan samat oikeudet kuin miehillä ja useimmat haastateltavat pitivät naisia tasa-arvoisina miesten kanssa – lukuun ottamatta naisten alhaisempaa palkkatasoa, mitä monet hämmästelivät. Suomalaisten naisten ulkoinen olemus on yhtäältä koettu epänaissellisenä, toisaalta vapauttavana.

Esimerkiksi eteläamerikkalainen nainen selitti: ”Joskus suomalaiset naiset haluavat olla niin tasa-arvoisia, että he unohtavat olla feminiinisiä. Nyt kuitenkin ymmärrän, miksi suomalaiset naiset eivät käytä meikkiä – täytyy olla käytännöllinen. Mutta kotimaassani se on mahdotonta. Jos haluat siellä hyvän työn, pitää näyttää Barbilta ja käyttäytyä kuin Barbi... Siinä mielessä tämä on mukava, rento ympäristö, missä voi olla miten haluaa... Voin pukeutua miten haluan eikä hiuksiakaan ole pakko harjata ja miehet hyväksyvät minut sellaisena kuin olen, se on tässä parasta!” (14:29)

Haastatteluissa myös kyseenalaistetaan suomalaisten naisten tasa-arvovaatimuksia ja nähdään, että niissä mennään joskus liian pitkälle. Joidenkin haastateltavien mukaan suomalaiset naiset haluavat tehdä liian paljon asioita itse – jos suomalaiset naiset korjaavat itse autot ja tekevät remontit, miehelle ei jää enää mitään tekemistä. Eräs eurooppalainen nainen totesi, että suomalaiset naiset ovat riisuneet miehen ritarillisuuden ja antaneet heille mahdollisuuden käyttää naisia hyväksi. Toinen nainen kertoi, että hänen kotimaassaan ”naiset ovat paitsi tasa-arvoisia, miehet ovat heille myös hyvin kohteliaita. Miehet ovat ritarillisia ja naisia pidetään kuin kämmenellä, esim. riisutaan takkia ja annetaan kukkia ilman mitään taka-ajatuksia”. (27:24) Pohjoisamerikkalainen nainen puolestaan oli huomannut, että suomalaiset naiset suorastaan taistelevat siitä että mies ei ravintolassa maksa heidän ateriaansa. Tässä ei hänen mukaansa kuitenkaan ole mitään tasa-arvoista, koska mies todennäköisesti kuitenkin ansaitsee naista paremmin. Ylipäätään Suomeen toivottiin parempaa tapakasvatusta – vanhempien ihmisten ja naisten kunnioitusta.

Muutamit haastateltavista kokivat, että heidän asemansa naisina oli Suomessa selvästi huonompi kuin aiemmin kotimaassa – ei ainoastaan edellä mainitun vähäisemmän nais-sukupuolen huomioimisen, vaan myös maahanmuuttajuuden vuoksi: ”Nöyremmäksi tulee Suomessa naisena. Olin kotimaassani tasa-arvoisessa asemassa miesten kanssa ja palkkani oli sama. Mutta täällä minun täytyy taistella palkkani edestä ja olla nöyrä myös sen vuoksi, että olen maahanmuuttajataustainen. Täällä minun täytyy nöyristellä sekä miesten että naisten edessä, kotimaassa tätä tarvetta ei ollut. Siellä saman koulutuksen saaneelle miehelle ja naiselle palkka oli tasan tarkkaan sama.” (6:24–25)

Sukupuolten välistä tasa-arvoa pohdittaessa myös omia kulttuurisia arvoja pidetään tärkeinä: ”Arvostan sitä, että suomalainen nainen voi mennä, mutta olen myös nähnyt suomalaisten äitien ja lasten suhteissa asioita joista en itse tykkää. Minä olen saanut

selkeän roolimallin siitä, että äidin pitää hoitaa koti. Minä en halua sellaista tasa-arvoa ja työnjakoa, että minä pesen lautaset kaksi päivää viikossa ja sinä peset sitten. Minä tykkään kodinhoidosta enkä ikinä opi vaihtamaan auton rengasta. Minulle tärkeää on oikeudenmukaisuus. Minä en sulautunut, vaan olen poiminut sellaisia mahdollisuuksia, joita sain naisena Suomessa. Mutta olen myös pitänyt kiinni niistä arvoista, joihin minua on kotimaassa opetettu ja joista minä pidän.” (1:24)

Monet haastatelluista kertoivat kokevansa, että äiteinä he halusivat huolehtia perheen hyvinvoinnista, siitä että ruoka oli valmiina odottamassa kun lapset tulivat kotiin ja koti siisti. Perheestä huolehtiminen oli perusvelvollisuus, vaikka äiti samalla rakentaisikin omaa uraansa. Suomalaisten naisten työtahtia ihmeteltiin ja jossain määrin sääliteltiin sitä, että suomalainen nainen on niin urakeskeinen ja saattaa elää esimerkiksi perheettömänä. Mutta suomalaisen elämän työpainotteisuus oli heijastunut myös joidenkin haastateltavien elämään negatiivisesti, kuten esimerkiksi entisen Neuvostoliiton alueelta tullut nainen kertoi: ”Monet sanovat, että Suomessa on yksinäisiä ihmisiä. Minä ymmärrän miksi se on yksinäistä – he tekevät yötä päivää töitä. Minusta työelämän ja perheen tasapainon löytäminen on erittäin tärkeää. Mutta minullakin tämän urakan rakentaminen on vienyt minun henkilökohtaisen elämän, siihen ei ollut enää aikaa.”

Toinen entisestä Neuvostoliitosta muuttanut nainen totesi, että Suomessa on helpompi elää yksinäisenä naisena esimerkiksi eron jälkeen kuin kotimaassa olisi ollut – siellä pidettiin hyvin tärkeänä, että naisella oli ”joku mies”. Aasiasta tullut musliminainen puolestaan totesi, että Suomessa on hyvä elää, koska täällä ei tarvitse mennä naimisiin jos ei halua. Toisaalta hän oli vihainen veljelleen, joka oli mennyt naimisiin suomalaisen naisen kanssa – koska naisena hänen ei sallittaisi mennä naimisiin suomalaisen ei-muslimin kanssa, tasa-arvon nimissä olisi hänen veljensä pitänyt toimia samoin. Oman yhteisönsä miehiin hän taas ei ollut tyytyväinen: ”He ovat täällä hyvin harvoin koulutettuja, tai hyvin harvoin he haluavat opiskella tai tehdä töitä. Suurin osa haluaa elää toimeentulotuella, mitä minä en hyväksy. Ja toisaalta minä en halua, että mies määrää minua.” (13:24)

3.2 Perhe ja työ

Työn merkitystä pidettiin kotoutumisen, kielen oppimisen ja verkostojen syntymisen kannalta keskeisenä. Työn ulkopuolella suomalaisiin on vaikea tutustua – ellei satu olemaan koiran omistaja. Työ tasapainottaa mielentilaa ja se on myös elämän kriisivaiheissa tärkeä elämässä kiinni pitävä tekijä: ”Eroprosessin aikana ja jopa ennen sitä, kun elämässä meni kaikki huonosti, ainoa asia on että työpaikka on säilynyt ja siellä kaikki menee hyvin. Se on ollut sellainen ironinen asia, että kun muuten elämässä voi olla kaikki pilalla, niin kuitenkin työelämässä on paljon enemmän onnistumisen

kokemuksia. Sen takia minä haluan nyt keskittyä siihen, koska sen minä osaan ja menestyn siinä.” (19:30)

Useat naiset korostivat sitä, että heille koti ja perhe oli vähintään yhtä tärkeä kuin työ: ”Minä luulen, että minulle on tulevaisuudessa tarkoitettu lapsia ja se on elämäni tarkoitus, vaikka pidänkin työstäni todella paljon. Mutta tästä on vaikea puhua työyhteisössä, koska suomalaiset naiset suhtautuvat niin hirveän epäluuloisesti siihen, jos nainen haluaa jäädä kotiin lasten kanssa. Meidän työyhteisössä on paljon vahvoja feministejä.” (2:33–34) Lasten saaminen oli muuttanut monen haastatellun naisen arvoja ja elämän keskipistettä. Nainen ei Suomessa ole kuitenkaan täysin arvostettu, mikäli hän ei ole työssäkäyvä – pelkkä äidin tai kotirouvan rooli ei haastateltujen mukaan Suomessa riitä: ”Luulin, että Suomi on tasa-arvon mallimaa, mutta huomasinkin, että suomalaisessa yhteiskunnassa on paljon piilevää epätasa-arvoa. Olin kuvitellut, että naiset Suomessa ovat todella voimaantuneita, mutta huomasin että välttämättä ei olekaan niin. Aloin nähdä oman (lapsuuden)perheeni toisten silmälasien kautta. Olen aina ajatellut, että voi kun meillä on kotimaassa se vanha kaava, että naiset kokkaavat ja miehet tekevät töitä. Mutta täytyy sanoa, että ne ovat vain ne ulkoiset tekijät. Se, miten paljon nainen on voimaantunut omassa perheessä, ei korreloi suoraan sen kanssa oletko työssä vai etkö. Mun mielestä suomalainen tasa-arvoajattelu on takertunut siihen ulkoiseen, miltä asiat näyttää. Mutta annetaanko ihmisille tavallaan se individuaalinen mahdollisuus itse päättää, haluaako olla töissä. Loppujen lopuksi ei anneta arvoa sille, jos äiti on vaan kotona lasten kanssa. Kotimaassa minulla oli pappi, joka puhui siitä että pitäisi maailmassa antaa enemmän arvoa ihmisille, jotka tekevät ihmisiä. Tällaista puhetapaa en ole koskaan vielä kuullut Suomessa, vaikka tämä on niin tasa-arvoinen maa – ainakin jos katsotaan prosentuaalisesti missä kaikkialla naisia on ja mitä mahdollisuuksia heillä on. Näen nyt kriittisemmin, mitä tasa-arvo ihan oikeasti tarkoittaa. Pitäisi olla tasa-arvoinen sen mukaan mitä itse haluaa eikä mihin painostetaan. Kyllä Suomessakin äitiyttä kunnioitetaan ja sitä että lapsista huolehditaan. Mutta työnimikkeenä ei riitä äiti, vaan pitää olla äiti ja jotain. Minun kotimaassani äiti taas selvästi riittää. Pystyykö itse valitsemaan sen, mitä haluaa tehdä, on se suuri kysymys.” (2:34–35)

Mutta hyvin patriarkalisessa kulttuurissa kasvanut nainen koki tilanteen täysin päinvastaisena: ”Sen jälkeen kun tulin Suomeen, olen alkanut ajatella että nainen saa olla myös naisellinen ja haluta myös nämä tyypilliset naisten asiat kuten perheen ja lapset... Ehkä sen takia, että olen muuten asunut sellaisissa maissa missä ei ole tasa-arvoa ollenkaan. On pitänyt niin voimakkaasti vaan vastustaa kaikkia stereotyyppisiä, että olen alkanut vihata niitä niin paljon ja samalla aliarvostaa niitä naisia, jotka haluaa jäädä kotiin hoitamaan lapsia. Se ei ole niin kuin feministinen valinta. Mutta nyt mä näen kun olen asunut Suomessa, että nainen saa valita näin jos haluaa. Se on oikeasti ehkä tasa-arvoisempi tilanne... Kotimaassani moderni, feministinen, koulutettu nainen vastustaa kaikkia näitä perinteisiä rooleja ja odotuksia.” (19:31–32)

Suomalaisen yhteiskunnan malli naisten ja miesten työssäkäynnistä painostaa, mutta myös positiivisesti kannustaa maahanmuuttajanaisia työntekoon. Kuten afrikkalainen nainen totesi, ”Elämä täällä Suomessa auttaa minua. Kaikki ihmiset ovat työssä tai opiskelevat, minun pitää elää täällä samoin kuin muidenkin.” (18:24) Osa naisista kertoi nähneensä ja ymmärtäneensä vasta Suomessa, että on mahdollista jatkaa työntekoa naimisiin menon ja lasten saamisen jälkeenkin.

Myös suomalaiset aviopuolisot odottavat vaimojensa tekevän ansiotyötä, mikä saattaa joissakin tapauksissa olla ristiriidassa äitien omien perimmäisten toiveiden kanssa. Työnteko ei ole kaikille maahanmuuttajanaيسille ensisijainen tavoite. Eräs haastateltava kiinnitti huomiota esimerkiksi ikääntyvien maahanmuuttajanaisten ongelmiin: ”Minun kotimaassani naiset menevät eläkkeelle 50–55-vuotiaina, he eivät voi ajatella menevänsä siinä vaiheessa täällä Suomessa opiskelemaan. Mutta Suomessa eläkeikä on korkea, valtio haluaa että ihmiset työskentelevät kuolemaan asti. Mutta mummoja väsyttää.” (7:38)

Haastateltavat arvostavat Suomessa mahdollisuutta pitää kunnan äitiysloma ja jäädä kotiin hoitamaan lapsia jopa kolmeksi vuodeksi ilman että menettää työpaikan. Lisäksi arvostetaan mahdollisuutta tehdä lyhyempää työpäivää, joustavia työaikoja sekä työaikapankkikäytäntöä. Eräs nainen totesi, että hän yrittää aina ensisijaisesti etsiä työtä kunnan palveluksesta missä työajat ovat säännölliset sekä hyvien kulkuyhteyksien päästä kotoa, jotta hän pystyy helpommin järjestämään lasten hoitoasiat ja viettämään aikaa heidän kanssaan. Tutkimuksessa mukana olleet yrittäjänaiset olivat tyytyväisiä oman yrittämisen tuomaan vapauteen yhdistää perhettä ja työtä joustavammin, vaikkakin yrittäjän täytyy olla valmis hoitamaan asioita jopa äitiysloman aikana. Monet haastatellut naiset katsoivat, että työntekijää Suomessa kunnioitetaan myös ihmisenä ja hyväksytään se, että hänellä on perhe ja muutakin elämää kuin työ. Yhdysvalloissa olleet naiset vertasivat Suomen ja Yhdysvaltojen työkuultuuria ja toivat esiin valtavan eron työmäärässä ja esimerkiksi lomien pituudessa.

Vaikka Suomessa lapsiperheet saavatkin paljon tukea yhteiskunnalta, haastatellut perheelliset naiset kertoivat siitä, kuinka rankkaa työn tai erityisesti opiskelun ja perheen yhdistäminen oli heille ollut. Usein vasta lasten ollessa nukkumassa he pystyivät keskittymään omiin tehtäviinsä, jolloin omat yöunet saattoivat jäädä todella lyhyiksi. Ongelmiksi suomalaisessa järjestelmässä nähtiin lasten pitkät kesälomat ja lyhyet koulupäivät. Erityisesti yksinhuoltajavanhempien on haasteellista järjestää lasten hoito ja valvonta pitkinä vapaa-aikoina, ja kouluihin toivottiin lisää iltapäivätoimintaa.

4 Työyhteisön jäsenenä

4.1 Suomalainen työkuultuuri

Monet haastatellut naiset painottivat suomalaisen työtavan sopivan heille: ”Kotimaasani minun mielestäni he ovat laiskoja, työn tekeminen ei ole tehokasta. Jos sanon siellä, että jonkun pitäisi olla valmiina viikon kuluttua, niin sitä ei ole sitten tehty ollenkaan. Täällä kun annan tehtävän sihteerille, niin hän palauttaa jo samana päivänä sen minulle valmiina takaisin. Minulle sopii hyvin se, että täällä on hyvin tehokasta.” (10:15) Suomalaista työtapaa pidettiin yleisesti ottaen rehellisenä ja avoimena. Suomalaiset ovat täsmällisiä, he tulevat ajoissa sovittuihin tapaamisiin ja tekevät mitä ovat luvanneet sovituksessa aikataulussa. Suomalainen yhteiskunta toimii järjestelmällisesti ja byrokratiaa on vain kohtuullisesti. Ilmapiiri koetaan suomalaisilla työpaikoilla epämuodolliseksi: johtotasolla oleviakin on helppo lähestyä ja pukeutuminen työssä on usein epäformaalia. Työajat ainakin kuntapuolella ovat myös säännölliset ja väki ”joskus odottaa avain kourassa koska kello tulee 15.45”, eräs nainen totesi – hänen kotimaassaan töitä tehdään kelloon katsomatta, osittain siksi että työtunnit korvataan siellä rahalla.

Suomalainen päätöksenteko tapahtuu hitaasti ja vaatii paljon palavereja. Eräs nainen valitti: ”Minä haluaisin toimia heti, mutta Suomessa ei toimita niin. Nyt olen oppinut suomalaisilta, että mietin nyt vuoden etukäteen, suunnittelen paljon tarkemmin kuin ennen, haen tukijoukkoja paljon aikaisemmin. Ihmiset ovat hitaita, heille pitää alkaa puhua asioista puoli vuotta tai vuosi aikaisemmin. Minun pitää järjestää oma pääni eri tavalla eikä vain niin, että soitan tänään ja haluan vastauksen.” (7:23) Toinen nainen arveli, että päätöksenteko on hidasta, koska kukaan ei halua ottaa niskoilleen mahdollisia virheitä.

Joidenkin naisten mielestä on ollut vaikea ymmärtää ja sopeutua siihen, että suomalaiset pitävät niin tarkkaan yksityiselämän ja työelämän erillisinä. ”Ihmiset on hyvin kylmiä erityisesti talvella. Ne ei osaa seurustella tai ne ei osaa olla empaattisia. Minun kulttuurissani työyhteisöön kuuluu, että puhutaan ja välitetään, ollaan hyväksytyjä. Spontaanisesti kerrotaan omia asioita. Mutta täällä minulla on ollut semmoinen olo monta kertaa, että on yhtä hailee olenko minä olemassa, minua ei huomata ollenkaan. Oli kulttuurishokki tulla maahan, missä hyvin tarkkaan mietitään milloin puhut ja mitä puhut.” (8:15) Toinen nainen kiteytti, että ”ei ketään kiinnosta sun perhe-elämäsi, tärkeämpää on se miten töissä pärjää”. Suomalaiset työtoverit pitävät etäisyyttä, ovat hiljaisia, arkoja, eivät puhu tunteistaan ja heidän kanssaan on vaikea ystävystyä. Työtoverit eivät aina edes tervehdi toisiaan ja samassa työhuoneessa olevat työkaverit eivät keskustele keskenään, vaan lähettävät toisilleen sähköposteja. Aasialainen nainen arveli, että asioiden hoitaminen olisi tehokkaampaa jos istuttaisiin kasvotusten ja puhuttaisiin asiat läpi, niin että ei tarvitsisi lähetellä sähköposteja edestakaisin. Hän oli myös päättänyt tervehtiä ja hymyillä kaikille vaikka siihen ei vastattaisikaan. Sama nainen totesi myös, että suomalaisessa työyhteisössä on vaikea sulattaa virheitä, mutta hän oli taas omassa kulttuurissaan oppinut suvaitsevaisuutta ja sitä, että jokaisen työntekijän heikot ja vahvat puolet pitää vain tunnistaa. Suomalaisessa työkuultuurissa työhön liittyvät kiistat otetaan helposti hyvin henkilökohtaisesti.

Eurooppalainen nainen valitti, että suomalaiset ottavat elämän liian vakavasti ja ajattelevat, että aina kaiken pitäisi onnistua ja kärsivät sitten burn outista. Hän koki, että katolisissa maissa ihmissuhteet ovat tärkeämpiä kuin protestanttisissa maissa – katolisuus vaikuttaa ihmisten mentaliteettiin siten, että halutaan välttää toisen loukkamista ja päinvastoin miellyttää toista ihmistä, jolloin esimerkiksi small talk on hyvin tärkeää. Haastatellut naiset olisivat halunneet yhteydenpitoa työkavereiden kanssa myös vapaa-ajalla. Eräs nainen kertoi, kuinka hän oli monta kertaa kutsunut työkavereita kotiinsa kahville ja he olivat tulleetkin, mutta häntä ei oltu koskaan kutsuttu suomalaisten koteihin. Välittömämpää vuorovaikutusta ja avoimuutta suomalaisten kanssa toivottiin.

Eräs haastateltava ihmetteli, että työkavereiden huoneeseen ei voi mennä noin vain keskustelemaan, vaan heidän kanssaan pitää sopia etukäteen tapaamisaika. Työpaikoilla hänen kotimaassaan oli myös ihan tavallista antaa työkavereille pieniä lahjoja esimerkiksi kiitoksena, mutta Suomessa lahjojen antaminen rajoittuu läksiäislahjoihin. Hän ihmetteli myös tarkkaan määriteltyjä kahvitaukoja ja kuinka paljon niitä Suomessa kunnioitetaan – hänen kotimaassaan voi vapaasti ottaa tai olla ottamatta kahvia silloin kuin halusi. (25:20–21) Myös eurooppalainen nainen kertoi alkuhämmennyksestään kahvitaukojen suhteen: ”Ensimmäisessä työpaikassani huomasin, että päivän mittaan ihmiset häipyivät johonkin ja minä tein töitä. Sitten meni varmasti pari viikkoa kun

yksi japanilainen sanoi, miksi sinä et tule ikinä kahville. Mä kysyin, mille kahville. No, kun kello on yhdeksän, on kahvi. Mä sanoin, että en tiennyt. No, sitten menin kerran kello yhdeksän kahville. Meni taas pari päivää ja sama kaveri sanoi, että no, sä et käy iltapäiväkahvilla, kello kaksi on kahvi. Mikä kahvi, ihmettelin taas. Siellä kaikki kokoontuivat eikä kukaan sanonut minulle. Lounaalla olin kyllä käynyt ihmisten kanssa puoli kahdeltatoista... Olin aika shokissa – miten voi olla tauko kello yhdeksältä, yhdeltätoista–kahdeltatoista toinen tauko ja kahdelta vielä yksi, kun tehdään töitä kahdeksasta kolmeen tai yhdeksästä neljään? Miten voi olla niin monta taukoa? Milloin ehditään tehdä töitä?” (27:21–22)

Suomalaisten suoruus koettiin toisaalta hyvänä, toisaalta jopa loukkaavana. Eräs nainen olisi kaivannut suurempaa hienotunteisuutta siihen, kuinka ja missä tilanteessa työntekijälle esimerkiksi huomautetaan asioista jotka olisi pitänyt tehdä toisin. Hänellä oli omakohtainen kokemus siitä, että hänelle huudettiin tehdystä virheestä toisten kuullen kahvihuoneessa. Ylipääntään kiroilu työyhteisössä, kohteliaisuuden ja hienotunteisuuden puute tai vaikkapa röyhtäily ja kahvin ääneen ryystäminen kahvipöydässä tuntuivat loukkaavilta. Hoitoalalla oleva nainen puolestaan selitti, että hänen kulttuurissaan ei ole tapana kertoa potilaalle tai hänen lähiomaisilleen potilaan vakavaa sairautta. Suomessa maahanmuuttajapotilaiden omaiset ovat joskus olleet kauhuissaan ja vihaisia, kun potilaalle on kerrottu esimerkiksi syöpädiagnoosi.

4.2 Haasteita ja onnistumisia

Yleensä naiset kertoivat, että heihin oli työyhteisössä suhtauduttu hyvin, uteliaasti ja kannustavasti. Esimiehet, jotka osoittivat luottamusta ja antoivat heille tilaa, saivat naisilta paljon kiitosta. Tutun esimiehen vaihtuminen aiheutti heille ylimääräistä jännitystä. Syrjinnän kokemuksia työyhteisössä tuotiin esille vähemmän. Usein kyseessä saattoi silloinkin olla ajattelemattomuus suomalaisten työtovereiden taholta – kenellekään ei esimerkiksi ollut tullut mieleen selittää perusteellisesti palaveripaikan sijaintia tai ei oltu ajateltu sitä, että periaatteessa tasa-arvoinen toimintatapa työpaikalla ei ole sitä automaattisesti maahanmuuttajan kohdalla. Esimerkkinä tästä eräs haastateltava mainitsi muistiodien kirjoittamisen kierrättämisen palavereissa. Hän koki, että vaatimus kirjoittamisesta ei ollut hänen kohdallaan oikeudenmukainen eikä tasa-arvoinen, koska tehtävä oli hänelle ainakin alkuvaiheessa liian vaativa. Hänen mahdollisuutensa selviytyä tehtävästä eivät olleet samat kuin suomalaisilla. (2:6–7)

Haastatteluissa kerrottiin myös selvistä syrjinnän kokemuksista. Eräs nainen totesi, että ”olen saanut tuntea että en kuulu heihin (työyhteisöön). He kyllä olivat niin sivistyneitä ihmisiä, että muodollisuuden vuoksi totta kai kuuluin joukkoon, mutta joskus

olen tuntenut että minä olin aina viimeinen jolle jotakin kerrottiin, tyyliin ai, eiks me olla vielä sulle kerrottu”. Toiselle haastatellulle työtoveri oli tokaissut, että tämä ei saisi opettaa suomalaisia vaan ainoastaan maahanmuuttajia, huolimatta naisen virallisesta pätevyydestä. Eräs haastateltava myös kertoi, että kun hänen työyhteisössään huomattiin rahaa hävinneen, epäilyt kohdistuivat automaattisesti ensimmäisenä häneen kunnes todellinen varas löytyi. Haastatellut toivat esiin, että työnantajan on helppo käyttää maahanmuuttajaa hyväksi – antaa hänelle huonoimmat työvuorot, antaa hänen tehdä ylipitkää päivää tai kieltää häntä osallistumasta lisäkoulutukseen työajalla. Maahanmuuttaja on haavoittuvaisempi kuin suomalainen työntekijä, koska hän ei tunne ammattiliiton toimintaa ja omia oikeuksiaan työntekijänä. Kielitaito voi myös olla huono ja hän saattaa pelätä menettävänsä työnsä, mikäli hän valittaa työoloista. Myös neuvontapalveluissa on ongelmia: ”Jos ihminen ei kysy, hänelle ei vastata. Mutta kun maahanmuuttaja ei yleensä pysty kysymään, hän jää ilman tietoa. Kukaan ei ajattele, että pitäisi kertoa kaikki tarvittava jotta ihminen osaa toimia. Ihminen voi olla monta vuotta ilman tukea, joka hänelle olisi kuulunut, koska kukaan ei ole kertonut hänelle siitä mahdollisuudesta.” (7:36–37)

Haastatellut naiset asettivat itse itselleen korkeita tavoitteita ja he myös kokivat, että heillä ei ollut varaa virheisiin. Naiset korostivat, että heidän täytyy tehdä työtä monin verroin enemmän kuin suomalaisten pystyäkseen osoittamaan, että heitä tarvitaan ja että he eivät leimautuisi maahanmuuttajiksi negatiivisessa mielessä. Parissa haastattelussa tuli esiin työn vaativuuden, korkean tavoitetasen sekä muiden henkilökohtaisten elämän ongelmien aiheuttama työssä uupuminen. Joillekin oli myös uutta tehdä työtä täyspäiväisesti, mikä saattoi varsinkin aluksi tuntua raskaalta.

Mutta maahanmuuttajataustasta voi jossain mielessä olla työssä myös hyötyä. Eräs nainen totesi, että hän voi tehdä virheitä ja ”hullutella” esimerkiksi kouluttaessaan juuri sen vuoksi, että hän on maahanmuuttaja. Maahanmuuttajataustainen työntekijä saa myös helposti asiantuntijan roolin maahanmuuttokysymyksissä ja kansainvälistymisasioissa. Aasialainen nainen totesi, että hän koki saavansa enemmän tilaa sen vuoksi että hän ei ole suomalainen: hyväksytään helpommin, kun hän sanoo jotain tai käyttäytyy tietyllä tavalla. Esimerkiksi ystävällisyyttä, rehellisyyttä tai avoimuutta ei hänen mielestään kyseenalaisteta niin paljon kuin jos joku suomalainen tekisi samaa. (19:18) Osalla naisista oli hyötyä myös monipuolisesta kielitaidosta ja mikäli he työskentelivät kansainvälisessä projektissa, oma kansainvälinen tausta ja monipuolinen kulttuurinen osaaminen koettiin eduksi. Jotkut naisista puolestaan toivat esiin, että koska he puhuivat sujuvasti suomea eivätkä erottuneet suomalaisista ulkonäkönsä puolesta, heitä ei mielletty maahanmuuttajiksi. Eräs naisista esimerkiksi kertoi olleensa työryhmässä, jossa häntä ei koettu maahanmuuttajien edustajaksi – sinne haluttiin saada joku ”oikea”, Aasiasta tai Afrikasta kotoisin oleva maahanmuuttaja. (17:12)

Suomalaisia palkkoja pidettiin yleisesti ottaen alhaisina, mutta sinänsä oman palkkasumman oikeudenmukaisuuteen luotettiin: haastatellut naiset kokivat, että he pääosin saivat samanlaista palkkaa kuin muut vastaavista tehtävistä samalla työpaikalla ja että Suomessa palkka maksetaan ”taulukon mukaan”. Palkan uskottiin nousevan koulutuksen myötä myös omalla kohdalla. Ylipäätään Suomen lakeihin näytettiin luotettavan ja siihen, että mahdollisten väärinkäytösten ja ongelmien ilmetessä työntekijän on mahdollista valittaa ja saada itselleen oikeutta esimerkiksi työoloihin liittyvissä kysymyksissä. Suomi nähtiin oikeusvaltiona, missä maahanmuuttajilla on samat oikeudet kuin suomalaisillakin. Mutta samalla katsottiin, että naisten on tärkeä tietää omista oikeuksistaan, jotta he pystyvät tarvittaessa puolustautumaan ja etsimään tukea.

Afrikkalainen nainen totesi, että laskujen maksamisen jälkeen käteen ei jää palkasta juuri mitään, mutta silti työssä oleminen on parempi vaihtoehto kuin kotona istuminen. Kohtuullinen palkka nähtiin kuitenkin tärkeänä paitsi arjesta selviytymiseksi, myös sen vuoksi, että rahaa voidaan käyttää lasten harrastuksiin, matkustamiseen sekä mahdolliseen työstä irrottautumiseen tulevaisuudessa. Oma palkka on tärkeä itsenäisen elämän vuoksi. Eräs nainen kertoi kokevansa turvattomuutta parisuhteessa suomalaisen miehen kanssa, koska avioero Suomessa on niin helppo ottaa ja avioehtosopimus on hyvin tavallinen. Kotimaassaan hän oli tottunut siihen ajatukseen, että avioliitto on kunnioitettu instituutio ja miehen velvollisuutena on elättää perhe. Suomalainen mies oli sen sijaan tehnyt hänelle heti selväksi, mikä rahallisesti kuului naiselle, mikä miehelle. Naisen palkka on usein välttämätön perheelle myös siksi, että pelkästään miehen palkalla ei yksinkertaisesti pysty selviytymään pakollisista laskuista ja lainoista.

Monet korostivat sitä, että heidän suomen kielen taitonsa oli kehittynyt nimenomaan työssä. Toisaalta kielen lisäopiskelu työn aikana koettiin vaativaksi – työajalla sitä ei yleensä voinut tehdä ja muuten siihen ei jäänyt aikaa. Yli kymmenen vuoden maasaolon jälkeen naiset edelleen puhuivat kielimuurista – suomen kielen osaamiseen liittyi epävarmuutta, vaikka ammattiopinnotkin oli suoritettu Suomessa. Palavereihin osallistuminen ja erityisesti suomen kielen kirjoittaminen oli haasteellista. Myös työpaikan vaihtaminen arvelutti, mikäli suomen kielen taito koettiin puutteelliseksi. Tutusta työpaikasta ei haluttu luopua myöskään siksi, että saavutettu luottamus ja asema olivat usein olleet kovan työn takana. Osa naisista pelkäsi myös palkkatasonsa laskevan, mikäli he vaihtaisivat työpaikkaa. Lisäksi aikaisemmat hyvin negatiiviset kokemukset työnhausta saattoivat vähentää halukkuutta pyrkiä uuteen työpaikkaan.

Muutamit haastateltavat toivat esiin sen, että he viihtyivät paremmin miesvaltaisessa kuin naisvaltaisessa työyhteisössä: ”Miehet eivät takerru niin paljon yksityiskohtiin ja kun heidän kanssaan sovitaan jostakin asiasta, niin se joko pitää tai sitten sanotaan ihan rehellisesti ja avoimesti, että tästä ei vaan nyt tule mitään. Naisten kanssa asiat muuttuvat matkan varrella. Ja myös tiedottaminen – miehethän soittaa tai lähettää

tekstarin tai sähköpostiviestin että tapaaminen peruuntuu tai minä en nyt voi tulla, mutta naiset, ai niin en muistanutkaan ja eikö sinulle kerrottu, että se tapaaminen ei olekaan tiistaina tai keskiviikkona.” (9:3)

Myös omaan naiseuteen työyhteisössä saattoi liittyä epävarmuutta. Aasialainen nainen esimerkiksi kertoi olleensa helpottunut kun toimitusjohtaja, joka teki lopullisen päätöksen siitä että projekti annettiin hänen vedettäväkseen, oli nainen. ”Jos hän olisi ollut mies, niin varmasti kaikki luulisivat että mulla on joku erilainen suhde häneen.” Hän koki myös, että työyhteisön naiset suhtautuivat häneen epäilevästi: ”Kun tavallaan suomalainen mies oli valinnut ulkomaalaisen naisen (puolisoksi), ehkä muutkin suomalaiset miehet olivat kiinnostuneita. Ehkä se oli heille vähän sellainen uhkaava tilanne.” Sama nainen kertoi, että toimitusjohtaja käyttää hänestä firmassa nimeä Miss Asia (maan nimi) puhuessaan muiden kanssa, koska ”olen kuulemma niin fiksu ja osaava ja kaiken lisäksi näytän Miss Aasialta”. Nainen koki, että hänet jossain määrin työyhteisössä esineellistettiin – häntä ihailtiin ja pidettiin ”kauniina, nuorena, vähän ihmeellisenä tyyppinä”. Toinen haastateltava puolestaan koki miesvaltaisessa työyhteisössä, että hänen läsnä ollessaan ei oltu aina poliittisesti korrekteja, vaan käytettiin seksististä kieltä, jota esimerkiksi Yhdysvalloissa ei olisi missään tapauksessa suvaittu.

Moni haastatelluista toi esiin sen, että uskonto on heille tärkeä voimavara. Erilaiset uskonnolliset käsitykset ja tavat nähtiin työyhteisössä melko ongelmattomina. Eräs haastateltavista ihmetteli sitä, että uskonto pidetään Suomessa niin yksityisasiana eikä siitä puhuta varsinkaan työpaikalla. Hän kertoi pitäneensä itse työpaikalla kalenteria, missä oli otteita Raamatusta. Hän huomasi työkavereiden katsoneen sitä, mutta he olivat samalla selvästi haluttomia puhumaan asiasta. Työpaikan joulujuhlissa, missä puhuttiin avoimesti miehistä, lesboudesta ja muista asioista, hän päätti ottaa vihdoinkin esille uskonsa Jumalaan ja mitä uskonto hänelle merkitsee. Aiheesta virisikin hyvä keskustelu ja hän koki, että ajankohta keskustelulle oli sillä kertaa oikea. (2:29–30)

Pari haastatelluista muslimeista toi esiin tyytyväisyytensä siihen, että mukava esimies järjesti ramadanin eli paastokuukauden aikana työvuorot niin, että ruokatunti osui päivittäisen paaston päättymishetkeen. Haastateltavien joukossa ei ollut suuria huntuja käytäviä muslimeja. Alkoholinkäyttö rajoitti heidän osallistumistaan työpaikan juhliin. Eräs nuori nainen kertoi: ”Jos on pikkujoulut tai läksiäiset, en voi osallistua koska tiedän, että siellä on paljon alkoholia. Koska olen muslimi, en voi mennä semmoiseen paikkaan missä on paljon alkoholia... Kerran olin pikkujouluissa. Vaikka minä en juo mitään siellä, mutta kun ne työkaverit... Yksi mies, ne kaikki, tuli ja pyysi minua tanssimaan. Mä jouduin tanssimaan sen kanssa, en voinut kieltäytyä... Siellä kaikki on kännissä, ei ne ymmärrä... Mä päätin, että ei enää. Koska mä haluan kunnioittaa omaa kulttuuria ja tapoja ja uskontoa myös.” (13:14)

5

Menestyminen haastateltavien näkökulmasta

Haastatellut painottivat, että jo se, että ylipäätään on työtä, on menestymistä. Seuraavaksi toivottiin, että työpaikka olisi vakituinen. Vakituinen työ ja sen tuoma turvallisuus on tärkeämpi kuin parempi palkka määräaikaisestä työstä. Projektityö koettiin erityisen rasittavana, sillä maahanmuuttajanaisen asema nähtiin haavoittuvana esimerkiksi raskauksien ja äitiyslomien vuoksi. Siihen saakka kunnes työ vakinaistetaan, on maahanmuuttajanaisen tehtävä työtä niin paljon kuin mahdollista ja osoitettava, että hänet kannattaa palkata. Naiset korostivat ammattitutkinnon saamisen tärkeyttä, koska se tuo varmuutta työn jatkuvuudesta myös tulevaisuudessa.

Naiset kokivat menestyneensä, koska he olivat saaneet työpaikan omilla ansioillaan – vaikkakin mielessä saattoi joskus jäytää epäily siitä, olivatko muut samaa mieltä. Usein heidät oli valittu tehtävään monien hakijoiden joukosta ja hakijoina oli yleensä tasavertaisesti myös suomalaisia. Menestyminen merkitsee olennaisesti sitä, että työssä on hyvä olla. Menestyvä henkilö menee aamuisin iloisena töihin ja tekee työtä, jonka kokee kiinnostavaksi ja tärkeäksi. Menestyminen heijastuu myös henkilökohtaisena sitoutumisena työhön. Menestymiseen liittyy kokemus siitä, että saa jotakin hyödyllistä aikaiseksi ja pystyy vaikuttamaan toisten ihmisten elämään. Monet vastaajat korostivat positiivisen palautteen merkitystä merkinä siitä, että on menestynyt. Kiitosta voi saada esimerkiksi tyytyväisiltä asiakkailta. Samoin arvostus työpaikalla sekä mielipiteen kysyminen ja huomioon ottaminen kertovat siitä, että työntekijä osaa työnsä. Näin hän voi tuntea kuuluvansa joukkoon ja olevansa tärkeä osa työyhteisöä. Menestymisen kokemukseen liittyy myös työilmapiirin kokeminen hyväksi ja viihtyminen työkavereiden parissa. Työssä onnistuminen, asioiden saavuttaminen, uuden oppiminen ja mahdollisuus osallistua työn kehittämiseen muiden kanssa ovat tärkeitä.

Menestymistä on myös se, että kehittyi itse ihmisenä ja osaa olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Uralla kohoaminen, palkankorotukset, bonukset ja muut työnantajan kannustuspalkkiot kertovat hyvästä työn hoitamisesta. Saavutettu asiantuntija-asema on menestystä, samoin työssä annettu vastuu.

Haastatellut suhteuttivat menestymistä omiin edellytyksiinsä ja lähtökohtiinsa kuten synnynnäisiin ja opittuihin ominaisuuksiin: ”Menestyminen on sitä, että pystyn tekemään työni hyvin ja pystyn sen kautta, vaikka siivoojana, kokea olevani osa jotakin isompaa kokonaisuutta. Minä voin menestyä vain omassa elämässäni, ei ole kahta samanlaista elämäntilannetta. En ole toimitusjohtaja enkä mikään rehtori, en siis sillä lailla menestynyt. Mutta ehkä ei ole siihen edellytyksiäkään. Se masentaa ihmistä, jos vaan katsoo että menestyminen on sitä että on toimitusjohtaja ja ajaa isolla autolla.” (9:26) Toinen nainen määritteli, että ”menestyminen ei ole asemasta kiinni, vaan se on se työnteko itse. Että olet pätevä siinä mitä teet, se on se ydin – ei niinkään palkkataso tai asemataso. Parasta on, että saa tehdä rauhassa sitä mistä itse tykkää.” (15:30) Tärkeäksi koetaan se, että saa tehdä sellaista työtä mitä osaa – mutta ainakin jossain määrin myös sellaista työtä josta on haaveillut. Menestymisen kokemus nähtiin myös kulttuurisidonnaiseksi asiaksi. Eräs haastateltavista selitti, että Suomessa ajatellaan menestymisen kumpuavan ihmisen sisältä ja liittyvän siihen, että ihminen itse on tyytyväinen, kun taas hänen kotimaassaan menestymiseksi tulkitaan ”pintaliito” eli raha, hyvä asema ja hyvä auto.

Työelämässä menestymiseen nivoutuu myös tieto siitä, että perhe voi hyvin. Jo se, että pystyy yhdistämään perheen ja uran, on menestystä. Työssäkäyvä äiti kaipaa positiivista palautetta paitsi työnantajalta, työtovereilta ja asiakkailta, myös omilta lapsilta ja muulta perheeltä. Eräs nainen totesi, että menestyminen työssä heijastuu muun elämän hyvinvointiin ja siihen, että parisuhteessakin on hyvä olla. Se, kuinka tulee hyväksytyksi työyhteisössä, heijastuu koko perheen hyvinvointiin. Aasialainen nainen totesi, että ”jos on menestyvä uranainen töissä, mutta perheessä menee huonosti, se ei ole mikään menestyvä, ei.” (15:31) Rahalla menestymistä ei voi mitata kuin tiettyyn rajaan saakka. Palkka mahdollistaa kuitenkin tiettyjä asioita perheelle ja yhdessä tekemiselle.

Haastateltavien mukaan menestymistä Suomessa edesauttaa hyvä koulutus, suomen kielen taito ja vaalea iho. Lisäksi on oltava motivoitunut, positiivinen, rohkea, kunianhimoinen, energinen ja pystyttävä priorisoimaan. Omat tavoitteet, verkostot ja tuki läheisiltä sekä ystäviltä ovat myös tärkeitä. Maahanmuuttajanaisten täytyy olla valmiita sopeutumaan työyhteisöön ja suomalaisiin tapoihin. Menestyksensä eteen naiset olivat tehneet suuria uhrauksia oman mukavuutensa, ajankäyttönsä, käyttörahansa ja yöunensa suhteen. Eräs nainen totesi, että jos haluaa päästä eteenpäin ja menestyä, niin jossain vaiheessa on pakko panostaa työhön vaikka perheen kustannuksella. Toinen haastatelta-

vista alkoi haastattelutilanteessa itkeä, kun hän muisteli sitä, kuinka pahalta hänestä oli tuntunut jättää pieni lapsensa päiväkotiin omien opintojen vuoksi. Opiskelevat ja työtä tekevät äidit yrittivät viimeiseen saakka laittaa perheen ja lapset etusijalle, huolehtia heidän tarpeistaan ja vasta sitten keskittyä omiin asioihinsa. Suomalaisen päivähoitojärjestelmän antaman tuen lisäksi monet naisista olivat onnistuneet jakamaan lasten hoitoa miehensä kanssa tai he olivat saaneet apua suomalaisen miehensä sukulaisilta. Osa naisista katsoi, että naisena on Suomessa mahdollista ja helpompi menestyä kuin omassa kotimaassa, mutta osa naisista taas katsoi että kotimaassa naisen mahdollisuudet edetä urallaan olivat vieläkin paremmat. Eräs nainen totesi, että ”aasialaisena naisena pitää työskennellä kolme kertaa enemmän kuin suomalainen mies, jotta saa tunnustusta”. Mutta naissukupuolesta voi olla myös etua – eräs nainen arveli, että naispuolisena, muslimienemmistöisestä maasta tulevana maahanmuuttajana häntä ei ehkä koeta samanlaisena uhkana kuin vastaavasta taustasta tulevaa miestä.

Haastatellut naiset olivat vakuuttuneita siitä, että jos he joutuvat kilpailemaan samasta paikasta suomalaisen kanssa, he jäävät aina toiseksi – huolimatta siitä, että he olisivat muodollisesti pätevämpiä. Suomalainen työntekijä on helpompi palkata, sillä silloin työnantajan ei tarvitse pelätä kulttuuritörmäyksiä. Haastateltujen mukaan suomalaiset työnantajat pelkäävät erilaisuutta. Jos maahanmuuttajanainen haluaa pärjätä, hänen pitää olla monta kertaa pätevämpi kuin suomalainen työntekijä. Suomessa suoritettu tutkinto helpottaa työnsaantia jonkin verran. Teknisellä alalla toimiva nainen totesi, että hänen oli naisena erityisen vaikea työllistyä miehisenä pidetylle alalle – sairaanhoitajaksi tai opetustyöhön, missä on työvoimapula, olisi ollut helpompi päästä. Haastateltavilla oli lisäksi kokemusta siitä, että suomalaisen on maahanmuuttajaa helpompi saada vakituinen työpaikka.

6.1 Yhteenvetoa keskeisistä tuloksista

Akateemisesti koulutettujen, omassa maassaan hyvässä asemassa olleiden ja taloudellisesti hyvin toimeen tulleiden maahanmuuttajanaisten on Suomessa pitänyt nöyrytyä ja miettiä väyliä, mistä he voivat jatkaa eteenpäin. ”Vaikka omassa maassa olisit ollut juristi, täällä sä olet turisti”, ilmoitti työvoimatoimiston virkailija yhdelle haastatelluista. Nainen oli tuolloin ensimmäisellä käynnillä työvoimatoimistoon ja toivoi, että hänen akateeminen loppututkintonsa otettaisiin huomioon. Pudotus esimerkiksi hotellin johtajasta siivoojaksi ei ole suinkaan kaikille tyydyttävä ratkaisu. Haastatelluille naisille oli shokki kiireisen työuran keskeltä tippua lama-Suomeen ja jähmettyä tilanteeseen, jossa ei päässyt edes työhaastatteluun. Suuresta turhautumisesta huolimatta haastateltujen yleissävy oli yllättävänkin positiivinen – suoranainen katkeruus nollatilanteeseen joutumisesta sekä taloudellisesta romahduksesta tulivat esiin vain parissa haastattelussa. Haastatellut kuitenkin painottivat sitä ilmeistä tosiasiaa, että koulutettujen ammattilaisten turhautuminen ja tyytymättömyys elämään työttömänä Suomessa on suurempi kuin köyhistä oloista tulevien pakolaisten. Muutamat naisista ovat joutuneet käymään läpi vaikean psyykkisen prosessin yrittäessään sopeutua suomalaiseen kulttuuriin ja elämäntyyliin sekä yrittäessään muuttaa omaa asennettaan ja tyytyä siihen, mitä heillä tällä hetkellä on. Haastatellut naiset ovat olleet valmiita käyttämään kiertoteitä ja sivupolkuja tavoitteisiin päästäkseen.

Vaikka valtaosa haastatelluista naisista oli ensisijaisesti tullut Suomeen muilla kuin työntekoon liittyvillä perusteilla, työnteko nähtiin erittäin tärkeänä osana elämää. Työllistymisen on ylipäätään todettu edistävän maahanmuuttajien henkistä hyvinvointia (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006:94). Kolmasosa haastatelluista oli työllistynyt

tehtäviin, joissa he pystyivät suoranaisesti hyödyttämään omaa maahanmuuttajataustansa ja/tai kielitaitoaan. Tällaisten ”ethnospesifien ammattien” lisäksi haastatellut naiset olivat työllistyneet ”naisiselle” sosiaali- ja terveydenhuollon ja opetussektorille (ks. Forsander 2007:326–327). Lisäksi muutamia naisia toimi liike-elämän palveluksessa, teknisellä alalla, tutkimustyössä ja yrittäjinä. Kuten Forsander (2007) esittää, maahanmuuttajanaisten työmarkkina-asema näyttää parantuvan ja vakiintuvan ajan myötä, mutta muutos tapahtuu suhteellisen hitaasti.

Haastateltuja naisia yhdistää valtava elämisenvoima, organisointikyky ja rautainen tahto. Naiset ovat suorittaneet tutkintoja Suomessa, osa jopa useita, lyhyessäkin ajassa. Työnsaannissa useilla haastatelluista oli ollut hyötyä omista sosiaalisista verkostoistaan (vrt. Akhlaq 2005). Mutta monet painottivat, että he itse ovat loppujen lopuksi tehneet suurimman työn. Naisilla on ollut vahva usko siihen, että mikäli todella jotain haluaa ja on valmis tekemään työtä sen eteen, haluamansa voi saavuttaa. Naiset itse usein korostivat olleensa oman onnensa seppiä, mutta heidän tarinoistaan ja taustoistaan nousee esiin myös muita tekijöitä, jotka selittävät heidän menestymistään. Monen haastatellun kohdalla sosioekonominen perhetausta on vahva, oma koulutustaso on korkea ja suomen kielen taito on hyvä tai erittäin hyvä. Lisäksi suurin osa haastatelluista on ollut Suomeen tullessaan suhteellisen nuoria. Kaikkien edellä mainittujen seikkojen on osaltaan todettu edistävän työllistymistä (esim. Jaakkola & Reuter 2007:354–355). Suurin osa haastatelluista on tullut ja/tai jäänyt Suomeen suomalaisen miehen vuoksi, mikä on monien kohdalla tukenut Suomeen kotoutumista, verkostojen syntymistä ja kielen oppimista sekä työn etsintää. Lisäksi aineiston pohjalta voidaan tehdä se johdopäätös, että suomalaista muistuttava ulkonäkö ja vaalea ihonväri helpottavat työn löytymistä. Myös hyvän ja kannustavan työyhteisön merkitys työssä viihtymiselle ja onnistumiselle nousi esiin haastatteluissa.

Tarinoista nousevat esiin myös pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan naisille antamat rakenteelliset edut: suomalainen palvelujärjestelmä kuten edullinen päivähoito ja ilmainen koulutus ovat merkittäväällä tavalla mahdollistaneet naisten opiskelua ja työssäkäyntiä. Suomen lait ja työehtosopimukset antavat joustoa työelämään sekä turvaavat myös maahanmuuttajien oikeuksia. Myös suomalainen kahden työssäkäyvän palkansaajan malli (esim. Saarinen 2007:131) sekä ylipäätään suomalaisen työssäkäyvän naisen malli ”työntävät” maahanmuuttajanaisia työelämään. Lisäksi monessa tarinassa kiinnittää huomiota sattuman ja satunnaisen hyvän ihmisen kohtaamisen merkitys: vaikeassa tilanteessa opettajan, ”varaäidin”, miesystävän, anopin tai vaikkapa työvoimatoimiston virkailijan ymmärtämys, ystävälliset sanat ja tuki olivat saattaneet muuttaa elämän suunnan.

Suomalaisilta työnantajilta toivottiin rohkeutta ja ennakkoluulottomuutta antaa maahanmuuttajalle se ensimmäinen mahdollisuus näyttää mitä hän osaa. Pääsääntöisesti

haastatellut olivat tyytyväisiä työhönsä ja nykyiseen työyhteisöönsä. Heillä oli kuitenkin myös negatiivisia kokemuksia sekä perspektiiviä siihen, että työpaikat olivat hengeltään erilaisia. Haastatellut asettivat itselleen korkeita tavoitteita työssään ja myös kokivat, että maahanmuuttajina heillä ei ollut varaa virheisiin tai epäonnistumisiin. Jotkut haastatellut kertoivat uupumisesta ja ulkopuolisen tuen tarpeesta. Pitkälti esimiehestä riippui, kuinka positiivisesti maahanmuuttajataustaiseen työntekijään suhtauduttiin ja millainen työilmapiiri oli.

Syrjinnästä ja rasismista suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä puhuttiin kaiken kaikkiaan melko vähän ja ikävät omakohtaiset kokemukset haluttiin yleensä ohittaa nopeasti. Ehkä syrjinnän kokemuksia todellakin oli suhteellisen vähän – tai ehkä niitä oli liian kivuliasta muistella, ne eivät tuntuneet nykyisessä elämäntilanteessa enää merkityksellisiltä tai ne nähtiin jo voitetuiksi asioiksi. Haastateltavat toivat kuitenkin esiin Suomessa vallitsevan etnisen hierarkian – suhtautuminen tummaihoisiin sekä venäläisiin nähtiin erityisen torjuvana. Myös aasialaiset naiset kokivat olevansa negatiivisesti stigmatisoituja. Haastateltavien kokemukset saavat vahvistusta mm. Magdalena Jaakkolan tutkimuksesta, missä hän toteaa, että suomalaiset suhtautuvat myönteisimmin kulttuurisesti läheisimpiin ja korkean elintason maista tuleviin maahanmuuttajiin. Suhtautuminen venäläisiin on kuitenkin säilynyt lamavuosienkin jälkeen kielteisenä. (Jaakkola 2005:69–72; asenteista venäläisiin, ks. myös Saarinen 2007). Myös työnantajien on todettu suhtautuvan sitä ennakkoluuloisemmin maahanmuuttajan palkkaamiseen mitä kauempaa hän on kotoisin. Kulttuurisesti ”erilaisen” palkkaamista pidetään riskinä yritykselle ja luottamus syntyy vasta hyvien kokemusten myötä. (Söderqvist 2006:284.)

Suomi nähtiin lähtökohtaisesti tasa-arvoisena maana, missä naiset ovat vahvoja ja pysyvät vähintään samaan kuin miehet. Mitä kauempaa haastatellut naiset olivat tulleet ja mitä erilaisemmassa sukupuolijärjestelmässä Suomeen verrattuna he olivat kasvaneet, sitä tavallisemmin he kokivat Suomen antavan heille enemmän mahdollisuuksia naisina. Tosin haastatteluissa tuotiin esiin myös säröjä tasa-arvon ”mallimaan” kilvessä: naisten miehiä alemmaa palkkaa ihmeteltiin, samoin kuin suomalaisten naisten urakeskeisyyttä ja perheen toiselle sijalle asettamista. Haastatellut naiset toivoivat äitiyden suurempaa arvostusta ja myös itselleen aitoa mahdollisuutta valita niin halutessaan myös kotiäidiksi jäämisen. Suomalaisten naisten tasa-arvon tavoittelun nähtiin joissain tapauksissa menneen myös liian pitkälle: suomalaisista oli tullut liiaksi suomalaisten miesten kaltaisia – niin ulkonäöllisesti kuin toimintavoiltaan – ja heidän nähtiin riistäneen miehiltä mahdollisuuden toimia miehelle kuuluvalla tavalla.

Suurin osa naisista katsoi, että maahanmuuttajanaisilla ei kuitenkaan ole samanlaisia mahdollisuuksia kuin suomalaisilla naisilla menestyä suomalaisessa yhteiskunnassa ja erityisesti työelämässä. Kielitaito ja koulutustausta olivat heidän mielestään suurimpia

esteitä suomalaisten asenteiden lisäksi. Koulutusta vastaavaa työtä on vaikea saada eikä samantasoinen palkka kuin suomalaisilla ole itsestään selvyyttä: ”Suomalaiset eivät kestä, jos maahanmuuttajalla on suurempi palkka. Se on tosi harmillista – vaikka minä olen johtaja ja he ovat sihteerejä. He perustelevat sillä, että kun minä en pysty kirjoittamaan kaikkea suomeksi.”

Naiset olivat opiskelleet suomen kieltä eri tavoin – osa pääosin itsenäisesti, osa erityyppisillä ja -pituisilla kielikursseilla. Suomalaisen miehen kanssa asuvat olivat voineet harjoitella kieltä myös kotona. Erityisesti yliopiston kielikursseihin oltiin tyytyväisiä. Monet valittivat muiden kurssien tasoa tai hidasta etenemisvauhtia. Jotkut haastateltavista olivat selvästi kielellisesti lahjakkaita ja osa tunsu suomen kieltä jo ennen Suomeen tuloaan. Mutta suurin osa naisista koki, että suomen kieli tulisi olemaan heille ongelma eläkeikään saakka. Erityisesti suomen kielen vahvempaa kirjoittamistaitoa kaivattiin. Osalla naisista työkielenä oli englanti, mutta siitä huolimatta he kokivat, että he tarvitsivat suomen osaamista sosiaalisten suhteidensa vuoksi. Puutteet suomen kielen taidossa rajoittivat myös halukkuutta vaihtaa työpaikkaa – kansainväliset, englanninkieliset työmarkkinat saatettiin nähdä Suomea helpompina vaihtoehtona uralla etenemiseen (vrt. Forsander ym. 2004:153).

Eräs opetustehtävissä toimiva haastateltu toi esiin sen, että kaikkien maahanmuuttajien kieli ei aina kehity yrityksistä huolimatta. Heille ei avaudu mahdollisuuksia päästä tutkintoon johtavaan koulutukseen, vaikka he voisivat olla loistavia työntekijöitä. Näissä tapauksissa oppisopimusten näyttötutkinto voi haastateltavan mukaan olla mahdollisuus päästä kiinni työhön – kaikkien ei tarvitse osata suomen kieltä akateemisella tasolla, vaan he voivat näyttää osaamisensa sillä alueella missä sitä tarvitaan tietyllä työpaikalla. Haastatellut painottivat, että suomalaisten vaatimustaso suomen kielen osaamisen suhteen on korkea. Ulkomaalaisilta vaaditaan lähes äidinkielen tasoa, vaikka samaan aikaan suomalaiset tekevät jatkuvasti virheitä englanninkielessä, jonka taito monilla naisilla taas oli erittäin hyvä. On huomattava, että osalla naisista suomen kielen taito oli heidän koulutukseen päästessään vielä ollut heikko, mutta siitä huolimatta he olivat selviytyneet opinnoistaan.

Oma etninen yhteisö näyttäytyi maahanmuuttajanaishille yhtäältä tärkeänä sosiaalisena tukena, toisaalta ryhmänä, johon haluttiin pitää etäisyyttä. Osa naisista osallistui ahkerasti esimerkiksi kerhotoimintaan ja erilaisiin tapahtumiin, missä voi tavata maanmiehiään ja -naisiaan. Mutta osa naisista toi esiin sen, että heitä myöhemmin saapuneet saman maan kansalaiset olivat erilaisia kuin he itse tai että heillä oli erilaisia tavoitteita, eivätkä he siten kokeneet yhteenkuuluvaisuutta. Muutamaiset naiset totesivat myös, että monet samaan maahanmuuttajaryhmään kuuluvat olivat masentuneita, pettyneitä elämäänsä eivätkä halunneet tehdä työtä, ja sen vuoksi he itse mieluummin olivat tekemisissä suomalaisten kanssa. Tai he halusivat ottaa etäisyyttä omaan etniseen

yhteisöön, koska kokivat että heidän omaa elämäntapaansa ja valintojaan arvosteltiin esimerkiksi uskonnollisissa piireissä tai koska yhteisö oli muuten hajanainen esimerkiksi sisällissodan tapahtumien vuoksi. Osa naisista pyrki tietoisesti olemaan ensisijaisesti suomalaisten kanssa, koska he kokivat sen olevan tärkeää Suomeen asettautumisen sekä suomen kielen ja suomalaisesta yhteiskunnasta oppimisen kannalta. Perheen ja muiden sosiaalisten suhteiden lisäksi uskonto oli monelle haastatellulle tärkeä voimavara. Työyhteisössä uskonnolliset kysymykset ja suomalaisista poikkeavat käytännöt eivät olleet juurikaan nousseet esiin tai ne oli ratkaistu luovasti.

Suuri osa avioliiton kautta Suomeen tulleista naisista oli saanut suomalaiselta mieheltään paljon tukea ja apua Suomeen asettautumisessa. Muutamassa tarinassa tuli kuitenkin esiin myös naisten haavoittuvuus tässä tilanteessa: kielitaidottoman ja verkostoja vailla olevan naisen on tavallista vaikeampi kohdata miehen mahdolliset alkoholi- ja mielenterveysongelmat, väkivaltaisuus ja halu eristää nainen. Avioliiton kautta tulleet naiset ovat Suomessa pitkälti miehen kautta tulevan informaation varassa. Osa naisista myös koki taloudellisen ja muun riippuvuuden miehestään rasitteena. Alkuvaiheen työllistymisvaikeuksien vuoksi mies oli ”etuasemassa” ja epäonnistumisen tunteet olivat rasite myös parisuhteelle. Osa naisista oli saanut suomalaisen miehensä perheeltä ja suvulta lämpimän vastaanoton – erityisesti karjalaiset sukujuuret yhdistettiin haastatteluissa ystävällisyyteen ja vieraanvaraisuuteen. Mutta osalle naisista suomalainen suku oli jäänyt vieraaksi, jopa torjuvaksi, eivätkä suomalaisten isovanhempien välit lapsenlapsiinkaan olleet aina läheiset.

Kaikki tässä tutkimuksessa haastatellut naiset eivät objektiivisesti arvioiden ole välttämättä erityisen menestyneitä – he ovat pätkätöissä, palkka on keskinkertainen eikä asema ole korkea. Kokemus menestymisestä näyttäytyikin hyvin yksilöllisenä, aikaan, paikkaan ja omaan historiaan suhteutuvana subjektiivisena kokemuksena. Useista tarinoista nousee esiin ajatus menestymisestä vaikeuksien voittamisena – menestyksen kokemus voidaan näin ollen nähdä verrannollisena kohdattuihin ja voitettuihin vaikeuksiin. Haastatellut naiset näkevät uramenestyksen ei vain vertikaalisena, vaan myös horisontaalisena, monitaitoisuutta edellyttävänä ja sitä lisäävänä polkuna elämässä.

Perheen ja uran yhteensovittamisen tärkeys sekä niiden toisiaan tukeva ominaisuus nousevat haastatteluissa selvästi esiin. Eri elämänvaiheissa naisten vaatimukset ja tavoitteet ovat erilaisia. Lasten kasvaessa ja itsenäistyessä naisilla on enemmän aikaa panostaa omaan uraan sekä miettiä omia tavoitteita elämässä. Jotkut haastatelluista naisista epäröivät, olivatko he loppujen lopuksi menestyneitä vai eivät. Monet olivat joutuneet miettimään menestymisen kriteereitä uudelleen ja löytämään uudenlaisia merkityksellisiä asioita elämästään ja työstään. Esimiesasemassa olevia naisia oli haastateltujen joukossa vain muutamia. Eräs nainen totesi: ”Oli jossain vaiheessa semmoinen olo, että jos ulkomaalainen työntekijä tekee töitä siellä alhaalla, se on

ookoo. Silloin kunnioitetaan, se on hyvä työntekijä. Mutta jos vähän haluaa nostaa päätä ylöspäin, sitä ei anneta.” Muutamissa haastatteluissa on tullut esiin pelko ja kokemus siitä, että suomalaisten on vaikea hyväksyä maahanmuuttajataustaista naista johtotehtävissä ja siksi siihen asemaan ei ehkä edes haluta pyrkiä.

”Olen kai menestynyt, mutta en ole tyytyväinen – se varmaan on hyvä merkki siitä, että haluan kehittyä enkä vain pysähtyä”, eräs haastatelluista totesi. Tämä näyttikin yhdistävän haastateltuja naisia – halu katsoa tulevaisuuteen ja mennä eteenpäin, kehittyä ja tavoittaa uusia alueita. Vasta eläkkeellä olisi aikaa pohtia omia saavutuksia. Suunnitelmissa oli esimerkiksi vireillä olevan väitöskirjan loppuun saattaminen tai vastuullisemmat työtehtävät. Työssä kehittymisen ja etenemisen lisäksi matkustaminen, uuden harrastuksen tai jopa ammatin oppiminen, kansainväliset työtehtävät, golfin peluu ja mummon rooli ovat esimerkkejä mainituista tulevaisuudensuunnitelmista. Monet tekivät tai haaveilivat tekevänsä vapaaehtoistyötä joko Suomessa tai ulkomailla, erityisesti Afrikassa. Myös vapaa-aikaa, harrastuksia ja vuorotteluvapaan mahdollisuutta arvostettiin.

Lähes kaikki naiset näkivät tulevaisuutensa Suomessa – heidän lapsensa, puolisonsa ja kotinsa olivat täällä, kotimaahan ei enää ollut vahvoja siteitä tai koettiin, että sopeutuminen entiseen kotimaahan olisi vaikeaa esimerkiksi naisen aseman tai muiden yhteiskunnallisten syiden vuoksi. Kotimaan nähtiin myös muuttuneen ja oma itse nähtiin siellä ulkopuolisena. Eräs naisista totesi haluavansa säilyttää Suomesta ja muista länsimaista saamansa vapauden: ”On tullut selväksi, että se on hyvin tärkeä minulle ja että en halua asua sellaisessa paikassa, missä sitä ei ole.” Mutta muutamat naisista kertoivat, että lähteminen olisi heille helppoa ja he halusivat pitää porttia esimerkiksi omaan kotimaahansa avoimena: työttömänä Suomeen ei olisi syytä jäädä ja ainahan voi tulla houkutteleva työtarjous Suomen ulkopuolelta. Varsinkaan EU-kansalaiset eivät pitäneet Suomen kansalaisuuden hankkimista välttämättömänä ja mikäli kaksoiskansalaisuus ei ollut mahdollinen, oman maan kansalaisuus haluttiin usein säilyttää (myös Martikainen 2007:46–47).

Haastatellut naiset toivoivat, että maahanmuuttajanaishille annettaisiin Suomessa mahdollisuus työntekoon, sillä työ oli kaikille aivan keskeinen kotoutumisen väylä. Lisäksi he kokivat olevansa tärkeä voimavara työvoimapulasta kärsivässä Suomessa: ”Suomi ei ole vielä valmis tajuamaan, että meitä maahanmuuttajanaisia tarvitaan. Ajatellaan, että me ollaan sellainen lisuke, joka tulee miesten mukana avioliiton kautta ja niin pois päin. Meihin ei panosteta. Mutta nyt pitäisi välttämättä rahallisesti panostaa esim. työyhteisöjen valmennuksiin. Ja tarvitaan oikeaa puhetta siitä, että nyt täytyy miettiä mitä me tehdään kun satojatuhansia ihmisiä jää eläkkeelle ja tarvitaan työvoimaa. Näköjään täytyy olla tilanne päällä ennen kuin ihmiset tajuavat. Ei ole vielä ymmärretty sitä, että jokainen osaa jotain, mutta että miten saadaan ihmisen parhaimmat puolet

ulos. Ei tarvitse aina uudelleen kouluttaa eikä tarvitse ajatella, että se riittää kun mies on töissä, nainen voi jäädä kotiin lasten kanssa.” (2:39)

6.2 Mitä voisimme oppia?

Tässä tutkimuksessa mukana olleiden elämäntarinat kattavat yli 35 vuoden ajanjakson Suomen maahanmuuton historiasta. Haastatteluista nousevat esiin Suomen yhteiskunnalliset murroskohdat, 1990-luvun alun lama ja samana ajankohtana alkanut maahanmuuttajien määrän lisääntyminen sekä toisaalta nykyinen uhkaava työvoimapula ja siihen liittyvä maahanmuuttajien työpanoksen tarve. Lama kosketti monia haastatteluista – työtä oli tuolloin lähes mahdoton löytää tai heidät tahdottiin ulkomaalaisina lomauttaa ensimmäisinä. Monet korostivat Suomen olevan erilainen paikka nyt kuin 15–20 vuotta sitten: Suomi on avautunut, kansainvälistynyt ja maahanmuuttajat hyväksytään helpommin. Myös maahanmuuttajana on nyt paremmat edellytykset löytää töitä ja menestyä. Aiemmin Suomi oli vieläkin tiukemmin suomen- ja ruotsinkielinen kuin nykyisin. Lisäksi on luotu uusia rakenteita, esimerkiksi kotoutumisjärjestelmä ja laajempi kielikurssivalikoima, mikä edesauttaa sopeutumista. Haastatteluissa arveltiin, että nykyisiä maahanmuuttajia palvellaan jopa liikaa – kaikkea ei pitäisi antaa valmiina, sillä se passivoi. Eräs haastateltava varoittikin näkemästä maahanmuuttajia ja maahanmuuttajanaisia vain isona avuntarvitsijamassana.

Haastatteluista valtaosa on tullut Suomeen rakkauden vuoksi ja tänne on jääty työn ja/tai perheen vuoksi. Osa naisista sitoo Suomeen nimenomaan puoliso ja/tai lapset – osa taas on jäänyt Suomeen avioeron jälkeen mielekkään työn ja hyvän aseman vuoksi. Ajallisesti tarkasteltuna voidaan todeta, että naisten tulosityhin heijastuu myös Euroopan yhdentymisen sekä Suomen maahanmuuttopoliittinen tilanne: Ensimmäinen pakolaistaustainen tarina sijoittuu vuoteen 1990, jota voidaan muutenkin pitää käännekohtana Suomen maahanmuuton historiassa. Myös muut kolme pakolaistarinaa sijoittuvat 1990-luvulle, mikä kertoo samalla siitä, että pakolaisten kohdalla työelämään pääseminen ja menestyminen vievät usein enemmän aikaa kuin esimerkiksi Euroopasta tulleiden, korkeasti koulutettujen muuttajien kohdalla. Ajallisessa tarkastelussa kiinnittää huomiota myös se, että varsinkin 2000-luvulla tulleiden maahantulosityissä alkaa esiintyä myös muita tulosityitä kuin suhde Suomessa asuvaan mieheen tai turvapaikanhaku – opiskelu, erilaiset vaihto-ohjelmat ja työharjoittelut tulevat jatkossa olemaan yhä kasvava muuttosyy Suomeen. Määräaikaisen oleskelun aikana Suomeen syntyy monen kohdalla pysyviä siteitä ja maahan jäädään pysyvästi.

Edelleen voidaan todeta se, että pisimpään Suomessa olleet ovat myös asettuneet Suomeen tukevimminkin – mitä vähemmän aikaa Suomessa on asuttu, sitä helpommalta

ajatus lähdöstä ainakin joksikin aikaa työhön Suomen ulkopuolelle vaikuttaa. Tämä kertoo myös lisääntyneestä liikkuvuudesta ja kansainvälisten työmarkkinoiden houkuttelevuudesta, mikä vetoaa varsinkin nuoriin ja hyvin koulutettuihin. Euroopan unionin kansalaisuus, aikaisemmat kansainväliset asumis- ja työkokemukset sekä yhteys syntymämaahan ja sen kansalaisuus avaavat haastatelluille naisille mahdollisuuksia sijoittua ainakin ajatuksellisesti, osalle myös konkreettisesti, Suomen työmarkkinoita laajemmalle. Esimerkiksi neljä haastatellusta aasialaisesta naisesta (yht. kuusi) toi vahvasti esiin sen, että aiempi kokemus kansainvälisistä opiskelu- ja työskentely-ympäristöistä oli heille resurssi myös Suomessa – se oli mahdollistanut tai mahdollistaisi yrittäjyyden tai notkean siirtymisen työhön Suomen ulkopuolelle tilanteen niin vaatiessa. Tarkasteltaessa naisten tarinoita maantieteellisestä näkökulmasta voidaan myös todeta, että afrikkalaisten tai ylipäätään tummaihoisten naisten polku työelämään ja menestymiseen näyttää ainakin määrällisesti katsottuna kaikkein kivisimmältä. Lisäksi on tärkeä huomata se, että pakolaisina Euroopasta, Afrikasta ja Aasiasta saapuneiden menestystarinat tärkeällä tavalla rikkovat stereotyyppisiä käsityksiä vaikeista olosuhteista tulevien pakolaisten mahdollisuuksista – tai jopa halusta – kotoutua tai pärjätä Suomessa.

Haastattelujen valossa suomalainen kotouttamispolitiikka näyttää tämän kaltaisten muuttajien kohdalla laahaavan perässä. Nyt monet haastatelluista muuttajista olivat jääneet kutakuinkin omatoimisuutensa varaan kurseja ja työtä etsiessään. Lahjakkaita, hyvin koulutettuja ja motivoituneita maahanmuuttajia ei osata hyödyntää riittävällä tavalla riittävän nopeasti. Osa haastatelluista oli pystynyt rinnastamaan tutkintonsa Suomessa ja jatkamaan omalla alallaan, mutta monella oli kokemus siitä, että omaa tutkintoa ja aikaisempaa kokemusta ei Suomessa noteerattu lainkaan.

Ulkomailla hyväksytyjen tutkintojen hyödyntämiseen ja aikaisemman työkokemuksen tunnustamiseen on selkeästi kiinnitettävä aktiivista huomiota. Lisäksi akateemisesti koulutettujen ohjaukseen esimerkiksi työvoimatoimistoissa on panostettava. Turun työvoimatoimiston toteuttama ESR-rahoitteinen SPECIMA (ks. Huttunen & Kupari 2007) oli tässä mielessä lupaava hanke, jossa kehitetyt pätevöittämis- ja valmennusmallit korkeasti koulutetuille maahanmuuttajille toivon mukaan otetaan laaja-alaiseen käyttöön. Erityisesti tämä tarve korostuu nyt, kun Suomeen houkutellaan ja tänne mitä todennäköisimmin saapuu lisääntyvästi koulutettua työvoimaa ja heidän puolisoitaan. Mikäli perheiden halutaan jäävän Suomeen, myös puolisoitten työhön pääsyä on tuettava. Lisäksi on muistettava, että maassa on jo nyt runsaasti koulutettuja tai kohta valmistumassa olevia työttömiä maahanmuuttajia. Haastattelujen perusteella näyttää siltä, että työllistyminen teknisille aloille on erityisen haasteellista sekä maahanmuuttajataustan että naissukupuolen vuoksi. Työllistymisen lisäksi on Suomessa otettava vakavasti maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden työssä etenemisen ja ylenemisen mahdollisuudet sekä niihin liittyvät haasteet.

Hyvä suomen kielen taito on useimpien kohdalla ollut edellytys työpaikan löytymiselle. Haastattelujen perusteella vaatimukset suomen kielen osaamisen tasosta vaikuttavat kuitenkin lähes kohtuuttomilta ja niiden voidaan nähdä heijastavan suomen kielen keskeistä roolia kansalliselle identiteettipolitiikalle. Kukaan haastatelluista ei rojhennut väittää osaavansa suomen kieltä täydellisesti, ei edes Ruotsista muuttanut kaksikielinen paluumuuttaja. Suomen kielivaatimuksia on syytä tarkastella kriittisesti – jokaiseen työtehtävään ei tarvita eikä pitäisi vaatia täydellistä suomen kielen taitoa. Lisäksi monet haastateltavista korostivat sitä, että heidän kielitaitonsa oli kehittynyt nimenomaan työn alkamisen jälkeen. On pohdittava keinoja siihen, kuinka suomen kielen oppiminen on mahdollista myös työllistymisen jälkeen. Tällä hetkellä puutteet suomen kielen taidossa näyttävät sudenkuopalta, joka estää uralla etenemistä ja/tai työpaikan vaihtamista. Koulutettujen naisten ja miesten elämän ja tulevaisuuden kannalta olisi erittäin tärkeää, että työn ohessa ja mieluiten jopa työaikana, olisi mahdollista opiskella ja syventää suomen osaamista. Työhön pääsyt ei pitäisi myöskään automaattisesti rajata pois esimerkiksi kotoutumiskoulutukseen kuuluvia ilmaiskursseja. On myös huomattava, että kansainvälisen liikkuvuuden lisääntyessä Suomeen ei välttämättä edes aiota jäädä pitemmäksi aikaa kuin muutamaksi vuodeksi. Tällöin on oltava mahdollisuuksia työntekoon ja palvelujen käyttöön tarvittaessa myös englannin kielellä.

Muutamissa haastatteluissa tuli viitteitä maahanmuuttajanaisten työn kuormittavuuden kokemuksista ja työssä uupumisesta. Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden määrän kasvaessa työterveyshuollon rooli myös heidän työhyvinvointinsa turvaamisessa korostuu. Työterveyshuollon ja ylipäätään terveydenhuollon työntekijät samoin kuin työyhteisö ja sen johtajat tarvitsevat koulutusta etnisen, kulttuurisen ja uskonnollisen moninaisuuden kohtaamisesta ja johtamisesta. Yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden toteutuminen työpaikoilla ja yhteiskunnassa yleisestikin tulevat vielä pitkään olemaan asialistoilla. Nämä seikat samoin kuin maahanmuuttajanaisten ja -miesten työelämäintegroation ja perhe-elämään liittyvät monialaiset kysymykset vaativat jatkossa lisätutkimusta sekä käytännönläheisempiä kehittämistoimenpiteitä.

Palaisin vielä lopuksi Laura Huttusen ajatukseen siitä, että kertomista voidaan ajatella aktiivisena tekona, joka kiinnittyy tiettyyn tilanteeseen ja hetkeen ja joka on suunnattu tietyille yleisölle (Huttunen 2002:31–32). Minkälaisia tekoja tässä tutkimuksessa mukana olleet naiset ovat tehneet? Haastattelemani naiset ovat nähdäkseni ensisijaisesti kertoneet tarinansa suomalaiselle yleisölle – tavallisille kansalaisille, päättäjille, työnantajille, työtovereille, suomalaisille perheilleen ja ystävilleen, omalle itselleen. Kertomukset ovat henkilökohtaisia selviytymistarinoita, jopa sankaritarinoita, mutta samalla ne ottavat vahvasti kantaa Suomen maahanmuutto- ja työvoimapolitiikkaan. Tarinoita voidaan lukea kritiikkinä, mutta myös kannustuksena ja rohkaisuna muille maahanmuuttajille tai omille lapsille. Jokainen voi olla menestyjä omalla tavallaan ja omista lähtökohdistaan. Samalla kertomukset avaavat uudenlaisen näkökulman

(maahanmuuttaja)naisten elämään ja historiaan Suomessa. Maahanmuuttajanaisten historia ei ole pelkästään syrjäytymisen, vaan myös selviytymisen ja menestymisen historiaa. Maahanmuuttajanaisten ongelmat ovat hyvin samanlaiset kuin kellä tahansa pätkätyöläisellä, mutta lähtökohtaisesti heidän tilanteensa on vieläkin haastavampi ja haavoittuvampi.

Menestyvien maahanmuuttajanaisten taustoista, työhistoriasta ja kokemuksista suomalaisilla työmarkkinoilla löytyy hyvin erilaisia polkuja ja tarinoita. Lähtökohdiltaan hyvin erilaiset naiset kokevat menestymisensä ja saavutuksensa Suomessa ja suomalaisessa työelämässä hyvin eri tavoin.

Nyt haastatellut naiset ovat kotoutuneet, opiskelleet suomen kielen ja työllistyneet pääsääntöisesti ennen kotoutumislakia. Heidän tarinansa antavat toivottavasti sytykettä kotouttamispolitiikan kehittämiseksi edelleen niin, että uusien, monista eri syistä Suomeen tulevien maahanmuuttajien työelämäpolusta tulee nykyistä kepeämpi kulkea. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta tarvitsee nyt ja jatkossa kipeästi tämänkaltaisia pieniä ja suuria menestyjiä voidakseen ylläpitää nykyistä palvelutuotantoa ja elintasoja. Kuten eräs haastateltavista totesi, ”tilanne” eli työvoimapula on aivan kohta ”päällä” (2:39). Suomella ei ole varaa menettää motivoituneita työntekijöitä kansainvälisille, kielellisesti ja kulttuurisesti helpommin avautuville sekä taloudellisesti houkuttelevammille työmarkkinoille. Maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksia parantamalla lisätään samalla paitsi yksilöllistä, myös yhteisöllistä hyvinvointia etnisestä ja kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kirjallisuus

- Ahmad, Akhlaq (2005) Getting a Job in Finland. *The Social Networks of Immigrants from the Indian Subcontinent in the Helsinki Metropolitan Labour Market*. Helsinki: University of Helsinki.
- Doyle, Judith & Mooney, Nicola & Ku, Jane (2006) Why not me? Women Immigrants and Unemployment in New Brunswick. *Migration Letters* 3(2): 161–169.
- Forsander, Annika (2002) *Luottamuksen ehdot. Maahanmuuttajat 1990-luvun suomalaisilla työmarkkinoilla*. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Forsander, Annika (2007) Kotoutuminen sukupuolittuneille työmarkkinoille? Maahanmuuttajien työmarkkina-asema yli vuosikymmen Suomeen muuton jälkeen. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.), *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*, 312–334. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Forsander, Annika & Ekholm, Elina & Hautaniemi, Petri & Ali, Abdullah & Alitolppa-Niitamo, Anne & Kyntäjä, Eve & Cuong, Nguyen Quoc (2001) *Monietnisyys, yhteiskunta ja työ*. Helsinki: Palmenia-kustannus.
- Forsander, Annika & Raunio, Mika & Salmenhaara, Perttu & Helander, Mika (2004) *Sykettä ja suvaitsevaisuutta. Globaalin osaamisen kansalliset rajat*. Helsinki: Edita.
- Heikkilä, Elli & Pikkarainen, Maria (2008) *Väestön ja työvoiman kansainvälistyminen nyt ja tulevaisuudessa*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Huttunen, Laura (2002) *Kotona, maanpaossa, matkalla. Kodin merkitykset maahanmuuttajien omaelämäkerroissa*. Helsinki: SKS.
- Huttunen, Hannu-Pekka & Kupari, Tiina (toim.) (2007) *Specimasta opittua. Korkeasti koulutetut maahanmuuttajat työelämään*. SPECIMA/ESR-projekti. Turku: Turun työvoimatoimiston Kansainväliset palvelut.

- Jaakkola, Magdalena (2005) *Suomalaisten suhtautuminen maahanmuuttajiin vuosina 1987–2003*. Työpoliittinen tutkimus 286. Helsinki: Työministeriö.
- Jaakkola, Magdalena & Reuter, Anni (2007) Maahanmuuttajanaiset entisen Neuvostoliiton alueelta. Resurssit ja sijoittuminen työmarkkinoille. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.), *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*, 335–358. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Joronen, Tuula (2005) Työ on kahden kauppa – maahanmuuttajien työmarkkina-aseman ongelmia. Teoksessa Seppo Paananen (toim.), *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*, 59–82. Helsinki: Tilastokeskus.
- Joronen, Tuula (2007) Työmarkkinoiden monenlaiset maahanmuuttajanaiset. Haaste suomalaiselle sukupuolijärjestelmälle. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.), *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*, 285–311. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Julkunen, Raija (2001) Hyvinvointiyhteiskunta – mikä se on ja mihin se kannustaa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 2/2002: 200–205.
- Kauppinen, Kaisa & Evans, Julia (2007) *MONIKKO – tasa-arvo monimuotoisissa työyhteisöissä*. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Levitt, Peggy (2001) *The Transnational Villagers*. Berkeley: University of California Press.
- Martikainen, Tuomas (2007) Maahanmuuttajaväestön sukupuolittuneisuus, perheelistyminen ja sukupolvisuus. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.), *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*, 38–67. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Martikainen, Tuomas & Gola, Lalita (2007) *Women from the Indian Subcontinent in Finland: Patterns of Integration, Family Life, Employment and Transnationalism among Marriage Migrants*. Working Papers E 28/2007. Helsinki: Väestöliitto, Population Research Institute.
- Martikainen, Tuomas & Tiilikainen, Marja (toim.) (2007) *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Moisio, Elina & Martikainen, Tuomas (2006) *Kykyjen mosaiikki? Suomalaisten asiantuntijoiden näkemyksiä moninaisuudesta työelämässä vuonna 2020. Delfoipaneelin tuloksia*. Katsauksia E 25/2006. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Perhoniemi, Riku & Jasinskaja-Lahti, Inga (2006) *Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus vuosilta 1997–2004*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

- Piper, Nicola (2006) Gendering the Politics of Migration. *International Migration Review* 40(1), 133–164.
- Pohjanpää, Kirsti & Paananen, Seppo & Nieminen, Mauri (2003) *Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Ruhanen, Milla & Martikainen, Tuomas (2006) *Maahanmuuttajaprojektit, hankkeet ja hyvät käytännöt*. Katsauksia E 22/2006. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Saarinen, Aino (2007) Venäläiset naiset ”naisystävällisessä” Pohjolassa. Kansalaisuus ja stigmatisoitunut identiteetti. Teoksessa Tuomas Martikainen & Marja Tiilikainen (toim.), *Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ*, 125–146. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 46/2007. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Sippola, Aulikki (2007) *Essays on Human Resource Management. Perspectives on Diversity Management*. Acta Wasaensia No. 180. Business Administration 75. Management and Organization. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Säävälä, Minna (2007) *Uussuomalainen nainen etsii paikkaansa. Venäläisten ja kosovalbaanien elämänpolut työssä ja kotona*. FEMAGE-projekti 2007. Katsauksia E 29/2007. Helsinki: Väestöliitto, Väestöntutkimuslaitos.
- Söderqvist, Minna (2006) Työnantajien näkemyksiä ulkomaalaisista työpaikoilla. Teoksessa Tuomas Martikainen (toim.), *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla*, 278–295. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tainio, Risto (toim.) (2007) *Suomalainen johtajuus puntarissa*. Porvoo: WSOYpro.
- Tiilikainen, Marja (2003) *Arjen islam: Somalinaisten elämää Suomessa*. Tampere: Vastapaino.
- Tilastokeskus (2008) Kieli iän ja sukupuolen mukaan maakunnittain 1990–2007. Tilastotietokannat, väestörakenne. <http://pxweb2.stat.fi/database/StatFin/vrm/vaerak/vaerak_fi.asp> [Luettu 28.4.2008]
- Trux, Marja-Liisa (2001) *Aukeavat ovet – kulttuurien monimuotoisuus Suomen elinkeinoelämässä*. Helsinki: WSOY.
- Vartia, Maarit & Bergbom, Barbara & Giorgiani, Terhi & Rintala-Rasmus, Anita & Riala, Riitta & Salminen, Simo (2007) *Monikulttuurisuus työn arjessa*. Helsinki: Työterveyslaitos.

